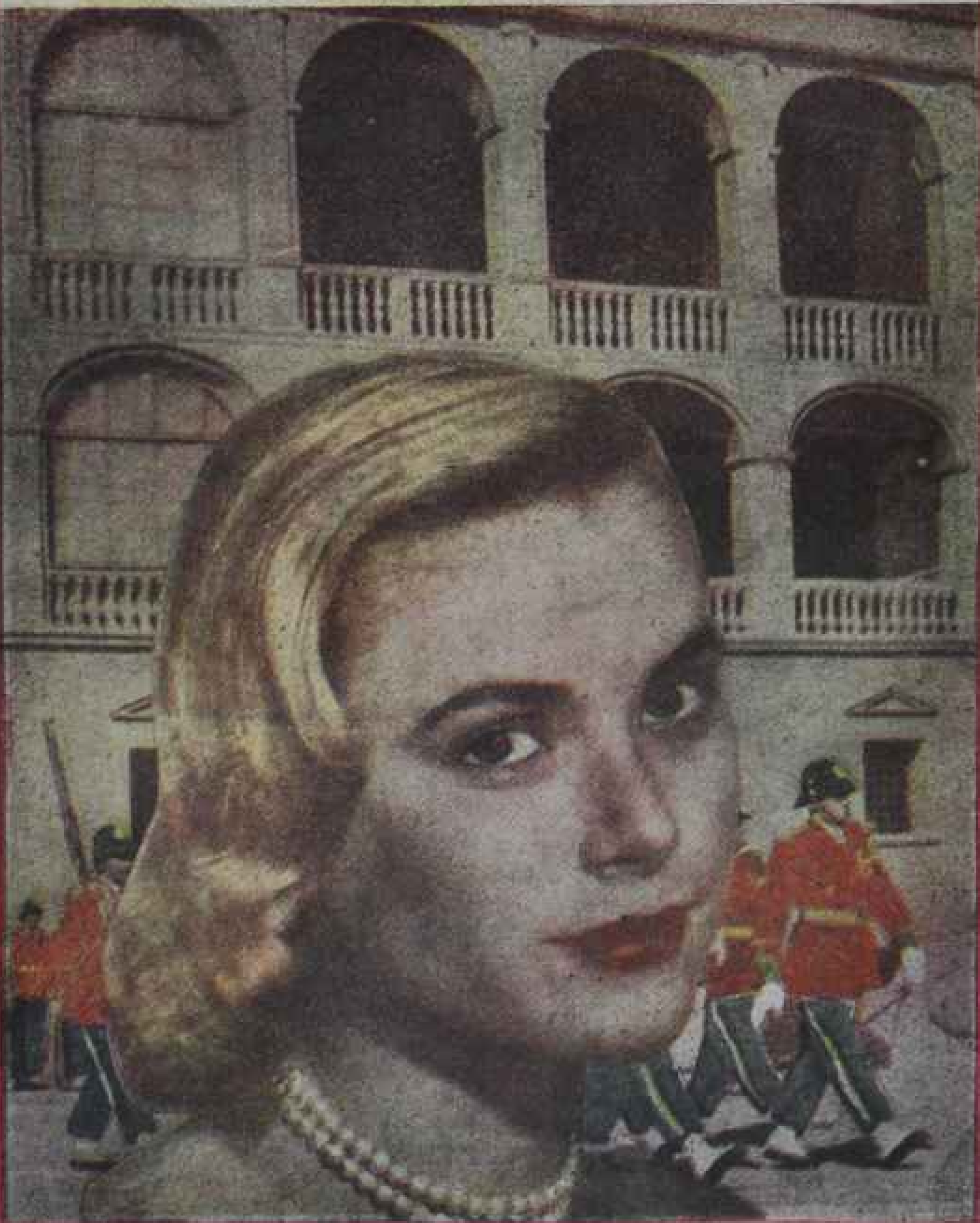
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt : VI, Sayı : 101

Rüzgarlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P. K. 582 — Ankara

Tel : 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı işleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Hamdi AVCIOĞLU

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :

TURHAN

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

ASSOCIATED PRESS

TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira

6 aylık (25 nüsha) : 12 lira

1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

ilan Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 Lira

Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak resmimiz :

Grace Kelly

Perdeden Saraya

Kendi Aramızda

Sevgili Akis Okuyucuları

Şu İngilterenin ne garip bir talibi var. Biz hükümete kızarız, misalimizi İngiltere hükümetinden getiririz. Hükümet bize kızar, misalini İngiltere halkından getirir. Herkes kendi tarafına yontar, herkes işine gelen kısmı görür, herkes haklı olduğuna inanarak milletlerin lâyık bulundukları hükümetler tarafından idare edildiklerine dair meşhur vecizeyi bir tarafa bırakıp bildiğini okumakta devam eder. Ama şimdiye kadar biç bir iktidar sözcüsü ingilizleri överken bizim hükümeti geçen haftanın sonunda Zafer gazetesinin dehşetengiz başyazarının yaptığı gibi yermemiş, onu müşkül mevkide bırakmamıştı.

Dehşetengiz başyazar ingiliz vatandaşına kayrandır. Bunu bütün totaliter rejimlerin kendilerine paravana yaptıkları bir Mösyö de la Palisse hakikatine dayıyor: Mütekamil bir cemiyet içinde ferdin haklan kadar cemiyetin haklan da vardır. Hiç böyle olmasaydı, mesela İngiltere gibi çok ileri bir memleket harb sonrası kalkınma hamlesinin icaplarından olan ağır tahditleri koyabilir miydi? İngiliz vatandaşı seneler senesi et yemeden, hattâ karnını doyurmadan, istediği gibi giyinmek imkânını bulamadan, binbir mahrumiyet lobide yaşamağa mecbur bırakıldı. Bunun sebebi ingiliz iktisadiyatına yeni bir hız vermek gibi çok haklı bir düşünceden ibaretti. Bütün bu devrede İngilterede değil Muhalefet partisi, tek bir fert dahi ortaya çıkarak "Ben şahsî hayatımı yaşamak istiyorum . Gelecek nesiller ne olursa olsun ben etimi, yumurtamı, kumaşımı, kömürümü, çayımı ve kahvemi isterim" demedi. Çünkü orada herkes, İngilterenin istikbalinin tek bir İngilizin saadetinden daha mühim olduğunu idrak etmiş bulunuyordu. Başyazar bu mütalealardan sonra ağzımıza bir parmak bal çalıyor: Türkler bu hususta hiç bir milletten ders almağa muhtaç insanlar değildir.

Doğru! Bu hususta hiç bir milletten ders almağa muhtaç kısanlar değiliz. Ama bazı Kurucuların gerekli ibreti almış olduklarını bundan daha iyi ifade etmek kabil inidir? Zira 1945'de başlayan bu politikayı takip eden iktidar 1951'de ne oldu? Seçimleri kaybetti. Seçimleri ve dolayısıyla iktidarı.. Milletin istikbali için dahi olsa vatandaşa büyük külfetler yükleyen hükümetler, demokrasilerde yerlerini süratle muhalif partilere bırakırlar. İngilterede de öyle oldu.

Şimdi, hayranlığa lâyık olan kimdir? İngiliz vatandaşı mı? Hayır! Zira o, bir parlak yarın askına kendisini sıkıntıya sokan iktidarı suratla devirdi, iktidarın bütün "haklı düşünceler"ine rağmen seçimlerde reyini muhalefete verdi. Muhalefet mi? Gene hayır! Mr. Churchill ve arkadaşları, altı yıl müddetle Mr. Attlee ve arkadaşlarına kan kusturdular, Parlamentonun içinde ve dışında yapmadıklarını bırakmadılar. İktisadi sıkıntıları ve müşkülleri en insafsız şekilde istismar ettiler, hükümete daima şiddetle saldırdılar. Dünyanın her demokrasisinde muhalefet, iktidara geçmeğe çakşır. O halde?

O halde görmemeğe imkân mı var ki hayranlığa lâyık olan ingiliz hükümetidir? Bir tek gün Mr. Attlee'nin ağzından "biz, siyasî istiklâlimizi koruduğumuz İkinci Cihan Harbinden sonra şimdi de iktisadi istiklâlimiz için mücadele ediyoruz; hürriyetlerimizin hakiki teminatı kalkınmamızda*; politikamızın aleyhinde konuşan vatan hainidir"e benzer laf işitilmemiştir. Bir tek gün, vatandaşa yarınki parlak istikbal uğrunda yük lenen külfetin sandık başına gidildiğinde aleyhte rey olarak tecelli etmesini önlemek için seçim kanununda değişiklik yapılması düşünülmemiştir. Bir tek gün ingiliz parlamentosu eser göstermek maksadıyla tatil edilmemiştir. Bir tek gün, bir tek gün... Misalleri sayfalarca uzatmak kabildir. Ama kısacası şudur: Mr. Attlee bir tek gün Bay Menderes gibi davranmamıştır. İşte, övülecek olan odur.

Zira tarikte milletini kalkındırmağa çalışan ilk parti D. P. olmadığı gibi son devlet adamları da bizim Korucular değildir. "Mütekâmil bir cemiyet içinde ferdin haklan kadar cemiyetin hakları da vardır" fikrini bulan ise elbette ki dehşetengiz başyazar olmaktan uzaktır. Bu fikir bir yandan faşizmin, diğer taraftan komünizmin temel taşı olmuş, böylece meşrepleri ayrı da olsa bütün totaliter idareleri birbirine bağlamıştır. Hitler Almanyayı, Mussolini İtalyayı, komik Primo de Rivera İspanyayı, Stalin Rusyayı hep aynı prensibe dayanarak kalkındırmağa çalışmışlar, milletlerine fedakârlık yüklemişler, bunun kendilerini iktidardan düşürmemesi için de antidemokratik tedbirler almışlardır. Ama gene de düşmüşlerdir. Hem de bir daha doğrulmamacasına... Buna mukabil Mr. Attlee politikasının bütün mesuliyetini sırtlayarak hür hava içkide milletini sandık başına götürmüş, bu havayı iktidarda kaldığı bütün devre içinde zehirlemeğe kalkmamış, seçimleri de bile bile kaybetmiştir. Ne var ki yarın İngilterenin mukadderatı gene işçilerin eline geçecektir; rejim devam etmektedir. Hayranlığa lâyık olan öylesidir. Böylesi değil!.

Saygılarımızla AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Cumhurbaşkanlığı

Politikanın üstü ve içi

Geçen haftalar içinde, Cumhurbaşkanı Celal Bayarın Marmara bölgesinde yaptığı son seyahat sırasında, Bigada, bir mühim hadise cereyan etti. Cumhurbaşkanı Celal Bayarın Çandan Bigaya geleceği Çanakkale valiliği tarafından Biga kaymakamlığına bildirilmiş ve Devlet başkanına coşkun tezahürat yapılmasının temini istenmişti. Bunun üzerine ziyaretten bir gün evvel Bigada hazırlıklara başlanmış, sokaklar temizlenmiş, kazanın giriş mahalline tak dikilmiş, talebeler seferber edilmiş, her tarafa haber salınmıştı. Resmi makamlar Bigalıların yollara dökülmesini arzuluyorlardı. Hakikaten de döküldüler.

Biga... Burası Çanakkalede D.P.. nin hakiki kalelerinden 'biriydi. Belediye, çok partili rejime geçildiğinden beri demokratların elinde kaldığı gibi milletvekili seçimlerinde de demokrat adaylar adeta tonla rey almışlar, öteki partilere sadece bir kaç gram düşmüştü. Cumhurbaşkanı Celal Bayarın refakatindekiler Bigada parlak bir karşılama bekliyor, ümid ediyorlardı. Hakikaten Biga hürriyet âşığı bir kazaydı.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar kazanın giriş mahalline kadar otomobilile geldi, orada takın önünde indi. İki adım attı. Fakat o ne? Yola dizilmiş olanların göğüslerinde 10x30 santim ebadında kırmızı zemin üzerin beyaz oklu kocaman C.H.P. bayrakları vardı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar şapkasıyla selam vererek ilerledi. Halk da başıyla bu selama mukabele etti. Alkış sesi yükselmedi. Cumhurbaşkanı Celal Bayar yürüdü, fakat göğüslerinde altı oku taşıyanlar bitmek bilmiyordu. Bu, belki üç yüz metre sürdü. Fakat C.H.P. bayraklarını başka bir sürpriz takip ediyordu. Onlardan sonra gelen vatandaşlarla göğüslerinde Hür. P. işareti vardı. Cumhurbaşkanı Celal Bayara refakat edenlerin bazıları kızardılar. Cumhurbaşkanı Celal Bayar da şapkasını indirmişti. Biraz daha yürüdü,sonra arkasını dönerek "Otomobil!" dedi. Büyük Cadillac yaklaştı; Cumhurbaşkanı Celal Bayar muhalif rozetli halkın önünden araba içinde geçerek şehre girdi. Programa göre Belediyeye gitmesi lâzımdı; fakat Belediyeyi D.P. nin bu kalesinde, son seçimlerde Müstakiller kazanmışlardı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar doğruca hükümet binasına girdi. Meydanda hoparlör hazırlanmıştı, kendisinden, bir hitabede bulunması rica olundu. Seyahati sırasında Cumhurbaşkanı Celal Bayar bu neviden teklifleri hemen daima müsbet karşılamıştı. Zaten seyahatinin bir gayesi olarak da bu bilindiğindendir ki geleceği haber alınan yerlerde hoparlör kurulması emrediliyordu. Fakat Cumhurbaşkanı Celal Bayar konuşma teklifini reddetti; hükümet binasında dertlerini anlatmağa gelen heyetler kendisile görüşme fırsatını bulamadılar. Cumhurbaşkanı Celal Bayar Şehir Kulübünde yemeğini yedi ve mütebessim olmayan bir çehreyle derhal Bigadan ayrıldı.

Bu hadise Bigada cereyan diyordu. D.P. nin Çanakkaledeki kalesi sayılan Bigada...

Tarafsızlık meselesi

Cumhurbaşkanının tarafsızlığı meselesi bir müddetten beri günün davası olmuştu . Son seyahatler bunu açıkça ortaya çıkardı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar yurt dolaşmalarında yanına gazeteci almıyordu. Onun için yaptığı konuşmalar umumi efkâra olduğu gibi aksetmiyordu. Fakat haberler kulaktan kulağa süratle yayılıyordu. Ortada bazı hâdiseler de vardı. Meselâ partilerin üstünde kalması lâzım gelen Cumhurbaşkanlarının ikametine tahsis edilmiş olan Çankayada D.P. Genel İdare Kurulu toplantılar yapıyor ve bunlara Celal Bayarın başkanlık ettiğini gazeteler bildiriyorlardı. Marmara bölgesindeki dolaşmaları sırasında Cumhurbaşkanı Celal Bayar her yerde - Biga hariç - D.P. iktidarını övmekle kalmamış, üstelik zaman zaman bu iktidarı tenkid edenlere de şiddetle hücum etmişti. Der ha sonra Seyhan barajının açılış törenine giderken işçilerle yaptığı bir konuşmada tenkidçilere beddualarda bulundu. Bununla da kalmadı. Çukurovada açıkça "Demirkırat'ı methetti. Halka ondan başkasına iltifat etmemesini söyledi. Tıpkı bir partinin mesul şahsiyeti gibi konuştu. Halbuki gayrimesul bir mevki işgal ediyordu. Osman Bölükbaşının cevap olarak belirttiği gibi böyle bir tutum için Cumhurbaşkanılığından ayrılmak ve yeniden partinin başına geçip mücadele etmek gerekirdi.

Celal Bayar ve Adnan Menderes

İki ideal arkadaşı

HİÇ BİR ŞEY OLMIYACAK, ADNAN BEY!

Bir müddet evvel partinizin organı olan gazetede başlayan, oradan maalesef sizin ağzınıza geçen ve bizim yakışıklı bulmadığımız tehditlerin bu memlekette hiç kimseyi korkutmadığını size söylemek isteriz, Adnan Bey. Size söylemek isteriz ki, tâ ki yanlış hesaplar yalap tamiri son derece güç, neticeleri tahminin üstünde vahim bir takım yeni hatalar işlemeyesiniz. Hatırınızdan bir an dahi çıkarmamanız gereken husus sisin çok partili devrede mücadeleye başlamanızdan bu yana on uzun yılın geçmiş olduğu ve bu on yıl içinde en fazla sizin - samimiyetsizlikleri, iktidarı aldıktan sonraki hareketlerinizle pek acıklı şekilde ortaya çıkan - güzel laflarınız, heyecanlı sözleriniz ve idealist hava taşıyan nutuklarınızla beslenen yepyeni bir neslin ayakta bulunduğudur. Rejimi geriye götürme yolundaki gayretlerinizde muvaffak olamıyacaksınız; zira bu nesil sizin on sene evvelki davanızı şimdi gerekirse bizzat size karşı dahi azimle müdafaa etmeye kararlıdır. Her teşebbüsünüz o azmin önünde kırılmağa mahkumdur. Genci ihtiyarı, erkeği kadını, sakatı sağlamı milyonlarca Türk, muhalefet yularınızda sizlerin bize öğrettiğiniz usullerle mücadele edecektir. Bunu böylece biliniz, Adnan Bey!

Diktatörler devrinin Türkiyede ebediyen kapandığım söylemek aşarı bir iyimserlik de olsa, tarih şahittir ki diktatörlüklerin kurulma şartlarına sizin şartlarıma uygun değildir. Ne tek adam diktatörlüğü, ne Direktuar diktatörlüğü, ne de zümre diktatörlüğüne bugünkü Türkiye artık müsait bir manzara göstermektedir. Ona boşuna heves etmeyiniz; sizi bekliyecek hüsrandan başka bir şey olmaz. Üstelik zararı evvelâ size, sonra bütün bir millete dokunacak başkalarının şefliğine bir zemin hazırlıyacak yola sapmakta kimin menfaati bulunabilir?

Hürriyet kelimesinin hakiki manası tektir ve bu mâna sizin, o kelimeden 1950 arefesinde anladığınız mânadır. Onun üzerinde oynamak, lisan ve fikir cambazlıkları yapmak hiç kimsenin zihnini çelmiyecektir. Bir demokraside, muhalefetin iktidara geçme arzusunu tabii ve masum bulmakla mükellefsiniz. O muhalefete, sizin muhalefet yıllarında kullandığınız bütün silahları kullanmayı hak saymağa mecbursunuz. Açık hava toplantılarım yasak edemiyeceksiniz Adnan Bey, yasak etseniz bile aradığınız rahatı bulamıyacaksınız. Zira sizin rahatınızı kaçıran mitingler değildir; sizin rahatınızı demokrasi telakkiniz kaçırıyor. Demokrasiyi-bir şefi devirip onun yerine şef olmak sayamazsınız. Normal hükümet icraatım hükümetinizi tenkidden ve hücumdan azade kılmak için beyhude başka ve şatafatla isimler altında - mesela iktisadi istiklal savaşı - takdim etmeğe çalışmayınız. Madem ki başbakansınız, bütün o işleri yapmak vazifesini omuzlarınıza almış sayılırsınız. Ve madem ki demokratik bir rejimin başbakanısınız, bu vazifenizi yerine getirirken hürriyetlerimizin zerresini haleldar etmek selahiyetine malik değilsiniz. Zaten buna muvaffak olamıyacaksınız; sizi evvelâ kabinenizdeki arkadaşlarınız, onlar olmazsa D.P. grubunun millete şeref sözü vermiş ve onu unutmamış mensupları durduracaklardır.

Sunu iyi bilmeniz lâzımdır ki' hiç kimse sizi hararetle - ne de soğukça - övmek zorunda bulunmuyor. Sizin iktisadi politikanız şu olabilir, onlarınki bu.. Siz eski iktidarın 25 yıl hiç bir şey yapmamış bulunduğunu söylerken ne kadar hakşinas davranıyorsanız, sizin hiç bir şey yapmamış olduğunuzu söyliyenlerin hakşinaslık ölçüsü de ondan ibarettir. Bunlara tahammül etmeye, siz mecbursunuz; size tahammül etmeye de, onlar mecburdurlar. Ama başarılamıyacak bir iş saydığınız bazı icraatınızı göklere çıkarmıyor diye basım tehdit etmeye kalkışırsanız, sonunda siz mahcup olursunuz. Siz gelip geçersiniz; basın hürriyeti kalkacaktır. Ama sizi Türkiyeye Allanın lutfu olan bir hükümet başkam telâkki etmiyor diye muhalefeti suçlandırmaya kalkarsanız, sonunda siz mağlûp çıkarsınız. Basın hürriyeti gibi fikir hürriyeti de sizden sonra, hattâ size rağmen devam edecektir.

Bu memlekette başkalarının hareketlerinde suç görmek kazai organların hakkıdır. Sizin değil Adnan Bey. Siz suç hakkındaki telâkkilerinizi kazai organların hükümleriyle ayar etmek zorundasınız. Onlar hükümlerini sisin telâkkilerinize güre vermiyeceklerdir. Böyle bir usulü yerleştiremiyeceksiniz. Her gün iftira ettiklerini, hakaret ettiklerini, küfür ettiklerini, isnatta bulunduklarım söylediğiniz kimseler size değil, Türk milleti namına kaza hakkım kullanan mahkemelere karşı mesuldürler. Kimsenin iktidara gelmek imkânım da önliyemiyeceksiniz; kimin iktidara layık olduğunu sadece ve sadece Türk milleti kararlaştıracaktır. Muhalif milletvekillerine teşrii masuniyetlerini kaldırtacağınız yolundaki ihtarınıza Türkiye Büyük Millet Meclisi'iltifat etmiyecektir, Adnan Bey. Bir.. başka şekilde ve değişik etiketle; grubunuzdan geçirmeye çalışacağınız bu "ıskat hakkı" bizzat arkadaşlarınız tarafından reddedilecektir. Bundan emin olabilirsiniz. Meclis grubunuz sizden, her yeni teklifinizden önce programınızda, ondan itimat isterken yapmış olduğunuz eski vaadlerin akıbetini soracaktır. Arkadaşlarınız sizinle beraber yürümiyecektir, memleketin manzarasının sizin çizmeye çalışmak istediğiniz şekilde olduğuna inanmıyacaktır, antidemokratik, drakonyen tedbirler almıyacaktır. Huzursuzluk mevcutsa bunun nereden doğduğunu, artık bu. sefer teslim etmek zorunda kalacaktır. Şu memlekette mitingle, sözle, küfürle ihtilal çıkmaz. Hatırlıyor musunuz, siz muhalefetteyken de selefiniz Recep Peker aynı şekilde, konuşuyordu, aynı tehlikelere işaret ediyor, sizin bugün birer tehdit olarak ileri sürdüğünüz tedbirlerin, alınmasını kendi grubundan istiyordu. Ne oldu? İhtilal mi çıktı? Ama siz daha iyi bilirsiniz ki eğer o tedbirler alınsaydı, eğer Recep Peker vaktiyle başbakanlıktan uzaklaştırılmasaydı rejim o zaman altüst hale gelecek, korktuklarımız o zaman tahakkuk edecekti. Tehlikeyi C.H.P. grubu nasıl atlatıp geçtiyse, D.P. grubu da en az onun kadar basiretli davranacak, tekliflerinizi reddedecektir. Zira zor kullanarak iktidarı elde tutma gayreti artık bu memlekette beyhude gayret haline gelmiştir.

Bütün nutuklarınızdan endişe içinde olduğunuz anlaşılıyor. Endişenizin bütün sebebini de muhaliflerin "hesap soracağız" sözünün teşkil ettiğini bizzat itiraf ediyorsunuz. Ne darağacı kurulacaktır, ne istiklâl mahkemeleri... Masum insanlara zulüm yapılmamasının en büyük teminatı, bizzat Türk milletidir. Rejim demokrasi kaldıkça - ve kalacaktır - bugün sizin başkalarına karşı haksız davranmam*. zı önliyecek olan Türk milleti ve - bizzat sisin sözlerinizle yetişen nesil, yarın aynı şekilde size karşı zalim davranmak istiyeceklere set çekecek, imkân vermiyecektir. Karanlıktan ürktüğünüz için ıslık çalmaktan vazgeçiniz. Gözlerinizdeki endişe gözlüklerini çıkarınız. Hırsızlık yapan varsa, onları bizzat siz cezalandırınız.

Zira maksadınız rejimi değiştirmekse hiç bir şey yapamıyacaksınız Adnan Bey ve tehditleriniz hiç kimseyi korkutamıyacaktır.

Cumhurbaşkanı Celal Bayarın daha fazla konuşmak istediği, fakat kendisini güç tuttuğu her sözünden anlaşılıyordu. Bildirdiğine göre zamanı geldiğinde onu da yapacaktı ve buna kimse mani olamayacaktı. Bahis mevzuu zaman, seçimlerin arefesiydi. Hatırlanacağı veçhile Cumhurbaşkanı Celal Bayar 1954 seçimlerinin, arefesinde, propağanda nutuklarının yasak edildiği günlerde konuşmakta mahzur görmemiş ve Yüksek Seçim Kurulu bu konuşmaları kanuna aykırı bulmuştu.

Açıklanan niyet

Cumhurbaşkanlığına yakın çevrelerde söylendiğine göre Cumhurbaşkanı Celal Bayar seçim kampanyasına şahsen müdahalede bulunmasının D.P. ye, kazanılması ihtimali gittikçe azalan zaferi mutlaka sağlayacağı kanaatindeydi. Halkın karşısına sekiz senelik icraatın bütün mesuliyetini omuzlarına alarak çıkacak ve bizzat hesap verecekti. Diyecekti ki: "—Ben Celal Bayarım! Hani sekiz sene evvel gene gelip reylerinizi bize vermenizi isteyen adam! Reylerinizi bize verdiniz ve biz sekiz sene zarfında şunları, şunları, şunları yaptık.. Şimdi, reylerinizi tekrar bize vermenizi istiyorum".

Cumhurbaşkanı Celal Bayar tıpkı Muhalefet lideriyken dolaştığı gibi yatanı karış karış dolaşacak ve milletle, sekiz sene evvel aldığı' reylerin hesaplaşmasını yapacaktı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar bu projeden son derece ümitliydi. D.P. ileri gelenleri de aynı fikirdeydiler. Onlar üstelik bu seçim turnesinde bütün devlet ve hükümet imkanlarından faydalanmanın partilerine temin edeceği karı da düşünüyorlardı. Böylece bir dört sene daha iktidarı aldılar mı, her şeyi istedikleri hale getireceklerdi. Ama Anayasamızın bugünkü şekli muvacehesinde Cumhurbaşkanlarının böyle hareket etmeleri doğru değildi. Cumhurbaşkanları bir partiyi açıkça tutar ve ona rey toplamak isterse elbette ki muhalif partiler de gerekli tedbirleri alacaklardı. Zaten doğrusu istenilirse D.P. liderleri hayale kapılıyorlardı. Cumhurbaşkanlarının bir parti için rey toplamaya çıkması iktidarı mutlaka o partiye sağlamıyordu. Bunu 1960 de hem Cumhurbaşkanı, üstelik hem de milli bir kahraman, olan İsmet İnönü denemiş, fakat netice hüsran olmuştu. Aynı tecrübeyi bir defa da D.P. nin geçirmesi belki faydalı olurdu.

Birinci planda Bayar

Son hadiselerin gösterdiği, Cumhurbaşkanı Celal Bayarın birinci plâna geçtiğiydi. Başbakan Adnan Menderesi sadece desteklemiyordu. Başbakan Adnan Menderes bir zamanlar kendisinin yanında Samed Ağaoğlunun gördüğü vazifeyi, şimdi Cumhurbaşkanı Celal Bayarın yanında görüyordu. Bir çok hareketinin, bir çok sözünün ilham kaynağının doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı Celal Bayar olduğu hiç kimsenin gözünden kaçmıyordu. Cumhurbaşkanı Celal Bayar bunu belli etmek için mitinglerde veya gösterilerde Başbakan Adnan Menderesin yanında yer almayı kabul ediyordu. Zira sadece protokol dahi Cumhurbaşkanının ilk sözü değil, son sözü almasını gerektirirdi. Zira protokol bile böyle hallerde 1 numaralı hatibin Cumhurbaşkanı olmasını icap ettirirdi. Ama Cumhurbaşkanı Celal Bayar bugün muhafaza etmeyi uygun gördüğü hususî hali dolayısiyle bizzat söyleyemediği sözlerin hakiki muharrikinin kim olduğunu belli etmek istercesine daima Başbakanın yanında yer alıyor, onu görünüşte ön plâna itiyordu. Bizzat söylemekte mahzur görmediği gibi zamanı geldiğinde kendisi ileri atılacak ve Cumhurbaşkanlığı makamım işgal eden gayrimesul bir şahıs olduğu halde D.P. adına hesap verecekti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar bir yandan şahsiyetinin, diğer taraftan büyük kıymet verdiği "eser" lerin terazinin kefesini kendi taraflarına eğeceğinden emindi.

Ancak ortada unutulan bir nokta vardı: o takdirde halk da D.P. ile Cumhurbaşkanı Celal Bayan birbirine karıştıracak ve D.P. li olmadığım bizzat Cumhurbaşkanı Celal Bayara ispat edecekti. Tıpkı Bigada yapıldığı gibi.. Zira Muhalefet lideri Celal Bayarın Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmasından bu yana milletin temayülleri çok değişmişti. "Demirkırat" lâfı artık yüreklere heyecan vermiyordu. Bilâkis memlekette "Demirkırat" ın gemi azıya aldığı kanaati hâkimdi. Onu dizginlemesi beklenen bazı kimseleri kamçılar görmek memnuniyet uyandırmayacaktı. Bir tek şahsın partisine zafer kazandırması ihtimali ise pek zayıftı, 1956 yılının ortasında hava iktidar bakımından, 1950 baharındaki havanın eşi haline geliyordu.

Özlenen durum

Özlenen, elbette ki Cumhurbaşkanı Celal Bayarın memlekette bir 'itidal ve güven unsuru olarak kalması, parti politikasının üzerine eğilmemesi, bilâkis daima "son merci" vasfım muhafaza etmesiydi. Hükümet başkanlığı, Muhalefet liderliğiye Devletbaşkanlığı başka manalar taşıyan, buna mukabil başka vazifeler tahmil eden mevkilerdir. Üstelik tıpkı Muhalefet lideri Celal Bayarın vaktile ifade ettiği gibi bizde Cumhurbaşkanlarının hususi kanunlarla himaye eltında tutulmaları onları gündelik politikaya karışmaktan alakoymalıdır. Zira siyasî mücadelede şart eşitliktir. Cumhurbaşkanını tenkid ederken ağızdan veya kalemin ucundan kaçacak biraz dikkatsiz kelime hürmetsizlik sayılabilir ve Kanun devlet başkanlarına hürmetsizliği dahi yasak ettiğinden o ağırca kelimeyi sarfedenin başına dert açabilir. Buna gönül nasıl razı olabilir?

Mamafih Cumhurbaşkanları fiili parti politikası yaptıklarında onlarla da mücadele etmenin kabil olduğunu bu millet öğrenmiştir. Hatta. o vadide hocaları bizzat Demokrat kurucularıdır. Bu bakımdan tıpkı Bigadaki sürprizlerin tekrarlanması, Devlet başkanının geçtiği yerlerde halkın meselâ altında Celal Bayar imzasıtaşıyan "Biz hata yapan hükümet istemiyoruz" dövizlerini elinde salla-

Kalkınma Şenlikleri

Geçen haftanın sonlarında bir gün Ankarada, Etibank Umum Müdürünün ve Zafer gazetesinin tabirile Cumhurbaşkanının uğurlu elleri bir şalteri kapattı. Çatalağzı termik santralinin Akköprüdeki transformatörünün açılış töreni yapılıyordu. Şalterin bu uğurlu eller tarafından kapatılması üzerine Zafer şöyle yazdı: "...Çatalağzı termik santralinden sağlanmış olan enerji, saat 16.45 de Akköprü transformatör istasyonundan halkın alkışları arasında Ankara şehrine verilmiştir". Ertesi gün bizzat hükümetin başındaki zat bu hadiseden nutkunda bahsetti ve dedi ki: "Dün de Ankarada Çatalağzında açılan yeni santralden Ankaraya elektrik gelmesini Reisicumhurumuzun bir düğmeye basması suretile tesid ettik". Halbuki o gün ne Çatalağzından enerji gelmişti, ne de tabii gelmeyen bu enerji Ankaraya verilmişti. Akköprüdeki transformatöre enerji o gün gelmediği gibi bugün de gelmemiştir ve hemen yarın da gelmeyecektir. Zira tesisler henüz tamamlanmamıştır. Cumhurbaşkanının uğurlu elleri şalteri kapattığı zaman transformatöre Çatalağzından gelen sadece bir haber idi. Tören münasebetile oradaki gösterişli aletlerin işler görünmesi için küçük bir cereyan verilmişti. Yani şalter, piyeslerdeki dekor elektrik düğmesinden pek farklı bir şey değildi. Cumhurbaşkanına sadece o kapattırıldı. Enerjiye gelince, bir el ne kadar uğurlu olursa olsun elbette ki böyle bir şalterden enerji temin edemezdi. Nitekim Ankara hâlâ beklemektedir.

O halde aceleye ne lüzum vardı? Ha, Kalkınma Şenlikleri başlamıştı da ondan.. Zaten başka türlü olsaydı bir santral ayrı, onun parçası olan transformatör ayrı törenle açılır mıydı? Ama bazılarına kalsa evlere takılacak her yeni ampul için bir kuzu keseceklerdi.

ması, Kalkınmayı hürriyet pahasına arzu etmediğini bildirmesi beklenilmeli ve bundan böyle seyahatlere öyle çıkılmalıdır.

Demokrasi

Yeni tertipler

Geçen haftanın ortasında Meclisin birden tatile girmesi, herkes kadar milletvekillerini de şaşırttı. Zira mart ayım meclis zaten tatilde geçirmişti. Milletvekillerinin alâkasını bekliyen birçok mühim kanun vardı. İsbat hakkı, seçim kanunu, millî korunma kanunu gibi teklif ve tasarıların yakında görüşüleceği ümid ediliyordu. Fakat 4 Nisan günü hükümet ani olarak seçim kanununu geri aldı ve Meclis Başkanlığı milletvekillerinin şenliklere katılmalarım temin etmek üzere 12 gün tatil yapılacağını bildirdi.

Hakikatte, şenlikler bir bahane idi. Hatırlarda olduğu üzere, Menderes dördüncü kabinesini kurarken, seçim kanununu eski haline getirmeyi vaadetmişti. Ancak bu vaad sayesinde D.P. grupundan itimat reyi aldığı henüz unutulmamıştı. Fakat, diğer bir çok vaadler gibi, seçim mevzuunda iktidar şefinin giriştiği taahhüdün de yerine getirilmiyeceği malumdu. Menderes, elbet ilk fırsatta eski şiddet siyasetine dönecekti. Baraj senlikleri, bu fırsatı temin etti. Ziyafetlerin, şenliklerin ve kuvvet gösterilerinin seçim kanununu unutturacağı düşünüldü.

Kırılan rekorlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi, dünya parlamentolarının en kıymetlisidir. Milletvekili tahsisatı nüfusa ve millî gelire kıyas edildiği vakit, en yüksek maaş ve yolluğun Türk vergi mükellefi tarafından Ödendiği görülür. Dünya parlamentolarının masrafları ile çalışma müddetleri karşılaştırılırsa, en yüksek rakam rekoru gene Türkiyededir. Meclisin beher celsesi, müreffeh Türk köylüsüne, işçisine ve memuruna vasati çeyrek milyon liraya mal olmaktadır. Şimdi bu iki rekora, bir de üçüncüsü daha ilâve edilmiştir. Meclis içtimalarına 12 günlük bir fasıla verilmesiyle, tatil rekoru da tarafımızdan kırılmış bulunmaktadır.

Baraj şenlikleri, iki tarihi an'anenin ihyasına zemin hazırlamıştır. Bunlardan birincisi, Romalılar gibi, muvaffakiyetlerin zafer alayları ve ziyafetlerle tesid edilmesidir. Fakat şenlik babında, bizim Romalılardan daha ince bir teknik ve daha zengin bir muhayyileye sahip bulunduğumuza şüphe yoktur. Romalılar, zaferden sonra şenlik yaparlar ve şenlik masraflarım zafer ganimetleriyle öderlerdi. Bizim üstadlar ise, Romalılardan çok daha pratik çıktılar. Şenlik tertiplemek için ne bir zafer ve ne de ganimet beklediler. Borçla yaptırılan barajın şenlik masraflarım mükellefin milyonla ödediği vergilerle karşıladılar. Bu suretle, vergiler hasılatının muhakkak surette âmme hizmetlerine kullanılması gerektiğini söyliyen maliye nazariyecilerinin haksız olduklarını fiilen gösterdiler.

İhya edilen ikinci anane, artık maziye gömüldüğü zannedilen Nürenberg tarzı gösterilerin tekrar tatbik sahasına çıkmasıdır. Harpten evvel Almanya ve İtalyada, harpten soma Arjantinde gördüğümüz neviden kütle mitinglerinin bizde de bundan böyle rağbet göreceği anlaşılmaktadır. İktidarı kaybetmek korkusu, bir müddetten beri bazı D. P. liderinin kâbusu haline gelmişti. Bu korkuyu yenmek üzere, bir taraftan fevkalâde tedbirler hazırlanırken, diğer taraftan para ve kuvvet sayesinde kabil olduğu kadar fazla in--anı bir araya getirerek bir nümayiş yapmak, cihetine gidilmiştir. İki bin kuzunun davetliler tarafından nasıl yenildiğini göstermek üzere Çukurovaya kamyonlarla yüz bine yakın insan nakledilmiştir. Çukurovada, kalabalıktan cesaret bulan bir şef siyasi mücadelelerin en sert nutkunu söy lemistir.

Şenlik nutuklarının dört veya beş ay evvel D.P. grubundan itimat reyi alabilmek için demokrasiye sadakat ahdeden ağızdan çıktığına inanmak güçtür. Şenlikler, yeni bir şiddet devresine başlangıç karakterini taşımaktadır. Muhalefet hakkında en ağır kelimeler, bu şenliklerde tereddütsüz kullanılmıştır. Eğer hakaret rekoru diye bir tâbir kullanılması caizse, bu rekorun da şenliklerde kırılmış olduğu söylenebilir.

D. P. Gurubu
Fikrini soran *olmıyacak mı?*

Tehdit edilenler

Halk bir yandan avare sarkısını söylerken, Adnan Menderes bizzat Cumhurbaşkanı Celal Bayarın huzurunda memlekette tehdit edilmedik insan, tehdit edilmedik müessese bırakmadı. Milletvekillerinden adlî makamlara kadar.. Bunların bir kısmı Menderese göre suç sayılan hareketlerde bulunmuşlardı - hırsızlık oluyor demişlerdi -, bir diğer kısmı, ise suçluları yaka paça götürmemişlerdi. Adnan Menderes hepsinin hakkından gelecekti Muhalif milletvekillerinin teşrii masuniyetleri kaldırılacak, adli makamlara da kanunlardan ne anlaşılmak gerektiği öğretilecek, gerekirse bütün maddeler tefsir olunacaktı. D.P. Genel Başkanı tasarladığı icraatı halka dayanarak yapar görünmek için "yüzünüzden anlıyorum, memleketin içinde bulunduğu bu halden siz de muzdaripsiniz, değil mi?" diyor veyahut "bu fitnenin dinmesi en büyük arzunuzdur" kerametini ileri sürüyordu.

Adnan Menderesin tertibi açıktı. İdari ve kazai organlar ortada bir suç görmediklerinden harekete geçmiyorlardı. Genel Başkanın bütün tesir altında bırakma gayretlerine rağmen Adliye işin sonunda gene de boyun eğmemişti. O halde kaza organlarını atlayıp meselenin tesrii usullerie halledilmesi gerekiyordu. Muhalif miilletvekillerinin konuşmaları tele alınmıştı. Bunlara dayanılarak tesrii masuniyetlerin ref' i istenecekti. Menderesin unuttuğu, demok ratlar dahil bütün Meclis azasının masuniyet bahsinde ne kadar titiz davrandığı ve bir ıskat hakkı projesinin nasıl reaksiyona yol açtığıydı. Hic bir milletvekili bindiği dalı kesmeğe yanaşmıyacaktı. Genel Başkanın güzel hatırı için dahi.. Zira bir defa yol açıldı mı, bugün başkasına

yapılan yarın milletvekilinin kendisine yapılacak, onu elleri bağlı olarak parti liderinin kucağına atacaktı. Menderes antidemokratik yolda grubunu alet diye kullanarak ilerlemek niyetindeydi. Fakat buna bir kaç ay evvel muvaffak olamadığı gibi, bugün de muvaffak olamayacaktı. D.P. grubunu tahrik için bütün iktidar milletvekillerinin topyekun itham altında bırakıldıkları yolundaki iddiası ise kimseyi inandırmıyacaktı. Hele "hesap soracağız" lâfının bir korkutma vasıtası diye kullanılmak istenmesi büsbütün garipti. Hesabı acık olan, hesap sorulmasından niçin çekinecekti? Proje buydu, fakat projenin tatbik imkânı pek yoktu. Zira bırakınız milletvekillerini, bu eskimiş edebiyatı kabinenin bir çok azası dahi tasvip etmiyordu.

nenin bir programı vardı. Programda simdi söylenenlerin tamamiyle aksi taahhüt olunmuştu. D.P. grubu da bunu elbette müdrikti. Fakat Menderes, tekliflerine sanki büyük kütlelerden selahiyet almış gibi bir hava vermeğe çalışmak için bu şenlikleri tertiplemişti. Şenliklere katılanlar ise bir kaç gün evvel Osman Bölükbaşıyı avuçlarını patlatırcasına alkışlayanlarla, Kasım Gülegi omuzlarından indirmiyenlerin aynıydı. Aynı adamlardı. Hiç kimseye selahiyet vermek niyetinde de değillerdi. Anayasamızda referandum usulü yoktu. Millet hükmünü seçimlerden seçime reyiyle ifade ediyordu.

Meclis önümüzdeki haftanın başında açıldığında, D.P. Genel Başkanının projelerini tahakkuk safhasına koymak için faaliyete geçmesi kuv-

Cüret veren **kalabalık**

Yerilen red cevabı

Şenlikler sırasında bazı bakanlara da söz almaları teklif olunmuştu. Bunların basında Prof. Fuad Köprülü ve Nedim Ökmen geliyordu. Fakat teklif reddedilmişti. Bu yüzdendir ki Adnan Menderes günlerce tek başına nutuk vermek zorunda kalmıştı. Bakanların çoğu antidemokratik veçhe taşıyan kanun tekliflerinin altına imzalarını atmıyacaklar, bunu yapacak yerde çekilmeyi tercih edeçeklerdi. İçtimaatı Umumiye Kanununa açık hava toplantılarının men'i hakkında bir hüküm ilâvesi düşünülüyordu. Fakat bunu bir hükümet teklifi olarak müşterek mesuliyetle getirmeyi istemiyenler mevcuttu. Başbakan hemen her yerde şahsı adına konuşmuştu; yoksa bu yolda alınmış bir hükümet kararı yoktu. Bakanların Menderesin tehditlerine katılmak istememeleri *ve* bilhassa takip edilen iktisadi politikayı övmeğe yanaşmamaları bundandı.

vetle muhtemeldir. Fakat hem kabinesinden, hem de grubundan şiddetli bir muhalefetle karşılaşacaktır. Zaten kabinesinden istifalar başlamıştır bile...

Hükümet

Allahaısmarladık Adnan Bey!

Geçen haftanın başında bir gün Ekonomi ve Ticaret Bakam Fahrettin Ulaş, mensubu bulunduğu hükümetin başkanına fikrini katiyyen değiştirmiyeceğini ihsas eden bir eda ile:

"— Hayır, dedi, pamuğa prim verilmesine taraftar değilim."

Hükümetin başkam ısrar ediyordu. Ekonomi ve Ticaret Bakam o akşam İstanbula hareket etti. Adnan Menderes bir kaç gün sonra Fahrettin maşın istif asım alıyordu. Bir müddetten beri ilk defa olarak Türkiyede Demokrasilerde en tabii sayılan hadise nihayet cereyan ediyor, bir bakan mutabık bulunmadığı icraatı yapmaktansa istifasını vermekten çekinmiyordu.

Hükümetin başkam pamuğa prim hakkı tanınmasını isterken son iki ay içinde mutaddan yarı yarıya az ihracat yapılmış olmasını mucip sebep diye ileri sürüyordu. Aslına bakılırsa kendisine de bir takım şikayetler ulaştırılmıştı. Ekonomi ve Ticaret Bakam bunları doğru bulmadığım bildirdi. Pamuk ihracatının son iki ay içinde diğer senelerin aynı iki ayına nisbetle az olduğunu elbette kendisi de biliyordu. Ancak bu fazla bir mana ifade etmiyordu, zira önümüzdeki aylarda imkânlar artacaktı. Ne var ki bir takım kimseler bilhassa Adnan Menderesin pamukçu olmasına güvenerek fazla fiyatla mal mübayaa etmişlerdi, paralarını bir an evvel kurtarmak istiyorlardı. Halbuki pamuk kıymetli Ur ihracat maddesiydi. Ona prim vermek, hele içinde bulunduğumuz ekonomik durumda asla doğru olmazdı.

Fakat Adnan Menderes kanaatinde musirdi. Bakanıyla ertesi gün tekrar görüşecekti. Bakan yapacak başka bir şeyin bulunmadığım anladı ve istifasını verdi. Doğrusu istenilirse pamuk meselesi belki de bir hal çaresine bağlanırdı. Ne var ki bu, uzun zamandan beri dolan bardağı taşıran son damla yerine geçmişti.

Prensip ayrılıkları

Fahrettin Ulaş Ekonomi ve Ticaret Bakanlığını kabul ederken işlerine müdahale edilmemesini birinci şart olarak koşmuştu. O sıralarda Adnan Menderes kendisini sıkışık durumda hissediyordu. Bu yüzden Fahrettin Ulaşın şartım kabul etmekte mahzur görmemişti. Yeni Ekonomi ve Ticaret Bakanı da kendi işlerini şahsen tedvir edeceği ümidiyle vazifeye başlamıştı., Fahreddin Ulaşa göre yapacak şey evvelâ durumun tesbitiydi. Yani bir noktada durmak, bir yandan derlenip toplanırken diğer yandan da hiç olmazsa ondan böyle muayyen prensipler dahilinde hareket etmekti. Nitekim hükümetin aynı şekilde düşünen azalarının ısrariyle ve hadiselerin zoruyla bizzat Adnan Menderes bu zarureti ifade etmiş ve yeni prensipleri saymıştı. Fakat sayılanlar sadece kağıt üzerinde kalmış, tatbikatına Ur türlü başlanmamıştı. Hatta başlamak isteyenlerin gayretleri baltalanmıştı. AKİS Ekonomi ve Ticaret Bakanının istifasından iki hafta önce bu durumu olduğu gibi bildiriyor ve İstanbul da işlere bir nizam vermeğe çalışan Fahreddin Ulaşla Nedim Ökmenin hareket zamanı geldiğinde de manilerle karşılaştıkları takdirde ne yapacaklarım soruyordu. Tapılacak bir tek şeyden başkası yoktu: istifa. Zira Adnan Menderes, kabine programındaki bütün vaadleri gibi ekonomi politikasında değişiklik yapılması gerektiğini de hatırından tamamiyle çıkarmıştı. Bu şartlar altında kendisiyle daha fazla işbirliği yap-

mak imkansız hale geliyordu. Zira kafaların ayrı olduğu anlaşılmıştı. Çekilmek lazımdı.

Konsolidasyon meselesi

İhtilafın büyük bir kısmı dış borçların istikbali meselesinden ileri geliyordu. Maliye Bakanı ile Ekonomi ve Ticaret Bakanı bunların konsolide edilmesini istiyorlardı. Konsolidasyonun elbette ki mahsurları vardı, hatta bunlar az da değildi. Fakat bar halde ehveni şerdi. Bizi içinde bocaladığımız girdaptan ancak böyle ciddi bir tedbir kurtarabilirdi. Sini günümüzü gün,etmek endişesi içinde bir takım kuvvetlerimizi ve imkânlarımızı ziyan ediyorduk. Dış borçlar konsolide edilince vaziyetimiz vuzuh kazanacak, üstelik itibarımız artacaktı. Normal bir borçlu Vasiyetine gelecektik. Başka çaremiz yoktu. Aksi takdirde gittikçe müşkül mevkide kalacak, görülmemiş sıkıntılara uğrayacak, o zaman açık kurtuluş yolu da kalmıyacaktı. Fakat bu fikir başbakan nezdinde itibar görmedi. Adnan Menderes konsolidasyonun sadece güç kısmı üzelinde duruyor, bunun bir nevi moratoryum mânasına geleceğini bildiriyor ve böyle bir tedbire yanaşmıyordu. Fahrettin Ulaş ve onun gibi düşünen arkadaşlarına göre konsolidasyondan kaçmak imkansızdı. Nihayet bir hükümet olarak dış borçların tekeffül altına alınması, alacaklılarımızla durumumuzun kati prensiplere bağlanması en acil zaruret halindeydi. Muarızların ileri sürdükleri gibi ihracatımızla geri kalmış borçlarımızı gelişi güzel şekilde kapatmak fikri uygun değildi. Zaten buna imkan da yoktu. Ciddi bir anlaşmaya gitmek lazımdı. Fakat hükümet başkanı eski ideal arkadaşının tabiriyle cezbe halinde bulunduğundan bir mucize bekler hali vardı. İktisadın ise mucize ilmi olmadığım Fahrettin Ulaş gayet iyi biliyordu. Bu kadar vahim bir prensip ihtilâfına rağmen Cumhuriyet kabinelerinde sandalyasına yapışıp kalmış bir çok bakan vardı. Ama Fahrettin Ulaş onlardan değildi

Temizlik gayretleri

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında yeni Bakanın bir temizlik yapma gayretleri de zedelenmiş, müdahaleler vuku bulmuştu. Fahrettin Ulaş büyük meselelerle bizzat uğraşırken doğrudan doğruya bakanlığı alâkadar eden hususları tedvir vazifesini Mahmut Seydaya bırakmıştı. Fakat menfaatlerinin zedeleneceğini anlayan bazı iş takipçileri yakım bulundukları kimselere Fahrettin Ulaşın tedbirlerini mütemadiyen kötülüyorlardı. Hattâ zaman zaman sabotajdan dahi bahsedenler vardı. Bu güçlükler de tansiyonu zaten fazla yükselmiş olan Ekonomi ve Ticaret Bakanına - 22 ye çıkmıştır rahat çalışmak imkanını vermiyordu. O halde ısrar etmekte mana yoktu. İstifa İstanbuldan Ankaraya bildirildi. Fahrettin Ulaş da bunu teyit etti.

Fahrettin Ulaş
Elveda Bay Menderes !

istifa resmen, sıhhi sebeplerden dolayı yapılmıştı. Ekonomi ve Ticaret Bakam bir itham mahiyeti taşıyacak şekilde çekilmeyi doğru bulmamış, müşküllerin biraz daha artmasını istememişti.

Fakat bir hafta müddetle istifa açıklanmadı. Halbuki ortada bir bakan yoktu, bir bakanlık münhaldi. Buna rağmen resmi bir haber neşredilmedi. Bu ne biçim işti? Başbakan Adnan Menderes muhalefet mitinglerini dahi hükümet otoritesini zedeler mahiyette görüyordu. Ya bir bakanın istifasını gizlemek, o makamı günlerce sahipsiz bırakmak? Fakat istifaları geç bildirmek D.P. iktidarının âdeti haline gelmişti. Dr. Sarolun bakanlıktan - ayrıldığı da hadiseden bir kaç gün sonra resmen açıklanmamış, o arada bir çok beyanat yapılmamış mıydı?

Fahrettin Ulaşın ayrılması Menderes IV. kabinesinden ilk istifadır. Fakat son istifa olmıyacağı anlaşılmaktadır. Hükümet azaları arasında Başbakanın gerek rejim ve gerekse ekonomik politika sahasındaki fikirlerine, tasavvurlarına iştirak etmiyenlerin adedi küçümsenecek gibi değildir. İşin tuhafı kabinenin programına sadık kalanlar onlar, kalmayan Menderestir.

Muhalefet

Davet

Bu haftanın başında C.H.P. Meclisinin sözü geçen azalarından biri elindeki Zafer gazetesini masanın üzerine bıraktı, gözlüklerini çıkardı ve

"Biz değil muhalefet partilerini işbirliğine çağırdık. Şimdi Adnan Menderes sadece muhalefet partilerinin değil, bütün milletin bu gidişe karşı birleşmeleri gerektiğini adeta is-, pat ediyor ve herkesi bu yola itiyor."

C.H.P. Meclisi âzası Zafer gazetesinde Başbakanın son nutuklarından birini okumuştu* Hakikaten Adnan Menderes sanki muhalefet partilerim birleşmeye götüren yolun üzerindeki manileri kaldırmaya bizzat İsmet İnönü tarafından memur edilmişti. Rejim bakımından hangi noktada olduğumuzu ve müşterek cephe kurulmadığı takdirde nelerin vuku bulacağım D.P. Genel Başkanı son nutuklarında herkese hiç bir tereddüde mahal bırakmıyacak şekilde göstermişti. Bu bakımdan C.H.P. Meclisi azasının sözlerinde büyük bir hakikat payı görmemenin imkanı yoktu.

Parti Meclisinin müzakereleri uzun sürmüş ve çetin geçmişti. İki günde tamamlanacak sanılan toplantılar tam üç gün sürdü ve bazen günde üç celse aktedildi. Ele alınan en mühim mevzu, muhalefet arasında işbirliğiydi. Bir işbirliğine, platonik şekilde herkesin taraftar olduğu dana müzakerelerin başında belirdi. Ancak realist olmayan görüşler de yok değildi. Delegelerin büyük kısmı teşkilâtla yakından teması bulunan kimseler olduğundan, bir bakıma arkadaşlarının fikirlerini aksettiriyorlardı. Bundan anlaşıldı ki C.H.P. son iki seneye yalan zaman sarfında hakikaten gelişme kaydetmiş, kuvvetlenmişti. 1954 seçimlerinin neticesi karşısında yeise düşüp, üstelik iktidarın o zaman kınından çıkardığı sopasından korkarak politikasını ayarlayan partililer başkent kadar Anadoluda da görülmüştü. Ama asıl ürkülecek şey, yani bir dağılma veya çözülmeye rastlanmamıştı. O tehlike atlatıldıktan sonra ise, bilhassa İktidarın muazzam hataları karşısında C.H.P. 1000 den evvelki D.P. nin yerini almaya başlamış, onun kadar kanlı canlı hale gelmek yolunu tutmuştu. Partililerde kendine ve kuvvetine güvenme başlamış, memleket içinde de C.H.P. nin istikbalin iktidar partisi diye görülmesi tabii karşılanır olmuştu. Bu havaya kendisini kaptırmış bulunanlar işbirliği mevzuunda hararetli değillerdi. İktidarı tek basma almak varken başkalarını ortak etmenin ve işleri güçleştirmenin ne manası vardı? Buna niçin lüzum görülüyordu?

Başkaları ise müstakbel işbirliğinin esasları hususunda mütereddittiler. İşbirliği hangi temel üzerine kurulacaktı? Yani kısacası her parti ne kadar milletvekili çıkararak ötekini destekliyecekti? Eğer koca C. H. P. den küçük Hür. P. ve minik C. M. P. ile eşitlik esasına dayanılarak işbirliği yapması istenilecekse, bal kabul edilemezdi. Zira C.H.P. seçime tek başına girse dahi milletvekilliklerinin hiç olmazsa üçte birini, hatta yarısını alacak kudretteydi. Büyük

cereyan edecekti. Öteki partiler sadece birer yardımcı kuvvetti.

Bunlara mukabil delegelerin içinde işi iktidar veya milletvekili sayısı bakımından ele almayan ve daha ziyade rejim bahsi üzerinde duranlar da mevcuttu. Mesele Demokrasiyi evvelâ tehditlerden kurtarmak, Hürriyetlerin bütün batı âleminde anlaşılan mânalarının dışında tefsire tabi tutulmasını önlemek, rejimi teminatına kavuşturmaktı. Bunun için de aynı dertlerden şikâyetçi olanlarla birleşmek, bu işleri süratle halletmek lâzımdı. Küçük hesaplarla uğraşmasının sırası değildi. Teminat sağlandıktan sonra her parti tek başına iktidara geçmek için Demokrasilerde mücadelelerin en tabiisi olan mücadelesini yapar, boyunun ölçüsünü alırdı. İnönünün bu son fikre taraftar bulunduğu seziliyordu. Fakat artık Milli Şef olmadığı için kanaatlerini ancak telkih yoluyla tahakkuk ettirebilirdi. Buna mukabil telkin imkânı da hudutsuz değildi. Buna rağmen ilk dönemeci başarıyla döndü ve müzakerelerin sonunda bir tebliğ projesi ortaya koydu. Bunda açıkça koalisyondan bahsediliyordu. Ancak çekingen olanlar o kelimenin kullanılmasını önlediler ve ortaya bir nevi "zemin hazırlamağa davet" çıktı. Ayrıca müzakerelerde Genel Başkana Parti Meclisi tarafından tam selahiyet veriliyordu. C.H.P. konuşmaya hazırdı.

Öteki muhalifler arasında

Öteki muhalif partiler arasında da tereddütler mevcuttu ve banların başında kontenjan meselesi geliyordu. Çekingenliğin şu olduğu açıkça görülüyordu: Bizim yardımımızla C.H.P. iktidarı almak istiyor! Gerçi Parti Meclisinin tebliği bunun yanlış bulunduğunu ortaya koyuyordu. Fakat gene de çıkarılacak milletvekili nisbeti zihinlerde istifham teşkil ediyordu. Halbuki işin aslında bu, dâvanın teferruat tarafıydı. C.H.P. nin tek başına iktidarı almasını önlemek son derece kolaydı. Nihayet mesele bir nisbet, bit hesap meselesiydi. Zaten Parti Meclisindeki basına aksetmiyen bazı görüşmelerde C.H.P. li liderlerin bir koalisyona gitmeye hazır olduğu ortaya çıkmıştı. Yalnız liderlerin de teşkilâtları üzerindeki tesir imkânlarının mahdut olduğunu kabul etmek lâzımdı. C.H.P. teşkilâtı kuvvet nisbetini bir tarafa bırakıp her üç muhalif partinin eşit kontenjanla seçime girmesini asla ve asla kabul etmezdi ve onu buna zorlamaya İsmet İnönü dahi muktedir olamazdı. Ancak öteki-muhalefet partileri' de C.H.P. ye iktidar yolunu açmaya elbette yanaşmıyacaklardı. O halde?

Geçen hafta bir çok gazete bu işbirliğinin tahakkuk edemiyeceğini yazmaktım kendisini alamadı. Ama meselenin aslında, ortada bulunan güçlükten imkansızlık değil. Nisbetler başka bir esas dahilinde ve C. H. P. ye tek başına iktidarı vermiyecek seklide pek ala tesbit olunabilirdi. Zira iki kişi birleşecek değildi; birleşecekler üçtü. İkisi, birinin yolunu daima kesecek kuvvette olabilirdi. Hakikaten C.H.P yi ne kadar anlamak lazımsa, Hür. P. ni ve C.M.P. yi de aynı derecede anlamak lâzımdı. Ne birinin, ne ötekinin ve işin doğrusu ne de milletin C.H.P. hakkındaki hatıraları emniyet vericiydi.

Temasların arefesinde

Önümüzdeki haftanın başından itibaren muhalefet partilerinin liderleri arasında temasların başlamasına intizar etmek lâzımdır. C.H.P. Genel Başkanı partisinin mesul organından selahiyet aldığına göre onun görüşme talebinde bulunması akla daha yakındır. Osman Bölükbaşı Genel İdare Kurulunun toplantısında bu hususun müzakere edileceğini bildirmiştir. İhtimal ki C.M.P. de Genel Başkanına veya onun yerine bir azasına selahiyet verecektir. Hür. P. ne gelince, o henüz iki yolun ağzından kurtulmuş değildir. Hür. P. mensupları gerçi D.P. ye dönüşlerinin asla bahis mevzuu olmadığım söylemektedirler ama, buna rağmen samimi ve fiili işbirliğine karşı mevcut tereddütlerini bertaraf edememişlerdir.

Güçlüklerin yenileceği hakkında ümid veren iki noktadan biri hakikaten millet ve memleket menfaatinin bunu icap ettirmesi, diğeri de Menderesin partileri, birbirlerine doğru ısrarla itmesidir.

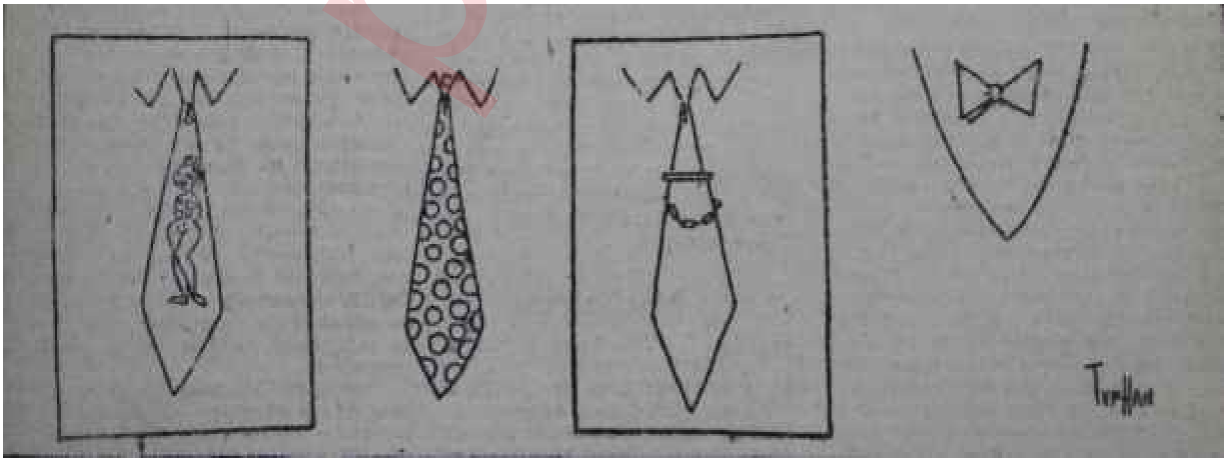
Son dakika

Amerikan Yardımı

Amerikan hükümeti, Türk hükümetine 1956 mali yılı içinde Türkiye'ye Amerikan yardımının 99 milyon dolardan ibaret olacağını bildirmiş bulunmaktadır. Bu, Menderes'in son nutuklarından evvel Ankara'ya haber verilmiştir.

AKİS
Bu hafta 33.200 adet basılmıştır.

F. Arna "Şimdi dağlarda korkusuzca gezebiliyoruz çünkü eşkiyalar kravat takıp şehre indiler." dedi. *(Gazetelerden)*

DON JUAN EŞKİYA PARALI EŞKİYA TEHLİKELİ EŞKİYA MALUM EŞKİYA

"OECE,, KERVANI

Aydemir BALKAN

Paris.. Nisan

Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatının (OECE) yedinci raporundaki Türkiye faslını okuyanlar son yıllardaki ekonomik durumumuzun karanlığına rağmen rapordaki müsamahakâr ve insaflı havayı yadırgamış olacaklardır. Unutulmamalıdır ki beynelmilel teşkilâtlarda durum ne kadar nazik hatta vahim olursa olsun müştereken hazırlanan bir raporda üye devletlerin hükümetlerinin ve temsilcilerinin hislerini rencide etmemeğe, mümkün olduğu kadar yumuşak ve mutedil bir dil kullanmaya bilhassa dikkat edilmektedir. Buradaki "müştereken" tâbiri üstünde ayrıca durmak lâzımdır. OECE teşkilâtı senelik raporunu hazırlarken tiye devletlerin delegasyonlarıyla beraberce çalışarak her memlekete ayrılan fasıllar üzerinde uzun ve ekseriya çekişmeleri incelemeler yapar. Bu çekişmelerin bizim gibi OECE içinde ve EPU bölgesinde durumu hiç te parlak olmayan devletler için daha da çetin olacağı muhakkaktır. Ayrıca rakkam ve istatistiğe dayanan bütün bilgilerin menşelerinin bizim kaynaklar olduğunu düşünürseniz rapordaki bazı boşlukların ve şüpheli kesimlerin izahını bulursunuz.

Hemen ilave edelim ki, yumuşak lisanına rağmen, 7. raporun hakkımızdaki bilançosu - kaynaklar ve vaidler ne olursa olsun - oldukça endişe vericidir. Paristeki OECE delegasyon başkanımızın gayretleriyle bir çok "sert" tabirler rapordan çıkarılmıştır. Enflasyon kelimesine dahi rastlanmamaktadır. Ancak bu çetin ve nankör - mücadelede M. Ali Tiney'in didin melerine rağmen 7. raporun bize ait kısmı dikkatli bir süzgeçten geçirildiğinde, yumuşak kelimelerin, mutedil havanın altında tatsız Bir zemin bulunmaktadır.

Milli gelirimiz, OECE raporuna göre, 954 te 953 e nisbetle azalmış fakat 955 te yeniden % 5 artmıştır. Fakat yatırımların artması, istihsalin artmasından daha hızlı olmuştur. Bunların dörtte biri temel kesimlere sarf edilmiştir. Rapor hususi yatırımlarla devlet yatırımlarının 950 den beri nispetlerinin değişmediğini zikretmekte, fakat bu nispetin ne olduğu hakkında bilgi vermemektedir. Fiyatların yükselmesi, hayat pahalılığı, yatırımların neticesinde global talebin artmasıyla izah edilmektedir ki ancak kısmen doğrudur. Fakat hükümetin zirai primler ve bunların ödenmesindeki "hazin, kefaletini haiz" bonolar sisteminin yarattığı enflasyona Ve bunun neticelerinden biri olan hayat pahalılığı ve zirai ürünlere prim siyaseti bahis konusu edilmemektedir. Rapor 954 basından 955 Eylülüne kadar hayatın ortalama olarak % 20 pahalılaştığını zikretmektedir.

Türk hükümetinin para ve vergi siyaseti kâfi derecede enerjik bulunmamaktadır. 954 sonundan itibaren, kredi hacmini daraltmak maksadıyla alınan tedbirler kısır olmuştur. (Ticaret bankalarının 954 teki kredi muamelelerinin artısı % 22, 955 te % 10 dur). Rapor, Merkez Bankasını, umumi, kredi hacminin lüzumundan fazla şişirilmesinde sorumlu- bulmaktadır. Türk idarecilerinin faiz hadlerini % 4,5 a çıkarma kararları da, hali hazır vasiyete göre, tesirli bir hal çaresi olarak görülmemektedir.

*

Bütçe hakkında 7. raporun hükümleri daha da ağırdır. Aynen söyle denmektedir: *"Devlet bütçesi, Türk iktisadiyatının maruz kaldığı tazyikleri arttırmağa yardım etmiştir...".* Bunun manası hiç bir tefsire ihtiyaç görmeyecek kadar açıktır. Son yıllardaki, bilhassa 954, 955 bütçeleri "enflasyonu" önlemek şöyle dursun, büsbütün arttırmıştır. OECE nin bu hükmü, Türk ekonomisini idare edenlerin zihniyet ve bilgileri hakkında, şüphe ve tereddüte yer bırakmıyacak şekilde kesindir,

Ödeme muvazenesine gelince.. 953 te 132 milyon dolarlık bir açık kaydedilmiş, bu açık 954 te 149 mil yon doları bulmuştur, İhracaat % 15 azalmıştır. Fakat bütün tahditlere ve lisans mecburiyetlerine rağmen ithalâtımızı % 10 dan fazla azaltmak kabil olmamıştır ki, bu da iktisadiyatımızın son yıllarda mesul idarecilerimiz tarafından içine sokulduğu fasid daireyi vuzuhla belirtmektedir,

*

Son yıllarda, bilhassa 954 ten itibaren dış ticaretimizin EPU bölgesinden dışarı kaydığı, bir hakikattır. Rapor, dış ticaretimizin "iki taraflı" anlaşmalarla, OECE dışındaki memleketlerle gittikçe daha fazla yapıldığına işaret etmektedir. Bu memleketlerin büyük bir kısmının Demir perde gerisi memleketleri olduğu bilinmekte ise de tabiatiyle söylenmemektedir. Bu son durum OECE Üyeleri içindeki rolümüzü oldukça kritik bir vaziyete sokmuştur. Bu vaziyet bilhassa, yıllardan beri liberasyon veya güdümlü ekonomi tezlerim savunan eksperlerin tartışmalarını hızlandıracaktır. Yapılan hatalar, bilgisizlikler, acemilikler ne olursa olsun OECE nin 18 üyesi içinde "gelişmesi en fazla gecikmiş" devletlerden biri olduğumuz şüphesizdir. Bu bakımdan bir OECE sistemi içinde oy nayacağımız rolün, uzun ve kısa vadeli menfaatlerimiz yönünden incelenmesi faydalıdır.

*

OECE'nin 7. raporu Türkiyenin durumunu neticeye bağlar ve umumi perspektivler çizerken, 3 yıldan beri tekrarladığı maddeleri yine sıralamaktadır. Bu tedbirler OECE nin, direktörleri veya genel sekreterleri tarafından, müteaddit defalar şifahî görüşmeler içinde delegasyonumuza tekrarlanmıştır. Bunlar hemen her eksperin tavsiye ettiği klasik bir temel çarelerdir: "

Türkiye eğer yatırım politikasını sonuçlandırmağa hakikaten niyetiyse, ödeme açığım kapamaya gayret etmelidir. Aksi halde, ithalâtını geniş miktarda kısmaya mecbur olacak, bu da derhal yatırımların ve istihsalin üzerinde büyük tesirler meydana getirecektir. Taleb mutlaka daraltılmak, banka kredileri kontrol altına alınmalıdır. Enflasyona çare bulunmazsa, normal şartlar altında ihraç olunacak maddeler iç istihlâke yönelecek, yatırımlardan ve ihracaat mal ları istihsalinden evvel, ister istemez dahili istihlâk mallan yetiştirilmesi endişesine düşülecektir. Ver gi ve para politikası mutlaka yeniden gözden geçirilmeli ve enerjik tedbirler alınmalıdır. Eğer Türkiye yabancı sermayenin yardımından faydalanmak istiyorsa herşeyden önce iktisadi muvazenesini tesisletmelidir. Rapor; bu ikazla son bulmaktadır.

*

Yıllardan beri, bilhassa 952 den beri usanmadan tekrarlanan tav Biyeler bunlardır. Fakat "Borçlan borçlanabildiğin kadar" politikasının şampiyonları bu tedbirleri ısrarla sayın OECE idarecilerine "Türk iktisadi realitelerini kavramamak" ithamiyle cevap vermişler dir.

Netice itibariyle, zaman zaman istihfaf ettiğimiz, hatta çiğneyip geçtiğimiz, OECE teşkilâtının yardımlarına her zamandan fazla muh tacız. İtibarımız bu gibi beynelmilel ve tesirli teşkilatlar nezdinde yükselmedikçe, ne tek taraflı anlaşmalarla, ne tamamen şarklı bir görüşün mahsulü "Ne zaman olursa buluruz.." zihniyetiyle, biç bir vakit önümüze dikilen dev güçlükleri yellemeyiz. Ancak şu var ki geç, hem de pek geç, kalınmıştır. OECE eksperlerinin üc yıldır endişe ettikleri ve önlemeğe çalıştıkları, mukadder akıbet gelip çatma yolundadır.

"İktisadi realitelerimizi kavra - yan" idarecilerimiz, bir Alman gazetesinin geçenlerde işaret ettiği gibi, Türkiyeyi tekrar "Boğaziçindeki hasta adam"ın yatağına düşürmüşlerdir..

Akisler

Yurttan Akisler

Umur yatı
Tlabara ceza
Gülek hakkında karar
Troçkilerin talebi

İktidar çevrelerinde

İCRAAT — Santrallerin transformatörlerinin bile ayrı ve muhteşem törenlerle açıldığı bugünlerde kendi tezgâhlarımızda iki buçuk milyon liraya inşa edilmiş bir eserin suya indirilmesi sessiz sedasız adeta milletten gizlenerek yapılmıştır. Zira bu eser meşhur Umur yatıdır. Umur yatının ta* tikbalinin eski iktidar tarafından İstanbulda Taksim gezisine dikilmek istenilen İnönü heykelinin istikbaline benziyecegi anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi bu heykelin sadece kaidesi konabilmiş, fakat üstüne heykelin yerleştirilmesine cesaret olunamamıştır,

HÜKÜMET — Hayli uzun bir zamandan beri Başbakan Adnan Menderesin imzasını gerektiren işler hemen tamamiyle durmuştur. Kararnameler veya tayinler maalesef kendisine imzalattırılamamaktadır. Bunun sebebi Başbakanın ya yabancı bir memlekette, ya da yurt içinde seyahatte bulunmasıdır. Bekleyen tayinler arasında Dışişleri Bakanlığıyla ilgili olanlar da vardır.

MİLLİ SAVUNMA — Tarihimizde ilk defa olarak Milli Savunma Bakan Vekili Şem'i Ergin yanında Büyük Millet Meclisinin Savunma ve Bütçe Komisyonu azaları olduğu halde askeri tesislerimizi gezmektedir. Alâkadarlar bu tetkiklere "nabız yoklama" adım Vermektedirler.

B. M. M. — Çarşaf kanununun altına imzasını koyan üç demokrat kadın milletvekilinden biri olan Nazlı Tlabar bu sefer D.P. Grubu tarafından Avrupa Konseyi azalığına seçilmemiştir. Avrupa Konseyi azalığı bir nevi usluluk mükâfatı sayılmaktadır. Buna mukabil seçilenler arasında Üniversiteye yaptığı hücumlarla şöhret bulan Prof. Atademir vardır.

D. P. — Demokrat Partinin çok uzun zamandan beri mühim meseleler görüşemeyen grubunun salı günkü, toplantısı heyecanlı geçeceğe benzemektedir. Zira gündemin ikinci maddesi çelik silolar hakkında Meclis tahkikatı açılması için bir muhalif milletvekili tarafından verilmiş olan takrirle alakalıdır. Takrir, Fatih Rüştü Zorluyu ve Sıtkı Yırcalıyı ilzam etmektedir. Meclis Başkanlığı muhalif milletvekiline takririnin Meclis gündemine süratle alınacağını bildirmiştir. Bu bakımdan salı günü bir karara varılması gerekmekte-

LİDERLER — Kalkınma şenliklerine D.P. kurucularından Refik Koraltanın katılmaması bazı şayialara yol açmıştır. Halbuki Meclis Başkam gripten rahatsız bulunduğu için Ankaradan ayrılamamıştır. Yoksa kalkınmamızın bütün eserlerini kendisi hararetle tasvip etmektedir.

Devlet işleri

DIŞİŞLERİ — Avrupanın bir çok yerinde ve bilhassa müttefik olduğumuz memleketlerde elçimiz bulunmaman bu memleketlerin itirazlarına vesile vermektedir. Meselâ ne Belçikada ve ne de Hollandada elçimiz vardır. Bu yüzden onların Ankaradaki temsilcileri şikâyet etmektedirler. Tayinler geciktirildiği takdirde onlar da kendilerini maslahatgüzarlarla temsil ettireceklerini hususi sohbetlerde söylemektedirler.

İSTANBUL — Bir zamanlar sık sık bahis mevzuu edilen İstanbul köprüsü gene unutulmuştur. Halbuki bu köprüye ait projelerin hazırlattırıldığına dair haberler çıkmıştı. Bazı firmalar bu işe taliptirler ama aynı zamanda maden imtiyazları da istemektedirler. Başka türlü kredi bulmak ise umumi ekonomik vaziyetimiz dolayısiyle kolay olmamaktadır. Fikir bu yüzden uykuya yatmış görünmektedir. İstanbul köprüsü Birecik köprüsünden daha uzun olacaktır. Fakat bugün başlansa 1958 e kadar bitirilemiyeceğinden D.P. için artık politik ehemmiyeti kalmamıştır.

PROPAGANDA — Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü San Francisco'da bir ataşelik kurmaya karar vermiştir. Amerikanın iklimi son derece lâtif batı sahilinde bir ataşemiz, bir de onun muavini bulunacaktır. Tabii büronun bütün masrafları dövizle ödenecektir. Umum Müdürlüğün yakında Honoluluda da bir ataşelik açmak için tetkiklere başlaması muhtemeldir.

İÇİŞLERİ — İçişleri Bakanlığında bir takım değişiklikler olacağı yolundaki haberler bakardık tarafından süratle yalanlanmışlar. Haberler bilhassa valileri alakadar etmekteydi. Fakat İzmir Valisinin yerinden alınacağına dair olan haberin doğru çıkması muhtemeldir.

DEMİRYOLLARI — Uzun zamandır hasret kaldığımız bir ayarlama 1 Mayıstan itibaren Zonguldak ile Kokaksu arasında isleyen mıntaka trenlerinde yapılacaktır. Ayarlama bu sefer zam

Akisler

değil, tenzilâttır. Tam ücretle seyahat eden yolcular yüzde 25 eksik para ödiyeceklerdir. İşte, asıl büyük törenlerle kutlanacak hadise budur.

Sanıklar arasında

TAHKİKAT — Meclis tahkikatına memur komisyon yeniden tam kadroyla çalışmaya başlıyacaktır. Halil Özyörüğün başkanlığındaki tali komisyon esas komisyona faaliyeti hakkında rapor daha doğrusu bilgi vermiştir. Çalışmaların nisan sonuna kadar bitirilmesi gerekmektedir.

ÖRFİ İDARE — 6/7 eylül sanıklarının İstanbulda devam etmekte olan muhakemeleri haziran başına kadar bitecek gibi görünmemektedir. Halbuki Örfi İdare 7 Haziranda sona erecektir ve hükümetin bu idarenin temdidi için Meclisten bir defa daha karar alması o kadar kolay değildir. Duruşmalar gene aleni cereyan etmektedir, fakat neşirleri yasaktır. Sanıklar müdafaalarını yapmaktadırlar.

MUHALEFET — C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek hakkındaki Ağır Ceza Mahkemesi kararı önümüzdeki hafta içinde verilecektir. Kasım Gülek İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin meşruiyetini şüpheye düşürecek imalarda bulunmuş olmak suçundan dolayı yargılanmaktadır. Karar sadece Türkiyede değil, bütün dünyada merak ve alâkayla beklenmektedir.

Gündelik haberler

TÖRENLER — Bu haftanın başında Mareşal Fevzi Çakmak'ın ölüm yıldönümünde Ankarada bir merasim yapılmıştır. O gün Mareşalden sadece Ulus gazetesi bahsetmiş, Zafer bir haberle yetinmiştir. Halbuki Demokratlar 1946 da Mareşali C.H.P. ye karşı bir bayrak gibi kullanmışlardı. Mareşalin sonradan kurduğu Millet Partisine tevarüs eden C.M.P. nin organı havasını taşıyan bir mecmua ise bu hafta kapağına Mareşalin resmini koymağa lüzum görmediği gibi içinde de kendisinden bahis dahi etmemiştir.

BASIN — İstanbul Gazeteciler Cemiyeti tarafından kurulan ilmî bir komisyon basına ispat hakkının verilmesini basın hürriyetinin başlıca şartı olarak ilân etmiştir. Komisyonda hukukçularla gazeteciler bulunmaktaydı. Fakat ilim adamlariyle basın mensuplarının Menderes tarafından en ziyade hücuma uğrayan kimseler olması ispat hakkının akibetine dair nikbinlik vermemektedir. Hakikaten meşhur teklifin komisyonlardaki müzakeresi hâlâ bitirilememiştir.

Dünyadan Akisler

Kaynayan kazan

RUSYA — Stalinin afaroz edilmesi üzerine Troçkinin zevcesi de ailesiyle alâkalı bazı hususların açıklanmasını istemektedir. Bunların başında oğlunun ölüm hadisesi gelmektedir. Fakat Madam Troçkiye bakılırsa Kremlinin bugünkü hakimleri de güvenilir tipler' değildir.

BATILILAR — Amerikanın Orta Doğu politikası İngilterede hem Muhafazakârlar ve hem de İşçiler tarafından gittikçe artan bir şiddetle tenkid edilmektedir. Başkan seçimleri dolayısiyle Amerikanın yumuşak davranması İngilizleri kızdırmaktadır. Bir çok İngiliz şimdiden "Amerika İngiltereyi Orta Doğudan tamamiyle uzaklaştırmak istiyor" demeye başlamıştır.

AMERİKA — Bu yılki Cumhurbaşkanı seçimlerinde Cumhuriyetçi adayın Eisenhower olacağına şüphe yoktur. Ancak Demokratlar arasında Stevensonun vaziyeti tehlikeli görünmektedir. Buna mukabil Kefauver mütemadiyen yükselmektedir. Bir ara eski Başkan Trumanın adaylığını yeniden koyacağı rivayetleri çıkmışsa da bunların aslı olmadığı anlaşılmıştır. Demokrat Parti memleket çapında parlak şahsiyet bulamamanın sıkıntısı içindedir. Başka bir mesele de Roosevelt'ten beri Demokratları tutan zencilerin bu sefer tekrar Cumhuriyetçilere meyletme temayülü göstermeleridir. Amerikada altı milyon zenci oyu vardır.

YUNANİSTAN — Yunan Kilisesi Kıbrıs Kilisesini Makariosun sürülmesinin gayrı kanuni olduğu mülahazasiyle İngiliz Danıştayına müracaata teşvik etmektedir. Kıbrıs kilisesi tanınmış İngiliz hukukçularından Mr. Pritt ile temasa geçmiştir. Kilise Makarios hakkında alınan kararın iptalini isteyecektir..

FRANSA — Fransanın seyyar Dış İşleri Bakanı Pineau, Orta Doğuya yapacağı seyahati bu bölgenin çok karışık bir durum arzetmesi yüzünden geciktirmiştir. Pineau birkaç ay içinde dünyada hemen hemen ziyaret etmediği bölge bırakmamıştır. Orta Doğu şimdi Fransanın dikkat nazarlarım üzerinde toplamaktadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Yeni bir seyahat

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjoeld hava alanından ayrılırken etrafını saran gazetecilere "bir anlaşma zemini hazırlamak için elimden gelen gayreti sarfedeceğim" diyordu. Dag Hammarskjoeld bu sözleri, Güvenlik Konseyinin ittifakla aldığı bir karara uyarak, Arap - İsrail ihtilafını yerinde tahkik etmek ve elinden gelirse tarafları barıştırmak üzere Orta Doğuya hareket ederken söylemişti.

İhtilaf 14 Mayıs 1948 de İsrail devletinin, Birleşmiş Milletler tarafından, kurulması ile başlamıştı. O zaman Filistin topraklarında böyle bir devletin kurulmasını arzu etmiyen Arap devletleri hemen hücuma girişmişler, fakat 9 ay sonra, orduları müşkül duruma düştüğü için mütareke istemek zorunda kalmışlardı. İste esas anlaşmazlık bundan sonra doğmuştur. Yapılan savaşlar neticesi İsrail devleti kuruluş tarihinde çizilen sınırlarım aşmıştı. İsrail topraklarında yaşıyan 1 milyona yakın Arap da Ürdüne sığınmıştı. Sulh için Birleşmiş Milletlerin teşebbüsü ile girişilen müzakerelerde Arap devletleri anlaşma şartı olarak İsrailin eski hudutlarına çekilmesini ve Ürdüne iltica eden Arap mültecilerinin tekrar eski yurdlarına dönmesini ileri sürmüşlerdi. Giden arapların yerine yeni yahudiler yerleştiren, zapt edilen toprakları ziraate elverişli kılmaya çalışan İsrail ise buna hiç yanaşmıyordu. Orta Doğuda bir karışıklığı arzu etmeyen üç batılı Büyük Devlet 1950 yılında, vasiyetin daha vahimleşmemesi için, müştereken ilan ettikleri bir tebliğde o andaki durumu garanti altına alıyor ve bu durum değiştirilmek istendiği anda silahlı müdahalede bulunacaklarını ilan ediyorlardı. Bu statüko Arapların işine gelmiyordu.

Cemal Abdülnasır
Orta *Doğu'nun lideri*

Bugün Arap devletleri ile İsrailin anlaşmazlık konusu gene aynı iki noktada toplanmaktadır. Fakat 1950 den bu yana dört büyük devletin Orta Doğudaki tutumlarını değiştirmesi bugünkü vahim durumu yaratmıştır.

1955 yılma kadar Fransa, Amerika ve İngiltere iyi kötü statükonun muhafazasına çalışmışlar ve Rusların Orta Doğuya sızmasına mani olmuşlardı. Fakat o sıralarda Bağdat Paktının kurulmasına sinirlenen ve Arap İsrail ihtilafını müsbet yollarla çözmeğe gayret 'göstermedikleri için Batılılara kızan Nasır'a opportünist Ruslar yardım teklifinde bulundular. Mısırlılar bunu kabul ettiler ve alelacele bir anlaşma yapılarak Mısır ve diğer Arap Birliği üyelerine demirperde gerisinden silâh sevkiyatına başlandı. Teni çelen silâhlarla kuvvetlerinin arttığım hisseden Araplar tekrar İsrail i tehdit etmeye başladılar. İsrailliler ise Araplar büsbütün kuvvetlenmeden onlara hücum etmeyi bir müdafaa taktiği olarak benimsemişe benziyorlardı. Bunun için de Batılılardan İsrarla silâh istiyorlardı.

Diğer taraftan Orta Doğuda büyük menfaatleri olan üç Batılı Devletten bilhassa ikisinin arasında derin görüş ayrılıkları belirmişti. Seçimler arifesinde yahudi seçmenlerini gücendirmek istemeyen Birleşik Amerika hükümeti dış siyasetinde de petrol kaynağı Arap Birliği üyelerini de kızdırmaktan korktuğu için yeni Rus müdahalesinden sonra pasif bir siyaset gütmek mecburiyetinde kalmıştı. Nasırın gayeleri hususunda ise İngiltereden büsbütün başka türlü düşünüyor ve ona itimat ediyorlardı. Nitekim Dı$isleri Bakam John Foster Dulles geçenlerde verdiği bir beyanatta Nasır için "temiz ve mantıklı arap milliyetçiliğinin lideri" darken İngiliz hükümet adamları ve gazeteleri onu her gün yalancılık ve iki yüzlülükle itham ediyorlardı. İngilizlere göre Nasıra itimat caiz değildir, gayesi bir taraftan Basra körfezi kıyısındaki petrol yatağı şeyhlikleri de içine alan, diğer taraftan Fasa dayanan bir müstakil Arap Devletleri zinciri kurmak ve bunları batılıların menfaatına kapamaktır. Bu yüzden Başkan Eisenho\ver'i tazyik ederek Orta Doğuda vaziyet icap ettirdiği anda silâhlı müdahalelerde bulunmak üzere Kongreden selahiyet almasını istemektedirler. Eisenhower ise böyle tehlikeli bir selahiyeti istemekten kaçınmakta ve meseleyi, bugünün şartlarına daha uygun olarak silahsız halletmeye çalışmaktadır.

J. Foster Dulles
Mısır'ın desteği

Bu duruma göre 1950 tebliğini tatbik etmek müşkülleşmekte ve yeni hal çareleri aranmaktadır. Araplara silah sevk eden Rusları da içine alan dörtlü bir konferansa Batılılar, Ruslar Bağdat Paktından, Amerikan üslerinden bahsedecekleri ve Orta Doğu meselelerinin bir revizyondan geçirilmesine çalışacakları için, yanaşmamaktadırlar. En son çare olarak 1956 martı sonlarında Amerika, Güvenlik Konseyine bu meseleyi hal etmek için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjoeld'ü tam selahiyetle Orta Doğuya yollamayı teklif etmiştir. Teklife göre Hammarskjoeld Arap - İsrail mütareke sınırının iki tarafının da silâhlı kuvvetlerden tecridim temin edecek, kendisine ve yardımcılarına bu bölgede ve gerginlik noktalarında tam bir hareket serbestisi tanınacaktır. Sovyet Rusya ilk önce müstenkif kalmış fakat sonra alâkalı devletlerin kabul ettiğini görünce lehte oy vermiştir. İlân edilen kararda Genel Sekreterin "taraflarla görüştükten sonra icap eden tedbirleri alacağı" bildirilmektedir.

Orta Doğuya gelen yeni ara bulucunun vazifesi cidden çetindir. Bu birbirinin aksi iki görüsü bağdaştırabilirse, gerçek bir başarı sağlamış olacaktır. Aksi kaide Amerika İngiliz görüsüne yanaşacak, Sovyet Rusya Arap'lara yardımda devam edecek ve vaziyet çok nazikleşecektir.

Cezayir

Müstemlekeciliğin sonu

1945 senesinde ilan edilen Birleşmiş Milletler Anayasasının bir maddesi, şu veya bu şekilde, müstemleke idaresi - altında kalmış bütün milletlerin kalbini, sevinçle çarptırmıştı. Bu, "milletlerin kendi mukadderatlarına kendilerinin hâkim olması" prensibini kabul eden madde idi. Bundan sonra müstemlekeci devletler, yavaş yavaş, senelerce hâkim oldukları toprakları terk etmeye başlamışlar, Mısırlılar, Suriyeliler, Hintliler ve daha bir çokları istiklâllerine kavuşmuşlardı.

Bu sırada Fransada başta bulunan hükümetler daha ziyâde müstemlekeci ve muhafazakâr görüşlere sahiptiler. Fransanın istikbâlini, kuvvetini müstemlekelerde görüyor ve zor kullanma bahasına dahi onları terk etmek istemiyorlardı. Nitekim Hindicinide daimi bir harp hâlinde idiler ve Kuzey Afrikada "tedhişçi" diye vasıflandırdıkları istiklâl liderlerinin seslerini boğmaya çalışıyorlardı. Hatta, bilindiği gibi, 1953 Ağustosunda Fas Sultanı Muhammed Bin Yusuf'u milliyetçileri destekliyor diye Madagaskar'a sürmüşlerdi.

Bu hal 1954 yılına, radikal Mendes - France hükümet başına geçinceye kadar sürdü. Mendes - France daha realist bir siyasetçi idi ve Fransa için müzmin birer yara hâlini almış müstemlekeleri tutmakta bir fayda görmüyordu. Fikrince Fransayı budamak, ona yeni bir hayat vermek lâzımdı. Mendes-France bunun için Hindiçini ile harbi kesmiş ye Kuzey Afrikalı liderlerle müzakereye başlamıştı. Tam bu sırada meclise tekrar hakim olan muhafazakâr zümre Mendes'i devirerek daha mutedil görüşlü Edgar Faure'u başa geçirmişti. Edgar Faure Tunus ve Fas liderleri ile müzakerelere devam ederken, iç siyaset oyunları yüzünden, yeni seçimlere gidildi ve neticede müstemlekecilik siyâsetini tasvib etmiyen, Fransaya yeni bir şekil vermeye çalışan radikal ve sosyalist bir koalisyon hükümeti Guy Mollet başkanlığında kuruldu. Yeni başbakan Fas ve Tunusla, onlara karşılıklı işbirliği çerçevesinde istiklâllerini tanıyan, birer anlaşma yapmakta zorluk çekmedi. Ama karşısında halli çok daha mühim bir problem vardı: Cezayir..

Mendes - France
İlk doğru adım

Milliyetçilik hareketleri

Cezayirde 1,5 seneden beri devam eden milliyetçilik hareketi birden bire alevlenmiş ve Fransızları düşündürmeye başlamıştı. Bu meselenin halli bir çok müşküller arz ediyordu. En liberal görüşlü bir hükümet bile Cezayire istiklâl verecek durumda değildi. Bir çok menfaatlar bu işe karışıyordu. Bilindiği gibi Fransızlar 1830 dan beri Cezayiri işgal etmişler ve büyük yatırımlar yapıp oraya bir çok Fransız ailesini yerleştirmişlerdi. Gayeleri Cezayiri Fransızlaştırmak ve Fransa devletinin hudutlarını Cezayirden geçirmek idi. Hukuki olarak bunu zâten gerçekleştirmişlerdi. Cezayirliler Fransa meclisine milletvekilleri yolluyorlardı ve hala da yollamaktadırlar. Fakat sayıları umumi nüfusa nisbetle gülünç denecek kadar azdır. Fiili olarak siyasi haklar yalnız Fransız ırkından gelmiş olanlara ve Fransızlaşan Cezayirlilere tanınmıştır. Bugün ise bu topraklarda 9 milyon Cezayir yerlisi ve 1,5 milyon kadar Fransız aslından gelme insan yaşamaktadır ve bütün köprü başları sonuncuların elindedir.

Cezayir meselesini yerinde incelemeye giden Guy Mollet'yi Cezayirde onlar domates yağmuruna tutmuş, liberal ve yem fikirler taraftarı general Catroır:'yu onlar istifaya davet etmişti. Bu Cezayirli kodamanların meclis içinde de hükümete tazyik edecek elemanları mevcuttu ve bu milletvekilleri, bütün insan hak ve hürriyetlerini hiçe sayarak, bir avuç fransızın menfaatlerim bütün kuvvetleriyle korumaya çalışmaktadırlar.

Guy Mollet bugün çok müşkül bir durumdadır. Bir tarafta en tabii haklarım arayan bir insan kütlesi, diğer tarafta çok nüfuzlu bir sömürücü grubu var. Başbakan şimdilik iki tarafı da idareye çalışmakta ve karşılıklı tâvizler vermektedir. Bu ise tarafları büsbütün kışkırtmakta ve kanlı hâdiselere meydan vermektedir. Fransanın bu durumu ve bir takım başka faktörler onun hariçteki vaziyetini de zayıflatmakta ve kendisini yalnızlığa doğru sürüklemektedir.

Nitekim bunu sezen umumi Vali Laceste 6 nisanda verdiği bir beyanatta Cezayir meselesinin beş ay içinde hal edilmesi lâzım geldiğim ileri sürerek Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna bütün Kuzey Afrika meselelerini hal etmiş olarak gelecek olan bir fransanın durumunun sağlamlaşmış olacağını söylemiştir. Fakat şüphesiz ki, Fransa Cezayir meselesini silâh gücü ile hal edebileceğine inanıyorsa Lacoste'un verdiği beş aylık mühlet çok fazla aşılacaktır.

Bugünkü Fransız idarecileri Cezayir'de saf bir milliyetçiliğe inanmamakta ve daima dış tahrikler aramaktadırlar. Bu yüzden Nasır'a, Amerikaya, İngiltereye çatmışlardır. Bu onların meseleyi olduğu gibi gör-

Cezayir'de nümayişçi Fransızlar
Fransa'yı yerli milliyetçilerden daha çok uğraştırıyorlar

mek korkularından ileri gelmektedir. Fikrimizce Cezayir meselesini hâl etmek için ilk önce Cezayirde samimi bir milliyetçiliğin varlığına inanmak lazımdır. Bu yüzdendir ki, Fransa Cezayir meselesindeki tutumu ile bilhassa Orta Doğu'da prestijinden çok şey kaybetmekte, hatta aleyhtarlar kazanmaktadır.

Demirperde Devletleri

Temize çıkarılanlar

21 şubatta Komünist partisinin xx. kongresinde Stalinin eski bendelerinden Mikoyan söz almış ve bir samanlar methiyesini yaptığı bu eski üstadı hakkında herkesi hayretten hayrete sürükleyen, isnatlarda bulunmuştu. Yoldaş Mikoyanın söyledikleri, doğrusu, herkese küçük dilini yutturacak cinstendi, Stalinin eski omuzdaşı şimdi onu kötülüyor ve yerden yere vuruyordu. Stalin komünizmin gayelerine aykırı hareket etmiş, bir nevi nüfuz ve şahsiyete dayanan idare kurmuştu. En yakın arkadaşı ve polis şefi Beria ile birlikte memlekette bir terrör ve güvensizlik havası yaratmışlar, kollektifleştirmede muvaffak olamamışlardı. Mikoyanı parti içinde durumları daha kuvvetli olanlar takip etti. Resmi organ Pravda, Krutçef veya Bulganin'in Stalin aleyhinde söylediklerini iktibas ediyor yahut da, eski liderin yem bir hatasını açığa vuruyordu.

Krutçef Stalini iç siyasette olduğu kadar dış siyasette de Marx ve Leninin prensiplerinden ayrılmakla itham ediyordu. Komünizmin bu iki peygamberinin gayesi Rusya devleti değil bir dünya enternasyonali idi. Rusya ise bu enternasyonala ulaşmak için ancak bir vasıta olabilirdi. Halbuki Stalin İkinci Cihan savaşından evvel ve sonra tutumunu, her fikir ve ideolojinin üstünde tuttuğu, kızıl emperyalist Rus Çarlığının menfaatlerine göre ayarlamıştı. Bu yüzden 1949 yılında daha enternasyonalist olan Titoyu Kominformdan atmış ve peyk devletlerde bir temizliğe girişmişti. Bu, onun yaptığı ilk 'temizlik hareketi değildi. Lenin'in ölümü ile idareyi eline geçiren Stalin 1934 te, parti içinde durumunu sağlamlaştırdıktan sonra, fikirlerine muarız olanları hiç acımadan öldürtmeye başladı. Kurbanları arasında Bella-Kun da vardı.

Mareşal Tito
Stalin'e kafa tutmuştu

Bella-Kun Leninin yanında yetişmiş bir ihtilalci idi. Birinci Dünya harbini hemen takip eden günlerde Macaristanda idareyi eline geçirmiş ve memleketi Marxist-Leninist bir görüş açısından idareye başlamıştı. Parayı ortadan kaldırarak tam bir kollektivizme gitmek istemişti. Sistemini kabul ettirebilmek için, gene Marx ve Lenin'in tavsiye ettiği gibi, terrörü vasıta olarak kullanıyordu. Bütün bunları Lenin'in vaad ettiği komünistleşmiş Avrupa devletinin yakın bir gelecekte kurulabileceğine inandığı için yapıyordu. Ama bu tahakkuk etmedi, idaresi devrildi ve Bella-Kun selameti Rusyaya kaçmakta buldu. Bella-Kun Rusyaya sığındıktan sonra Lenin'in sağ kolu oldu. Stalin başa geçtikten sonra, Macaristanın bu kovulmuş sözde kahramanını Lenin ci olduğu için öldürttü.

İkinci Cihan savaşını takip eden günlerde yeni kurulan peyk devletler Rusyanın liderliği altında Kominformu kurmuşlardı. Stalin ise Kominformu kızıl ve emperyalist Rus çarlığının menfaatlerim yürütmek için kullanıyordu. Buna bilhassa Tito itiraz ediyordu. Tito ve doktrincisi Kardelj, Lenin gibi bir komünist dünya devleti istiyor ve Kominformun mesaisini bu yolda harcamasını arzu ediyorlardı. Leninden ayrıklıkları nokta bunun silahsız başarılıbileceği idi; dünyadaki sosyalist partileri ile teşriki mesai edip parlamentoları pek ala içten feth etmek mümkündür diyorlardı. Böyle fikirlerden hoşlanmayan Stalin ilk fırsatta Yugoslavyayı Kominformdan atmaya baktı ve bu emeline 1949 da erişti. Tito bertaraf edildikten sonra sıra peyk memleketlerde Tito gibi düşünenlere geldi. Bunların arasında Macaristan dış işleri bakam Rajk da vardı.

Stalinin ölümünden ve Malenkofun devrilmesinden sonra başa geçen ve Kollektivist olduklarını iddia eden yem liderler, verdikleri nutuklardan anlaşılacağı gibi, eski Marxist-Leninist politikaya dönmek istiyorlar. Fakat Dünya devleti fikrini gerçekleştirmek için seçtikleri yol, bizce, Lenininkinden ziyade Tito ve Kardelj'in tavsiye ettikleri yola daha yakın gibi görünmektedir. Netekim iktidarı ele geçirir geçirmez devamlı bir sulh taarruzuna kalkışmışlar, dünya sosyalist partilerinin işbirliğinden dem vurmuşlar ve beynelmilel havayı yumuşatmaya çalışmışlardır.

Ancak bu yolda atılan en Önemli

Edouard Kardelj
"Arkadan vur!."

adım, Stalin tarafından bu fikre bağlılıkları yüzünden tasfiyeye uğrayan peyk devletler idarecilerinin itibarının iade edilmesi olmuştur. Bu arada eski ihtilalcilerinin tipik örneği Bela-Kun da lutfa uğramış ve ölümünden aşağı yukarı yirmi sene sonra, tekrar bir kahraman olarak ilân edilmiştir. Bundan başka Tito ile barışmanın yolu da aranmıştır. Bu yolun 1954 yılında Sovyet idarecileri tarafından yapılan Belgrad ziyareti sırasında bulunduğu anlaşılıyor. Fakat bu yolun halihazırda peyklerde başta bulunan ve Stalinci olarak tanınan idarecilerin temizlenmesinden geçtiğinde de şüphe yoktu. O idareciler ki 1949 yılından sonra Titocu olduğu sanılan unsurları bertaraf etmeye çalışmışlar ve her fırsatta Yugoslav Cumhurbaşkanına çatmışlardı. Bunu yapmak ise daima karşısındakilere sürprizler saklayan Sovyet totaliter rejiminde pek zor birşey değildi. Netekim, ilk adım olarak Macar Başbakanı Rakosi 1949 yılında Titocıdur diye idam ettirdiği Rajk'ın itibarını iade etmiş ve Rajk taraftarıdır diye hapse atılan bazı kimselerin de affedildiğini ilân etmiştir.

Bu duruma göre Sovyet dış politikasına verilmeye çalışılan yeni veçhe eskisinden daha tehlikeli gibi gözükmektedir. İkinci Cihan Savaşından sonra Stalin kızıl emperyalist Rus çarlığının şınırlarını azami olarak genişletmiş ve bundan sonraki gayretlerini, menfaatlerine uygun olan statükonun korunması için sarfetmişti. Halbuki bugün idareyi ellerinde tutan kollektivist liderler Marx ve Lenin'in kitaplarında bahsedilen komünist dünya devletini gerçekleştirmek için çalışıyora benziyorlar. Bunun için seçtikleri metod da Tito'nun tavsiye ettiği aldatıcı bir güler yüzlülüktür.

K Ü L T Ü R

İlköğretim

Okulsuz köyler

Yüzyıllarca önce meşhur hatip Cicero diyordu ki: "Cumhuriyete çocuklarımızı okutmak ve yetiştirmekten daha büyük ve kıymetli bir hediye verebilir miyiz?" Bugün 1956 yılında his okul çağına gelmiş 1.085-166 çocuğu okulsuzluktan ve öğretmensizlikten okutamıyoruz. "Cumhuriyet" e hediye edemiyoruz.

Türkiyede halledilmesi icab eden bir çok davalar vardır. Ama muhakkak ki, bunların başında eğitim davası gelir. Bunun böyle olduğuna, iki kere ikinin dört ettiğini bilen herkes inanır. İktidarlar da, muhalefetler de eğitim konusu açılınca bu gerçeği tekrarlamadan duramazlar. Demokrat Parti iktidara gelirken hatırlardadır, ilk öğretim davasının da bir hamlede halledileceğini vaadetmişti. Bayar 1 Kasım 1950 de Büyük Millet Meclisini açarken bu konuda şunları söylüyordu:

"İlk öğretim, maarif sistemimizin temelini teşkil eder. Bu itibarla üzerinde ehemmiyetle durulması lazım gelir.

Herkesçe bilindiği gibi, aile ocağından sonra hayat ile temas ilkokullarda başlar. Genç yavrularımızın, herşeyi benimseyen taze zekalarıyle, en iyiyi ve en doğruyu, milli ve insani bütün manevî kıymetlere istinad eden bir terbiye sistemi içinde burada bulmaları iktiza eder.

Çocuklarımızı kalb huzuru ile ancak bu değerde bulunan müesseselere emanet edebiliriz.

Bütün bu işlerde öğretmene dayandığımızı ve inandığımızı biliyoruz. Evvel emirde bütün ilkokul öğretmenlerinin aynı ruh ve aynı seviyede bilgiye sahip olarak yetişmelerini sağlamalıyız. Aranan vasıfta mürebbi yetiştirmek için öğretmen yetiştirme teşkilâtımız geliştirilmeli; zaman zaman tadilata uğrayan köy enstitüleri, elde edilen tecrübelere göre daha elverişli bir hale getirilmeli ve bu arada kadın öğretmene olan İhtiyaç gözönünde tutulmalıdır. Son zamanlarda Milli Eğitim Bakanlığının bu istikamette yol almağa başladığını bilmekteyiz. Bu cümleden olarak İstanbulda ders yılı başında bir Öğretmen yetiştirme müessesesi kurulmuştur.

Şüphe yok ki öğretmende büyük vazife ve fedakârlık duygusu görmek isteriz. Bu bizim hakkımızdır. Fakat öğretmenin de bilmukabele aynı ölçüde hakları gözetilmelidir. Milli Eğitim Teşkilat Kanunu yenilenmeli, öğretmenlerin tayin ve nakil işleri şahsi çalışmalara değer verecek su* rette ele alınmalı, liyakati sabit olacak ilkokul öğretmenlerine, öğretim kademelerinin en büyük derecesine kadar yükselebilmek hakkı tanınmalı ve merkezden başlıyarak vazife sahiplerinin selahiyetleri ihtiyaca göre yeniden tespit edilmelidir. Buna ait kanun tasarısı bu sene içinde yüksek Meclisinize takdim olunacaktır.".

Cumhurbaşkanının bu sözlerine rağmen, eğitim davamızın temelini teşkil eden ilk öğretim ve Milli Eğitim Teşkilât Kanunu tasarıları 6 yıldır, Meclise getirilememiştir,

Türkiyede okul ve talebe sayısının her yıl arttığı söylenebilir. Fakat bu artışın temposu son yıllarda yavaşlamıştır. Bu yavaşlamanın başlıca sebebi,eğitim davasına ehemmiyeti ile mütenasip alâka gösterilmemesi olmuştur.

Belki altmış sene sonra..

Türkiyede okul çağına gelmiş 2 milyon 963 bin çocuk vardır. Fakat ilk tahsiun Anayasaya göre meçhuri olmasına rağmen bu çocukların ancak 1 milyon 877 bin 834 ü okula gider. Geri kalanım okulumuz ve öğretmenimiz yetmediği için okutamayız. Millî eğitim davasının halledilebilmesi için 17.500 ilkokula ve bunlara yetecek kadar öğretmene ve bu öğretmenlerin yetişmesi için de öğretmen okullarına ihtiyaç vardır. Davayı topyekun ele almaktan başka çare yoktur. Çünkü öğretim müesseselerinin her kademesinde aynı sıkıntı çekilmektedir: Okul yoktur, öğretmen yoktur. 1954-55 istatistiğine göre Türkiyede 17387 si köyde 1735 i de şehirlerde olmak üzere 19122 ilkokul vardır. Bugün 1 okul ancak kırk bin liraya yapılabilmektedir. 17500 okul inşa edebilmek için en az 700 milyon lira lazımdır. Hükümet 1956 yılı bütçesinde okul inşası için 15 milyon lira ayırmıştı.

Ahmet Özel
960 milyon lira lazım..

Bütçe Komisyonu bunu 5 milyon lira ekleyerek 20 milyona çıkardı. Gelecek yıllarda da bu işe bu kadar tahsisat ayrılacak olursa okul ihtiyacımızı nüfus artışını hesaba katmazsak 36 yıl sonra karşılamak mümkün olabilir. Nüfus artışı da düşünülürse okul çağına gelmiş bütün çocuklarımızı okutabilmek için 55-60 sene daha beklemek icab edecektir.

Hükümetin durumu

Anayasanın 87 inci maddesine göre ilk tahsil mecburi ve meccanidir. Vatandaş ilk tahsil çağındaki çocuğunu mektebe göndermezse cezalandırılacaktır. Halbuki hükümet 1 milyon 85 bin 166 çocuğu okumaktan alakoymakta ve Anayasanın sarih hükmünü yerine getirememektedir. Çocuğunu okula göndermeyen ana babanın yanında hükümetin durumu çok tuhaf değil midir? Adetler meydandadır. Milli eğitim davasına ne kadar ehemmiyet verilse azdır.

Konya'da gelen ilham

İhtiyaçlar böyle apaçık ortada dururken, günün birinde Dördüncü Menderes Hükümetinin Başkanı Konyada gelen bir ilhamla ortaokullara din dersi koyacağını ilan ediverdi. O günden beri bu mesele Türkiyede tartışılan eğitim meselelerinin başında gelmektedir. Ortaokul ders programında din dersinin bir eksik olmadığı gerçeği bir yana, bugün 50 den fazla lisede ve 135 okulda fizik-kimya laboratuvarları ya yok, ya da eksiktir. Mesele eğitim davasını politikanın üstünde tutabilmektedir. Yok eğitime politika karışacak olursa, bugün ortaokullarda din dersi, yarın ilkokullarda eski harf gibi tekliflerle karşılaşmamız mümkündür, Gelecek bir seçimde biraz fazla oy toplamak için memleketin gerçek kalkınmasını sağlıyacak davayı bir yana bırakıp, faydasız hatta zararlı politika oyunlarına girmemelidir. Bu kabil politika oyunları neticesinde köylerde öğretmenin yanıbaşında eski harflerle okutan sakallı "hece"-lar türemektedir. Memleket eğitimine en büyük zararı bu "hoca"lann yapacağına hiç şüphe etmemelidir.

İstifa eden öğretmenler

Bu eğitim davasının temel taşı öğretmendir. Cumhurbaşkanının öğretmenin eğitimdeki ehemmiyetini ifade eden sözlerini söylediği tarihten bu yana, yani altı yılda vaziyette büyük bir değişme olmuş mudur? "Aynı ruh ve aynı seviyede bilgiye sahip" öğretmen yetiştirmek, yani Öğretmenlik formasyonunu yeknesak bir hale getirmek halâ mümkün olamamıştır. Öğretmenler ayrı ayrı menşelerden gelmekte ve başka başka şartlar ve tesirler altında yetişmektedirler. Değişik vasıflı öğretmenlerin okuttukları talebelerin de değişik vasıflı olması tabii bir neticedir.

Bizde emeğine karşılık en az maaş alan sınıf öğretmenlerdir. Öğretmen geçim derdini mi düşünecektir, yoksa talebelerini iyi yetiştirmeyi

mi? Hayat pahalılığı günden güne artmakta, şartlar ağırlaşmaktadır. Bu vaziyet geçim derdinde olan herkesi dana iyi şartlar aramağa zorlamaktadır. Senelerce okuduktan sonra, belki manevi hazzı en fazla olan öğretmenlik mesleğine intisab eden kimsenin biraz daha fazla para almak için mesleğini terkedip gitmesi, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir meseledir. Son yıl içinde 186 öğretmen istifa etmiştir. Bunların ekserisi iktisadi devlet teşekküllerine geçmektedirler. Hele teknik öğretimde durum daha da endişe vericidir. Çünkü fabrikalar, atelyeler ve bunlara benzer serbest iş yerleri ile teknik mevzuda faaliyeti olan iktisadi devlet teşekülleri eleman ihtiyacım teknik öğretim kadrosundan temin etmektedirler. Öğretmenlik hakkında Celal Bayar'ın altı sene evvel söyledikleri yapılmadığı, yani öğretmenin hakları gözetilmedigi içindir ki, vaziyet bu hale gelmiştir. Eldeki öğretmenler tutulamazsa artan öğretmen ihtiyacı nasıl karşılanabilecektir?.

Köy öğretmenleri

Köy Enstitüsü mezunu 17 bin öğretmen bugün çok müşkül şartlar altında hizmet etmektedirler. 943 yılında enstitülerden mezun olanlar bugün hala 25 lira asli maaş almaktadırlar ; halbuki bunlar 35 lira asli maaşa çoktan hak kazanmışlardır. 1953 mezunlarının maaşı ise yirmi liradır. Aradaki 12 senelik kıdemin mukabili dereceyi bu öğretmenlere verecek intibak kanunu da vaadedilip bir türlü Meclise gelmeyen kanunlar arasındadır. Köy öğretmeninin Türkiye'nin her bakımdan kalkınmasındaki büyük rolünü inkara imkan yoktur. Bu köy öğretmenleri ordusunun huzursuzluğunu giderecek tedbirlerin alınması daha fazla geciktirilmemelidir.

İlkokullarda ders

Okuyamıyanlar : 1 milyon !.

Türkiyenin 71 bin ilkokul öğretmenine ihtiyacı vardır. Bugünkü mevcut ise 3000 eğitmenle birlikte 43 bindir. Aradaki muazzam farkın 46 öğretmen okulu ile kapatılmasına imkân olmadığını herkes bilmelidir.

12 yıllık plan

Senelerdir Meclise getirilmesi beklenen ilk öğretim kanunu tasarısı 12 yıllık bir seferberlik plânım ihtiva ediyor. 12 yılda 960 milyon lira sarfedilerek ilk öğretim davası kökünden halledilecektir. Fakat her sene 80 milyon lira nereden bulunacaktır. Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel şimdi bu 12 yıllık seferberlik plânının mali kaynaklarım bulmağa çalışmaktadır. Bu kaynağın bulunduğunu duymak ve kanun tasarısının Meclise geldiğini görmek hiç şüphesiz bu memlekette herkesi sevindirecektir. Çünkü memleketin gerçek kalkınmasını istemeyen kimse yoktur.

K İ T A P L A R

YENİ TÜRK HİKAYECİLERİ ANTOLOJİSİ,

('Hasırlayan: Mustafa Baydar, 23 hikayecinin hayatı ve hikâyeleri, Varlık Yayınları, Büyük Cep Kitapları, 18, 1956, 175 sayfa, 2 lira).

İyi tertip edilmiş, her bakımdan tat min edici Antolojilere ihtiyacımız olduğu aşikârdır. Son bir iki yıl içinde çıkan antolojilerin çoğu şiir antolojileridir. Bunların içinden, derli toplu, istifade edilebilir olanı ise, yazık ki, çıkan antoloji sayısının yarısından daha azdır. Her. önüne gelenin bir antoloji çıkarmakta olduğu bu sıralarda, derli toplu işi bilen birisi tarafından hazırlanmış antolojilere bilhassa hikâye sahasında ihtiyaç hissediliyordu; Hikâyeciliğimizin son yıllarda gösterdiği sür'atli inkişaf, yeni yeni değerlerin ortaya çıkmasına fırsat verdiği gibi, yeni Türk. hikâyeciliğine de yeni imkân kazandın yordu. Bütün bunları, derli toplu gösterebilecek, yeni Türk hikâyeciliğinin bugün eriştiği noktayı tesbit edebilecek bir antoloji ise aranır hâle gelmişti. Bu bakımdan Mustafa Baydar'ın hazırladığı "Yeni Türk Hikayecileri Antolojisi" büyük bir ihtiyaca cevap vermektedir. Ayrıca, bu antoloji evvelce -çıkmış bir antolojiyi de tamamlaması bakımından isabetli olmuştur.

1951 yılında çıkan "En Güzel Türk Hikayeleri" adlı Yaşar Nabinin hazırladığı antolojide doğum tarihlerine göre Hüseyin Rahmi (1864) den, İlhan Tarus (1907) a kadar 17 hikayecimiz yer almıştı. Halit Ziya, Halide Edib, Memduh Şevket, Ömer Seyfettin, Yakup Kadri,. Refik Halit, Abdülhak Şinasi, Sait Faik, Samed Ağaoğlu, Sabahattin Ali, Halikarnas Balıkçısı, Reşat Nuri, F. Celalettin, Kenan Hulusi, Bekir Sıtkı, bu cilde girmişlerdi. Hikayecilerin hayatları ve sanatları hakkında kısa ve lüzumlu bilgi verildikten sonra, seçme hikayeleri yer alıyordu. Mustafa Baydar'ın hazırladığı antoloji, işte bu kitabı tamamlamakta ve en genç hikayecimize kadar, iki ciltte, bütün yeni Türk hikâyeciliğini topluca görmek imkânını vermektedir. Mustafa Baydar da, ilk kitaptaki hazırlanış esasına sadık kalmış. Hikayeciler doğum tarihlerine göre sıralanmış, hayatlarından ve sanatlarından bahsedilmiş, resimleri konmuş, sonra da hikâyeleri verilmiş. Bu kitapta 1910 doğumdan 1934 doğumuna kadar 23 hikayeci yer alıyor: Ziya Osman Saba, Kemal Bilbaşar, Orhan Kemal, Umran Nazif, Muhtar Körükçü, Orhan Hançerlioğlu, Haldun Taner, Samim Kocagöz, Faik Baysal, Tarık Buğra, Sabahaddin Kudret Aksal, Necati Cumalı, Oktay Akbal, Vüs'at O. Bener, Yaşar Kemal, Zeyyat Selimoğlu, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Naim Tirali, Nezihe Meriç, Cengiz Yörük, Tarık Dursun K. Tahsin Yücel, Tektaş Ağaoğlu.

Hüseyin Rahmi'den başlayan ve Tektaş Ağaoğlu'nda biten bu iki ciltlik antolojiyle 40 hikayecimizi tanımak fırsatım buluyoruz. Türk hikayeciliğinin inkişaf seyrini de, böylece, gözle görülür şekilde tesbit mümkün oluyor. Hikâyeciliğimizin son yıllar içinde nasıl bir hayatiyet ve dinamizm kazandığı, daha iyi beliriyor. Dil'den tutun da tekniğe kadar, hikâyenin herşeyinde nasıl bir değişme olduğunu daha iyi görüyoruz. Bu arada şiirin yanısıra hikâye de yazan sanatçılarımızın, çalışmalarını yalnız hikâyeye hasreden sanatçılardan hiç de aşağı kalmadıklarım görmek fırsatım buluyoruz. Ziya Osman, Necati Cumalı, Sabahaddin Kudret, hem şiirin, hem hikayenin üstesinden, gelen sanatçılar. Kısaca, elimizdeki antoloji büyük bir eksiği tamamlamakta ve yeni Türk hikâyeciliği hak kında yeteri kadar bilgi verebilmektedir.

ÇİNGENE PİLİCİ

(Erdoğan Tokmakçıoğlu'nun romanı Ekicigil Yayınları: 64, 1955, 96 sayfa, 100 kuruş).

*D*ünya Gazetesinin iki yıl kadar önce açtığı hikâye müsabakasında derece kazanan Erdoğan Tokmak çıoğlu, en genç nesle mensup bir sanatçı. Müsabakadan sonra da hikâye yazmaya devam etti, dergiler», de epeyce hikâyesini okumak fırsatını bulduk. Çingene Pilici, işte bu genç hikayecinin gene Dünya Gazetesinde tefrika edilen ilk roman denemesidir.

Erdoğan Tokmakçıoğlu'nun bu denemesi münasebetiyle, en genç neslin bir hususiyetine dikkati çekmek isteriz. Yetişmekte olan edebiyat nesli, edebiyatın hangi kolunda çalışırsa çalışsın, öyle görünüyor ki, işin çıraklığına razı olmuyorlar. Kalfalık bile az geliyor onlara. Doğruca "Usta" olmak istiyorlar. Yahut da, yazdıkları bir iki hikâye ve şiirin gördüğü alaka, onlarda, artık "usta" olduklarına dair bir kanaat uyandırıyor. Artık ondan sonra tutabilirseniz tutun. Bunda, çıkan sanat dergilerinden çoğunun, lüzumundan fazla müsamahakâr davranışlarının da büyük tesiri vardır. İçi büyük arzularla dolu olan genç sanatçı, her yazdığının neşredildiğini, "aferin" dendiğini görünce, kendisini hemencecik "usta" saymakta, biraz da haklı oluyor. *İş* buraya vardı mı, artık o genç sanatçıdan, sanatı üzerinde düşünmesini, daha sağlam temellere oturtulan bir inkişaf imkânım aramasını beklemek boşuna oluyor. İşin içine bir de "yenilik yapma" sevdasının karıştığını düşününüz! Ondan sonra mesele büsbütün, arap saçına dönüyor. Artık genç sanatçı, her yazdığında bir yenilik, bir başkalık, bir üstünlük var sanıyor. Biri çıkar da, ikaz etmeğe kalkarsa, bu sefer onu da istihfaf etmek, genç sanatçının hakkı oluyor. Halbuki, sanatta "yenilik" meselesinin öyle sanıldığı gibi pek kolay bir iş olmadığım bilmek gerekir. Yapılacak "yenilik'in, önce ne olması gerektiğini düşünmek zarureti vardır. Bunu bir nisama bağlamak icab eder. Kendinden önce gelenlerin neler yaptıklarını incelemeden, neler yapılması gerekeceğim düşünmeden girişilen "yenilik" teşebbüsü, sonu hüsrana varacak bir sevdadan başka bir şey olamaz.

Erdoğan Tokmakçıoğlu, bugüne kadar yazdıklariyle iyi hikayeci olabilme imkânlarını belirtmiştir. Ancak, Tokmakçıoğlunun da, bu işin çıraklığına pek rıza, gösterir hâli yoktur. Onun içindir ki, inkişafa pek âlâ müsait sanatını, bir çıkmaza götürebilir. Bu hususa, genç sanatçının dik kat etmesini,çok isterdik.

"Çingene Pilici"nde de bu hava var.. Önce kitap bir roman değil. Romanın aranılan unsurları yok. Yer yer hakikaten kuvvetli ve güzel pasajları olmasına rağmen, bir bütün olarak zayıf. Sadece bir takım müşahedelere dayanan bir büyük hikâye taslağı. Taslağı dedik, zira, eserin hikâye olabilmesi için de, üzerinde daha bir hayli çalışılması, düşünülmesi, emek verilmesi icab ediyor. Hikâyede neyin söylenmek istenildiği, fikrin ne olduğu, kesin olarak belli değil. Kopuk filmler gibi. Halbuki, gerek dili, gerek müşahede kuvveti ile Erdoğan Tokmakçıoğlu, hakikaten iyi bir hikayeci olabilmenin, hemen hemen en esaslı vasıflarını nefsinde toplamıştır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

Esnafın derdi

Küçük bir kundura tamircisiydi. Hayatında iktisat kitabı okumamıştı. Lakin sağduyusu ile anlıyordu ki, Devlet lüzum hasıl olunca vergileri arttırabilirdi. Bunu ilân eder ve bir hata, bir unutma yüzünden artan vergilerin üzerine oturmazdı. Hatayı tamir yoluna gitmek her zaman için mümkündü.

Milli korunma kanununun kiraya müteallik hükümlerinin tadili sırasında kira artışlarının vergilere müessir olmıyacağına dair hüküm de kazara ilga edilmişti. Bu yüzden esnafın gelir vergisi birden bire üç misli artmış oluyordu. Geçen ay vergilerini yatırmak için müracaat eden esnaf bu büyük artmayı görünce feryadı basmıştı. Heyetler kuruldu, müracaatlar yapıldı. Esnafın haklı olduğu anlaşıldı ve Mecliste hatanın tashih edileceği söylendi. Fakat şu satırların yazıldığı ana kadar hiç bir müsbet netice alınmış değildi. Üstelik Meclis, bakanlar, genel müdürler tam kadroyla kalkınmamızın muazzam eserlerinin açılış merasimlerine katılmak üzere seyahata çıkmış bulunuyorlardı. Esnafın derdi ile kimin meşgul olacağı da belli degildi.

Milli Korunma

"Tevkif"

Hükümetlerin başı sıkıldıkça başvurdukları yollardan birisi Milli Korunma -Kanununun ticareti düzenliyen hükümlerinde değişiklik ve cezalarında arttırma yapmakta*. Gene bir tadil tasarısı Meclis gündemine girmek üzere bulunuyor.

Millî Korunma Kanunu fevkalâde hallerde, şiddetli iktisadi darlık zamanlarında faydalı neticeler verebilen bir inzibat müessesesidir. Muhtekirin halka ıztırap veren şartları daha da ağırlaştıran ihtirası elbette ceza görmelidir. Fakat, iktisadi sıkıntılarımız Hükümet tarafından kabul edilmez ve tedbir konusu olmağa layık görülmezken, Milli Korunma tadilatına gönül bağlamak bir müddet te böyle avunmak değil de nedir?.

Kaldı ki tadil tasarısında muhbirlerle işbirliğine lüzumundan fazla kıymet verildiği görülüyor. Kanunun 69. maddesinin değişik şekline nazaran, Cumhuriyet Savcılığı'na yapılacak bir ihbar neticesinde, ihtikar tesbit edilecek olursa muhbire para cezasının ve el konularak satılacak mallar tutarının % 25 ine kadar ikramiye verilecektir. Bunun için büyük bir külfete de mahal yok: Bir beyan veya küçük bir yazı. İddia bir kere ortaya atılır, tutarsa ne ala, % 25 ikramiye, tutmazsa ne ziyanı var, ihbar mektubu pula bile tâbi değil; ayrıca, tasarının yeni bir hükmüne nazaran, muhbirin hüviyetini gizli tutmak mecburîdir. Asıl ticaret muhitlerini düşündüren cihet, gene yeni bir hükme nazaran, duruşmaların her halde mevkufen yapılmasıdır. Bu takdirde, diyorlar, ikramiyenin ve muhbirin hüviyetini gizli tutmak mükellefiyetinin teşvik edeceği ihbarlar haklı haksız mecburi tevkiflere yol açacağına göre, hakimin bu şiddetli hükmü tatbikte ister istemez düşeceği tereddütten yine muhtekirler faydalanacaktır. Farzedelim ki zar zor bir kaç hakiki muhtekiri yakalamak ve cezalandırmak mümkün oldu. Bu bir adalet isteğidir, bir suçun cezalandırılmasıdır; iktisadî derde deva değildir. Bizim hastalığımız, muhtekirin fiilinden ziyade iktisadi politika hatalarından doğmuştur. Bunun için, muhtekir tutulup tevkif edile dursun, fiat artışını, para kıymetinin mütemadiyen düşmesini "tevkif etmeğe bakmakta hayır vardır.

Kambiyo

İktisatçılar konuşuyor

Türkiye İktisatçılar Derneği'nin tertiplediği bir toplantıda iktisatçılarımız paramızın kıymeti meselesi üzerinde önemli bir tartışma yaptı. Mevzu şöyle ortaya konmuştu: "Türk parasının iç kıymeti ile dış kıymeti arasındaki fark cezri tedbirlerle mi, yoksa şümullü ve devamlı bir prim sistemi ile mi tesviye edilmelidir?" Soruda, Türk lirası kıymetinin düşüp düşmediği tartışma konusu edil miyor, sukut cümlece kabul edilmiş bir keyfiyet olarak mütalaa edilerek, tedbirleri araştırılıyor, "paranın iç ve dış kıymetleri arasındaki çukur birden bire mi doldurulmalı? (devalüasyon); yoksa tedricen nü doldurulmalı? (prim)" sualleri üzerinde tartışılıyordu. İktisatçılarımızın enteresan mütalaalarına bakılırsa, prim sisteminin kabulü yani alıştıra alıştıra devalüasyona gidilmesi mütalâası rağbet kazanmış görünüyor. Şumüllü bir prim usulü kabul edildiği takdirde mala göre değişen prim mi verilmeli, yoksa dövize mi prim tatbik edilmeli meselesine de tabiatiyle sıra gelmiş, umumi surette dövize prim tatbiki yolu tercih edilmiştir. Toplantının ak<»r finali prim sistemine girilmesinde geç kalındığı tonu üzerine inşa edilmiş görünüyordu.

Vatandaş, paranın iç kıymeti, dış kıymeti, mal primi, para primi ilh. gibi iktisatçı terminolojisine dahil kelimelerden fazla bîr şey anlamamakla beraber, hiç olmazsa tedbir almakta geç kalındığını öğrenmiş oluyordu. Demek ki prim sistemine girmekte geç bile kalınmış, iktisatçılarımız böyle söylüyor. Yıllardan beri muntazaman günlük gazetesini okuyan bu sade vatandaşın zihni bir noktaya takılmıştı: prim tatbikatında geç kalınmış da iktisatçılarımız acaba zamanında ikaz etmişler mi? 1951 de, 52 de ne tavsiye etmişler? Vatandaşımız böyle bir şey hatırlamıyor, buna mukabil bugün görüşülen tedbirleri icap ettiren durumun ciddiyeti üzerinde senelerden beri Büyük Millet Meclisi'nde nefes tüketmiş olanları hatırlıyordu. O zamanlar bu kabil toplantılar yapılmış olsaydı, kimse kendi rolünde geç kalmamış olacaktı.

Geçen sene fiat artışlarından, hayat pahalılığından bahsedenler ikti-

Bir kambiyo gişesi
Dövize prim mi?

sadi suikastçılıkla itham edilmişti. Hattâ bir aralık Bakanlar birer birer radyo başına gelerek - Muammer Çavuşoğlu dahil - iktisadî durumun sakatlıklarından bahsedenlere ateş püskürmüşlerdi. Söyleyenleri suçlandıran bir de tebliğ neşredilmişti. Fakat söylenenleri yapanlara dair tebliğ henüz neşredilmemiştir. Bari bunda gecikilmese!.

Dış Ticaret

Pamuk piyasası

Amerika Birleşik Devletlerinin istihsal fazlası tarım mahsulleri arasında külliyetli miktarda pamuk bulunduğu biliniyordu. 1956 başında 1 milyon balya kısa elyaflı pamuk ihracatçılara teklif edilmişti. Şimdi, yetkili Amerikan kaynaklarına nazaran, bu bir milyondan ayrı olarak, elde 4 milyon balya daha pamuk bulunduğu anlaşılmıştır. Amerika'nın yıllık istihsali olan 15-16 milyon balyalık istihsali ile mukayese olunursa dış piyasaları istila edecek olan bu 4 milyon balyanın önemi meydana çıkar. A.B.D. Tarım Bakanlığı 1 Ağustostan itibaren teslim edilmek üzere 4 milyon balyanın ihracını tertiplemekle meşgul olmaktadır.

Bu durum Ege ve Çukurova pamuk müstahsillerini yalandan ilgilendirmektedir. Fiatlarımız dünya seviyesinden üstün olduğu için elimizde stok kalmıştır. Bu üstün fiatlar dahi, bugünkü hayat pahalılığı içinde, müstahsili tatmin etmezken, şimdi fiatlar aşağı doğru gitmektedir. Tarım Satış Kooperatiflerinin müdahale alımları henüz piyasada müessir görünmüyor. Öte yandan pamuğa doğrudan doğruya prim verilmesi istenmektedir. Bütün bunlar münakaşa edilirken, Amerika, verdiği kredi kolaylıkları sayesinde, pamuklarını Avrupa'ya satar ve Usun durumumuz daha da kötüye gidebilir. Gerçi pamuk dünya piyasalarında daima müşteri bulabilen bir metadır. Bilhassa Demirperde gerisi memleketler pamuklarımızın alıcısı olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat bazı politik ve spekülatif müdahalelerle, pamuk fiatlarımızın daima dünya fiatlarının üstünde olması bizim için ağır bir handikap teşkil etmektedir. A. B. D. nin son kararı bizim bu yükümüzü daha da arttıracağa benzemektedir. Bunun için evvela, dünya fiatları üzerinden pamuk satıcısı olduğumuzu ilan edelim. İç meselelerimiz ne olursa olsun, ihracatın dünya piyasası kanunlarına tabi olduğunu kabul etmekle işe bir an evvel başlamaktan başka çare yoktur.

İlk istatistikler

Ocak ve şubat 1956 aylarına alt ilk istatistikler neşredilmiş bulunuyor. Bu pek muhtasar hülasa elbette sağlam neticeler çıkarmağa elverişli değildir. Fakat umumi bir fikir vermekte ve bilhassa 1055 yılının ilk iki ayı ile mukayeseler yapma imkanını sağlamaktadır

Bu istatistiklere göre ihracatımız iki ayda 190,7 milyon liraya varmıştır - geçen devreden 13,5 milyon lira fazla -, Buna mukabil ithalâtımız geçen seneki devreye nazaran büyük bir değişme göstermeyerek hemen hemen ayni kalmıştır - 206,8 milyon lira. Bu vaziyete göre dış ticaret açığı 16,1 milyon liradan ibarettir ki, bu geçen yılki açığın yarısına tekabül etmektedir.

İstatistik rakkamları dış ticaretimizdeki bir hastalığı açıkça ortaya koymuştur: En büyük ihraç malımız olan pamukta tehlike vardı. Geçen seneki iki aylık devrede33 milyon lira olan pamuk ihracatımız bu yıl 15 milyona kadar düşmüştür. Bu düşme temposu Önümüzdeki aylara da sirayet ederse ortaya hiçte parlak olmayan neticelerin çıkması mümkündür. Gereken tedbirlerin şimdiden alınması icab ediyordu.

Bu tehlikeye mukabil gönüllerde yeni ümidlerin uyanmasına sebep olabilecek neticeleri de bu muhtasar istatistikten çıkarmak kabildi. Verilen rakkamlara göre ithalatımızın ticaret açığı üzerindeki tazyiki hafiflemiş gibidir. Bu ithalat piyasamızdaki darlıkların önümüzdeki aylarda da devam edeceğini göstermektedir.

İç Ticaret

Standardizasyon

Birleşmiş Milletler Teknik Yardım İdaresi tarafından memleketimize gönderilmiş olan standardizasyon ve ambalaj mütehassısı Mr. Noad zirai istihsal bölgelerinde tetkik gezilerine başlamış bulunuyor. Vazifesi, yaş ve kuru meyve ve sebzelerimizin en uygun ambalajlama ve piyasaya arz şekillerini araştırmak, bu hususta hükümete tavsiyelerde bulunmaktır.

Ambalajlama ve standartlaştırma çalışmalarının bizde yirmi seneden fasla bir mazisi vardır. Başlıca ihracat maddelerimiz - fındık, üzüm, yumurta, portakal, pamuk - memleketimizin zirai şartlarının imkân verdiği ölçüde standart tiplere irca edilmiştir. Başlangıçta bu çalışmaları şüphe ile karşılamış olan tüccarımız sonradan faydalarım teslim etmişler di. İç ticarette' standardizasyon, ihracat maddelerindeki gibi, muvaffakiyetli olmamıştır. Bu halin sebeplerinden aktüel olanlarım mütehassıs Noad kolaylıkla tesbit edecektir. Hayretle görecektir ki, en uygun ambalajlama metodlarını öğretmek için geldiği bu memlekette herhangi bir ambalaj için lüzumlu maddelerden eser yoktur. Cenupta portakal ve limonların ambalajı için ince saman kâğıdı yoktur. Kah kutuluk kereste bulunmaz, kah çivi bulunmaz, ekseriya sargılık kağıt, çuval, kanavice bulunmaz. Sanılır ki bütün bunlar hazır da sıra bu malzemeyi en iyi kullanma metodunu bulmağa gelmiş. Mr. Noad'un bu durumda hükümete yapacağı ilk tavsiye, anbalaj metodu meselesinden evvel, memlekete yeter miktarda ve istikrarlı surette ambalaj malzemesi getirtilmesi olacaktır.

Okuyucu Mektupları

DİN HAKKINDA

Diyanet İşleri sözcüsünün radyodaki konuşmasında halkın hükümete itaate mecbur olduğuna dair sözleri üzerine AKİS, zamanın değiştiğini, 7. değil, 20. aşırda yaşamakta olduğumuzu yazdı. Ben AKİS'le aynı fikirde değilim. Değişen zaman değil idarecilerdir. O zaman bir Polatkan, bir Zorlu meselesi var mıydı ? Nüfuz ticaretinden bahsediliyor muydu? Kabahat devirde mi, bizde mi? İdareciler böyle olunca cemaat ne yapsın?

Hasan Kabil - İstanbul

*

Hak dinde, bir peygamberin vazettiği ahkam diğeri gelmeden değişmez. Hazreti Muhammedin son Nebi olduğuna inanıyorsak dini ıslaha - reforma - yeltenenleyiz. Aynı zamanda, dine uymayıp dini kendimize uydurmak, onu ilahi bir ahlâk müessesesi olmaktan çıkarmaktır. İlahi bir nizam olan din, beşer zekasiyle değişip parti tüzükleri haline gelmemelidir.

Hafız Fevzi Aksoy - Çayeli

*

Bütün gazete ve mecmualarla yüksek zümre, her nedense, din bahsi olunca memleket istilaya uğramışçasına tuğyan ederler. Bunlan görünce insan islam diyarında olmadığı şüphesine varıyor. Demokrasiyi beğeniyoruz; onu tatbik edenler kötüye kullanırlarsa hemen demokrasinin düşmanı mı olmamız lâzımdır? İslam dini en eski bir demokrasi olduğu halde onu kötüye kullanmışlarsa kabahat kimdedir?

Mustafa Hatipoğlu - Adıyaman

*

MECMUA HAKKINDA

Bu derginin biraz da genç ilim adamlarının zaruretleriyle ilgilenip onların dertlerini, gündelik hayatın borç harç kaygularından kurtarılmaları lüzumunu umumi efkâra ve Meclis erkânına duyurmasını istirham ediyoruz. Bilirsiniz, kafaya giden yol da mideden geçer.

Ziya Alkan - Ankara

*

.... bu arada hatalarınız da yok değil. Şemsettin Günaltay hakkındaki kıymetli teşviklerinizin Faik Ahmet Barutçu, İsmail Rüştü Aksal, Kemali Beyazıt ve Vedat Dicleli'ye de teşmilini temenni ederken belki istikbalin başbakanı olacak kudret ve liyakatte bulunan Raşit Hatipoğlunu acaba neden bunların haricinde bıraktınız?

Ahmet Beçene - Manisa

*

SOSYETE

Monako

Şahane düğün

Dünyanın her tarafında, şöhret yapmış insanlar için, çok şeyler söyleşir. İnsanın bulunduğu her yerde dedikodu, muhakkak mevcuttur. İşte beyaz perdenin kraliçesi Grace Kelly de bütün ciddiyetine rağmen sanat hayatının parlak günlerinde ve bilhassa Monako Prensi Rainier III ile nişanım dünyaya ilân ettiği günden itibaren, birçok dedikodulara hedef olmuştur.

Bu dedikodulara Grace Kelly artist olduğu müddetle hiç bir zaman cevap vermek istemedi. Hususi hayatı yalnız kendisim alakadar ederdi. Fakat Monako prensesi olmaya karar verdiği günden itibaren, bu dedikoduları aydınlatmak, hesaplaşmak lüzumunu hissetti.. Kendisi bu gibi bir işle uğraşamıyacak kadar meşgul ve mesuttu.. Annesi Mrs. John Brenden Kelly kızının hatıralarım kısaca yazarak bu vazifeyi üzerine aldı..

"— Kızım hakkında bana sorulan birçok suallere, bir arada cevap vererek matbuata hizmet etmek istedim, diyordu. Doğrusu bir gayem daha vardı: azası bulunduğum bir hayır cemiyetine gelir temin etmek. Çünkü bu yazının telif hakkından o cemiyet istifade edecektir."

Bu pratik düşünce ve hatıratın tamamiyle Amerikalılara has sadeliği ve samimiyeti, Avrupalıları cidden şaşırtacak bir mahiyet taşıyordu ve Amerikan zihniyetinin tipik bir nümunesini teşkil ediyordu.

Grace Kelly'nin annesi kızının bir

Prens Rainier III
"Kelly'lerin güneşi"

kaç gönül macerası geçirmiş olduğunu gizlemeyecekti. Grace Kelly hissiz bir kadın değildi ki. Fakat o hislerini, daima aklıselim ile yenmesini bilmiş ve çok sağlam, mesut bir izdivaç yapmak azminde olduğu için, ancak hayatındaki onbeşinci izdivaç teklifine "evet" demişti. Bu teklif, Monaco Prensi Rainier'in teklifi idi.

Grace zaten çok küçük yaşından itibaren, etrafındaki bütün insanları kendisiyle alâkadar etmeyi bilmişti. Babasının evi daima onun hayranları ile dolup taşardı. Çünkü Grace güzel olduğu kadar da zeki bir kızdı. Susmasını ve erkekleri konuşturmasını bilirdi. Onun yanında her erkek kendisini kuvvetli ve mühim bir adam zannederdi. Belki Grace'in yaradılıştan mahcup, içine dönük ve ciddi bir kız oluşu da bunda rol oynuyordu.

Rainier III. ile nişanlandığı zaman bir gazeteci Grace'e "başka bir erkeğe âşık olmuş mu idiniz?" diye sordu.

Grace önüne baktı ve çok derinden gelen bir sesle "Evet, dedi, ilk' oğlan arkadaşıma delice âşık olmuştum. Fakat o öldü."

Bu ilk oğlan arkadaşı ile ilk defa baloya gittiği zaman Grace henüz 13 yaşında idi. Bu yaş bir gençlik balosu için bile pek küçük bir yastı, fakat Grace'in ağabeyisi damsız kalan bir arkadaşı için, Grace'in gelmesini annesinden rica etmişti.. Önce hep beraber bir basketbol maçına gidilecekti; sonra da dansa.. Anne izini vermişti ama çocuklar dönünceye kadar uyuyamadı. Fakat zaten onun huyu idi bu. Çocuklar büyüyünce de, aynı şey devam etmişti. Bu ilk balo hatırasını Grace unutamamıştı ve 15 yaşında tekrar Harper Davis ismindeki bu gençle karşılaşınca ona âşık oldu. Zaten Harper Davis ona çoktan tutulmuştu. Fakat delikanlı genç yaşında ümitsiz bir hastalığa tutuldu ve Grace Kelly günlerce ağlıya ağlıya hastahanelere gitti geldi. İlk aşkı ölmüştü.

On beş yaşında iken Grace hiç de güzel değildi. Annesi o zaman kızının, etrafta hayranlık uyandırmasını hayretle seyrediyordu. Çünkü çok güzel bir bebek olan Grace birden irileşmiş, obur olduğu için de çok şişmanlamıştı. Miyoptu, gözlük takardı. Burnunda et olduğu İçin sesi daima nezleli İdi. Fakat ilk izdivaç teklifini de o yaşta reddetmişti.

Grace aynı zamanda dağınık bir kızdı. Odasını daima, peşinden girip toplamak icap ederdi. Bir gün annesi:

"— Bilmem demişti, senin daima işini görecek uşakların olacak mı?"

Bu gün dahi annesi acı acı düşünüyordu. Monaco Prensinin şatosunda 250 oda vardı ve Grace bu 250 odayı hep birden dağıtabilirdi.

Fakat Grace Kelly dağınık olduğu nisbette de çalışkan ve ne istediğini bilen bir kızdı. New York'taki

M. Marcel Portanier
Birleştirecek

tiyatro mektebinde aşkla çalışmış ve eskrimden, lisan derslerine kadar her branşta başarı göstermişti. Broadway'da ilk rolünü aldığı zaman, bu müjdeyi telefonla Filadelfiyadaki a--lesine bildirmişti. O zaman New-York'ta bir aktör sevgilisi vardı ve Grace, belki de onunla evlenmeyi düşünmüştü. Ama annesi bu izdivacın devamlı bir izdivaç olamıyacağını söyleyince Grace vazgeçmişti.

Babası Grace Kelly'ye bol miktarda cep harçlığı veriyordu. Fakat o kendi hayatını kendi kazanmak azminde idi. Her sabah erken kalkıyordu. Fotoğrafçılara poz veriyor ve televizyonlarda küçük, roller alıyordu. Bir işi daha vardı: kapı kapı dolaşıp, artist olmak için rol kapmak. Başka birisi bu gayeden vazgeçebilirdi, çünkü o daima aynı cevabı almıştı:

"— Çok kabiliyetlisiniz, fakat çok uzunsunuz!" Grace Kelly 1.71 boyunda idi. Fakat dik durduğu için daha da uzun duruyordu. Bugün Rainier'in yanında dabiraz uzun gibiydi.

İlk mühim rolünü ' Gary Cooper ile çevirdi ve kendi iddiasına göre sanatının sırrına bu rolü çevirirken vâkıf oldu. Onun Gary Cooper ile seviştiği tamamiyle asılsızdır. Çünkü Grace Kelly o zamanlar seviştiği aktörden henüz vazgeçmemişti ve Gary Cooper'den ancak hürmetle bahsederdi. Hayır o Gary Cooper ile sevişmemişti. Fakat daha sonra Clark Gable ile "Mogambo" filmini çevirirken cidden onun tesiri altında kalmış karısından yeni boşanmış olan bu ihtiyar kurda karşı hissi bir alâka duymuştu. Fakat hissi bir alaka, Grace Kelly için hiçbir zaman kendisini kapıp koyuvermek demek değildi. O mesut izdivacı beklerken, daima sanatının zirvesine çıkmaya uğraşmış ve teselliyi çalışmakta bulmuştu.

Söylendiği gibi ne Ray Milland, ne de Bing Crosby onun flörtü olmuştu. Hele evli ve mesut olan William Holden asla! Grace, Clark Gable'deu sonra bir müddet Gene Tierney'in eski kocası olan terzi Oleg Cassini'nin tesiri altında kalmıştı. Fakat sonu çıkmıyacak bir izdivacı reddetmesini bildi.

Bundan sonra 955 senesinde Kan Festivalinde, onun Jean-Pierre Aumont ile seviştiğini söylediler. Gazetelerde böyle rivayetler çıkınca Grace annesine şu telgrafı çekti: "Anneciğim merak etme, ne aklımı kaybettim, ne de kalbimi!"

Aynı senenin ilkbaharında Grace Kelly Monako Prensi Rainier ile tanışmıştı. Bu tanışma Monako Prensinin şatosunda oldu. İki saat kadar görüştüler ve beraber resimleri çekildi,

Birbirlerinden muhakkak ki çok hoşlanmışlardı, fakat Grace bir gün Monako prensesi olacağım hiç aklından geçilmiyordu. Fakat aynı senenin yaz aylarında Filadelfiyadaki baba evinde istirahat eden Grace, aile dostları olan Austin'lere prensten bahsediyordu.

Austin'ler Monte-Carlo'ya gideceklerdi. Orada prensi ziyaret ederek Grace'in selâmlarını götürdüler. Prens, Noel için Amerikaya geleceğini Austin'lere bildirdi.

Prens Rainier Noeli, Amerikada ve Kelly'lerin Filadelfiyadaki evinde geçirmişti. Samimi bir hasbıhalden sonra, gençler Grace Kelly'nin ablasının evine' bir kadeh içki içmeğe gitmişlerdi. Gece saat üçte döndüler. Grace Kelly'nin annesi her zamanki gitti, onu, uyanık bekliyordu.

"— Anneciğim dedi, ben hiç bu kadar mesut olmamıştım.."

Kapaktaki Prenses

GRACE KELLY

Geçen yıl Mart ayında 27. Akademi mükafatlarından en iyi aktris Oscar'ı "Country Girl - Taşra Kızı" filmindeki başarısından dolayı Grace Kelly'ye veriliyordu. Herkes memnundu. Kimsenin hatırından bu rolün mükafatı hakedip etmediğini düşünmek geçmiyordu. Grace Kelly Hollyvood aktrisleri arasında üçüncü bir cepheyi teşkil ederdi. O ne Ava'lar, Lana'lar veya Marilyn'ler gibi güzelliğiyle puvan toplamağa çalışan bir yıldız, ne de Bette Davis, Katherine Hepburn gibi geçkin aktrislerdendi. Genç ve güzeldi, rol yapmasını biliyordu. Fakat sevilmesinin, meşhur olmasının asıl sebebi kibarlığı ve zarafeti idi.

Philadelphia'lı Grace Kelly 1951 yılında rejisör Fred Zinnemann'ı ziyaretinden itibaren Hollyvood'da yerini hazırlamağa başlamıştı. Zengindi. Bir pastahane veya bir gece kulübünde keşfedilenlerden değildi. Yükselişi ikinci sınıf filmlerle olmamıştı. Mayolu resimlerle reklamı yapılmamıştı. Bir basın mensubunun yardımiyle kazandığı güzellik müsabakası yokta. Filmlerde rol alabilmek için çırpınmamış, arabulucu teminine kalkmamıştı. İstediklerini kabul ettirinceye kadar Hollyvood mukavelelerini geri çevirmişti. Bir Nev-Yorklu onun hakkında şöyle diyordu: "Tarihinde ilk defa olarak Hollyvood para ve büyük isimlerle bir bebeği elde edemedi. Ona yegane teklif edilecek şey iyi filmlerde iyi rollerdir."

Grace Kelly 12 Kasım 1029 da doğdu. Kelly ailesi Philadelphla'nın en tanınmış ailelerindendi. Babası oldukça meşhur bir inşaat müteahhidi, amcalarından biri, George Kelly Pulltzer mükafatı kazanmış tiyatro yazarlarındandı. Annesi gençliğinde modellik yapmış ve Pennsylvania Üniversitesi beden eğitimi öğretmenliğine tayin edilen ilk kadın olmuştu. Ağabeyi John Kelly ise hem Amerika hem Avrupada kürek şampiyonlukları kazanmaktaydı.

14 yaşındayken şiir yazmağa çalışan Grace yüksek tahsilini Nev Yorkta, Amerika Dramatik Sanatlar Akademisinde tamamladı. Bir defa akademideyken, bir defa da akedemiden hemen sonra haftada 250 dolar ücretli iki Hollyvood kontratını reddetti. Miktarı çok fazla yıldızlardan biri olmak istemiyordu. Hayatım kazanmağa haftada 400 dolar ücretle modellik yaparak başladı. Televizyonda çalıştı. Nihayet Henry Hathawayin "Ondördüncü Saat - Fourteen Hours" isimli filminde küçük bir rol almayı kabul etti. Fakat kontrata gene yanaşmamıştı. İkinci filmi Stanley Kramer hesabına Fred Zinnemann'ın çevirdiği "Kahraman Şerif - High Noon" oldu. Grace Kelly ismi bu filmden sonra ağızlarda daha çok dolaşacaktı.

"Kahraman Şerif" teki başarısından dolayı rejisör Gregory Ratoff tarafından "Taxi" isimli filmin rol denemesine çağrıldı. Bu rol sonradan başkasına verilmekle beraber John Ford denemeyi görmüş Afrikada çevrilecek olan "Mogambo" için Grace Kelly'yi aklına koymuştu. 7 senelik mukavele teklifine Grace Kelly ağır şartlar koştu. Her iki yılda bir yıl tiyatroda oynamak ve her film bittikten sonra diğerine başlayıncaya kadar Hollyvood'da duracağına Nev York'a gitmek için izin istedi. 22 yaşındaydı ve tanınmamıştı. Buna rağmen MGM şartları kabul etti.

"Taxi" denemesini görenlerden biri de Alfred Hitchcock'tu. John Ford'dan pek çok şey öğrenen Grace Kelly "Cinayet Var - Dial M. For Murder"ı "Arka Pencere Bear Window" gibi filmlerle Hitchcock'tan da azami istifadeyi elde etti. Mark Robson'un rejisörlüğünde çevirdiği "Toko-ri Köprüleri - Bridges at Toko-ri" nin bir sahnesinde ilk defa mayoyla görünüyor ve hayranlarına zannettiklerinden daha güzel bir vücuda sahip olduğunu ispat ediyordu.

O sıralarda Paramount Şirketi prodüktör ve rejisörlerinden William Perlberg ile George Seaton çevirecekleri "Taşra Kızı - Country Girl" isimli filmde baş rolü oynıyacak Jennifer Jones'un yakında anne olacağını öğrendiler. Başka bir aktris bulmak lazımdı. Grace Kelly için M.G.M. şirketine müracaat ettiler. Cevap menfi idi. Mamafih duruma öğrenen Grace Kelly kıyameti kopardı, bu filmde oynamazsa trene binip gidecek, geri dönmiyecek, bir daha film çevirmiyecekti. Nihayet üç tarafı da uzlaştıran anlaşma yapıldı. Paramount. MGM'ye "Toko-ri Köprüleri" nde Grace Kelly için 20.000 dolar kira ücreti vermişken "Taşra Kızı" nda bu miktar 50.000 oluyordu.

"Taşra Kızı" ile yılın en iyi aktrisi mükâfatını alan Grace Kelly kısa bir zamanda bir aktrisin ulaşmayı hayal ettiği noktaya varmıştı. James Stevard oyununu şöyle tarif ediyordu: "Rolü gerektiği şekilde düşündüğünü görebilirsiniz. Dinler, ama sadece gir rişleri değil Bazı aktrisler ne düşünür ne de dinlerler. Onların yalnız kelimeleri saydıkları söylenebilir."

Grace Kelly 'nin sevilmesine asıl sebep oyunlarından çok ağırbaşlılığı olmuştu. Bir çok yıldızların rağbet ettikleri reklâm usullerine o yanaşmamıştı. Göğüs, bel, kalça ölçüleri ilân edilmemişti. Geceleri yatarken bir şey giyip giymediğini soran gazeteciyi fena halde haşlamıştı. Ama dedikodudan mümkün mertebe uzak kalmağa gayret etmesine rağmen bir takım aşk hikâyelerinin gazete sütunlarına geçmesine gene de mani olamamıştı.

Hollyvood'da Grace Kelly'den daha güzel veya daha kabiliyetli yıldızlar vardır. Fakat Amerika onun ayrılışıyla üstün vasıflara sahip örnek bir Amerikan kadınım kaybetmektedir.

Deo Juvante II yatı Monte Carlo önünde

Balayı hazırlığı

Evlenme teklifi

Bir hafta gece gündüz, tasasız â-şıklar gibi dolaştılar. İzdivaç teklifini, prensin refakatindeki muhterem Tucker peder Mr. Kelly'ye yapmıştı. Bu tarz bir merasime hiç alışık olmayan Amerikalı anne ve baba, o gece prensle beraber gezmede olan kızları Grace'i beklerken bir hayli heyecanlanmışlardı.

Aynı heyecan 4 Nisanda New York'tan Fransaya hareket eden Constitution transatlantiğinde devam ediyordu. Grace Kelly bu vapura a-dım attığından itibaren sanki onun, yeni prenses hayatı başlamış bulunuyordu. Çok sade bir hayat yaşayan bu zengin kızı ve meşhur artist, gemide kendisine ayrılan hususi dairede seyahat ediyordu. Bir yatak odası, bir salon ve camla çevrili bir verandası vardı. Yemeğini bu verandada yiyecekti. Gemiye binerken gene nazarı dikkati celbedecek kadar sade giyinmişti. Üzerinde bej bir tayyör, kahverengi spor bir manto vardı ve bu senenin modasına uyarak beyaz bir şapka giyinmişti. Grace Kelly'nin annesi, babası, 80 kadar hususi davetlisi, kendi hususi dairesinin altındaki kamaralarda seyahat edeceklerdi.

Grace Kelly'nin transatlantiğe binişi cidden bir hadise olmuş ve genç kadın hayranları arasından zor geçebilmişti. Fakat tatlı bir tebessümle onları selâmlamakta devam ediyordu.

Transatlantikte, Grace Kelly ilk defa: "Kalabalık bir aileye sahip olmak ümidindeyim" demişti. -

Amerikadan ayrılırken heyecanlı olduğu her halinden belli olan artist, hem ağlarım, hem giderim kabilinden bir söz ederek "Amerikaya, inşallah çok sık geleceğim, demişti. Memleket gibi mesut ve heyecanlıyım!"

Grace Kelly'nin annesi damadına "Ray" diye hitap ediyordu. Bunu hatıralarında ifşa etmişti. Ray hem Rainier isminin kısaltılmışı idi, hem de güneş şuasının kısaltılmış şekli oluyor ve prense "evimizin güneşi" demeğe geliyordu.

Gazeteciler Grace Kelly'ye, prense nasıl hitab ettiğini sorunca, genç kadın biraz şaşırmış "ismiyle, Rainier diye hitap ediyorum" demişti.

"— Kısaltılmış bir ismi yok mudur?"

Grace Kelly biraz kızarmıştı:

"— Bu kendi aramızdaki bir şeydir" demişti.

Grace Kelly M. Marcel Portaniernin kıyacağı medeni nikahtan sonra Monakolu olacaktı. Fakat bu onun Amerikan tâbiiyetinden ayrılmasını icap ettirmiyecekti. Yani çifte tabiiyetli olacaktı.

Grace Kelly meraklı gazetecilerin iki sualine kaçamak cevap vermişti. Birisi artisttik sanatına devam edip etmiyeceği idi, birisi de çocuğu o» lursa Amerikan tabiyetine girip girmiyeceği idi.

Bundan sonra da gazeteciler onu rahat bırakmışlardı. Çünkü genç kadın bir hayli yorulmuştu.

Grace Kelly bu heyecanlı seyahati yaparken. Monaco ile Nice arasındaki Ferrat'de, Iberia villasında ikamet eden Prens Rainier de gayet heyecanlı günler yaşıyordu. Her gün saraya gidiyor, yapılacak düğün hazırlıklarına riyaset ediyordu. Saray meydanının karşısındaki bütün binalar boyanmışlardı. 19 Nisan günü yapılacak olan töreni 110 gazeteci ve fotoğrafçı seyredebilecekti. Basın için muazzam bir daire hazırlanmıştı. Törenin filmi renkli olacak, 35 dakika devam edecek ve dünyanın her tarafına gönderilecekti.

Düğünden sonra da Deo Juvante II yatı yeni evlileri alıp balayı seyahatine çıkacaktır.

Balayı programı

Monako prensliğinin resmi yatı olan Deo Juvante II bu seyahate hazırlanmıştır. Toulon tezgâhlarında esaslı bir revizyona tabi tutulan yatın makineleri tekrar gözden geçirli* miş, boyaları yenilenmiştir. Yatta Grace Kelly için muhteşem bir daire hazırlanmıştır.

Balayı seyahati sırasında birçok Akdeniz limanlarında, meraklılar Monako'nun yeni prensesini görme fırsatını bulacaktır. Yeni evlilerin bu arada İzmire de uğramaları ihtimal dahilindedir.

Bu ihtimal tahakkuk ettiği takdirde İzmirliler, senenin en muhteşem düğününün gelin ve damadını yakından görmek fırsatını bulacaklardır.

Balayı seyahatinin sonunda genç evliler Monako Prensliği sarayına yerleşeceklerdir. Fakat umumi efkârın nazarlarından kurtulmaya muvaffak olamıyacaklardır. Çünkü bu defa da yeni evlilerin ne zaman çocuk sahibi olacakları merakla takip edilecektir. Bilindiği gibi Monako Prensi Rainier III bir vâris bırakmadan öldüğü takdirde Monako toprakları Fransa'nın hükümranlığına girecektir.

İstanbul

Gönüllü hemşireler

Türk kadını son zamanlarda baş- gösteren gerileme hareketlerine karşı gösterdiği reaksiyonla büyük şehirlerde, gayet canlı ve faal bir içtimaî ve siyasi hayat yaşamaya başlamıştır. Kadınların kurdukları veya iştirak ederek çalıştıkları cemiyetler büyük şehirlerimizde, yerden biten otlar gibi fışkırmaktadır. Vakıa, bu kadın cemiyetleri sık sık tenkidlere uğruyor, bazen gösteriş yapmakla itham ediliyorlar. Fakat meseleyi biraz yalandan inceleyen hüsnüniyet sahibi kimseler, bu cemiyetlerin faydalarını ve başardıkları işleri inkar edemezler. Türk kadım içtimai hayattaki rolünü oynamaya başlamıştır.

Son zamanlarda kurulan cemiyetler arasında bir tanesi, taşıdığı isim dolayısiyle fazla alaka çekiyordu: "Gönüllü Hemşireler Cemiyeti".. Evet, Kızılay her sene memleketin muhtelif köşelerinde, gönüllü hastabakıcı kursları açıyordu ve her sene yüzlerce kadın bu kurslardan diploma alıyordu.

Gaye, memlekette bol miktarda ey hastabakıcıları yetiştirmek, sağlık ve hasta bakımı bilgilerini yaymak ve harp halinde de, bu yetişmiş elemanlardan, memleket hesabına, geniş çapta, istifade edebilmekti. İğne yapmak, hastayı kımıldatmadan yatak değiştirmek, onun maddi ve mânevi bütün ihtiyaçlarım karşılıyacak şekilde bilgi sahibi olmak, her kadına, bir gün lüzumlu olabilirdi. Hastabakıcılık, kadının hayatta, normal olarak, her zaman yaptığı bir işti. Bu işi bilerek yapması ise, hem aile, hem cemiyet için, daha faydalı olurdu.

Fakat bu kursları bitiren kadınlar diplomayı aldıktan sonra ne yapıyorlardı? Ev hastabakıcılığı yanında cemiyet sulh zamanında da onlardan daha müsbet bir şekilde istifade edemez miydi? Diplomayı alan bir çok hanım sık sık buluşuyor ve bu meseleyi konuşuyorlardı. Cemiyetten bir şey almış, bilgi sahibi olmuşlardı. Fakat şimdi cemiyete bir şey vermek istiyorlardı. Bir hastahaneye yatamıyan ve evlerinde, bakımsız kalan bir çok fakir ve cahil hasta vardı. İşte Gönüllü Hemşireler Cemiyeti bu güneş görmeyen evlere girmek, oralara biraz ışık sokmak, yardım etmek için kurulmuştu, Şimdilik bu işi, sırf kendi gayretleri ile, muhtaç hastalara iğne yaparak, ilâç dağıtarak yapıyorlardı. Yakın zamanda, Kızılayın kendilerine, haftanın muayyen zamanları tahsis edeceği jiplerle fakir muhitleri dolaşacak, daha geniş çapta yardımlarda bulunacaklardı. İğne yapmak, bilgisiz hasta sahiplerini aydınlatmak, hastayı ve etrafım korumak onların başlıca gayeleri idi.

Gönüllü hemşire
Cemiyete hizmet

Bir Samimiyet İmtihanı

Jale CANDAN

Kara çarşafın giyilmesini yasak edecek olan kanun teklifi bentti Mecliste konuşulmadı. Fakat basında muhtelif görüşleri aksettiren yazılar çıktıkça insanın zaman zaman yeise düşmemesine, zaman zaman da hayret içinde kalmamasına imkan yoktur.

Hâlâ kara çarşaf m lehinde düşünen demiyelim de, hala onun ka--nla yasak edilmesini "antidemokratik" bulan muharrirler var. Muhtelif partilere mensup milletvekillerinin bu husustaki fikirlerini okudukça, Mecliste doğacak münakaşaları tahmin etmek güç değildir. Halbuki, bugün Türkiyede bir tek münevver insan tasavvur edemeyiz ki, memleketi saran kara çarşafların manzarasını yüreği sızlamadan seyredebilsin.

Şu halde, Mecliste veya dışarda, kara çarşafın lehinde konuşan, onun lehinde karar veren "münevver"i kendi kendine ve memleketin hakikî menfaatine karşı samimi bir insan olarak kabul edemeyiz. Onlar için bahis mevzuu olan şey bir rey meselesidir.

İşte burada da, insanı düşündüren bir nokta var. Bu memlekette köylü zaten kara çarşaf giyinmez, dinimizde kara çarşafın yeri yoktur. O derece yoktur ki Sultan Hamid, bir ara, çarşafı islâm dinine aykırı olduğu için yasak etmiştir. Kara çarşaf bizim millî kıyafetimiz de değildir, bize yabancıdır, münevverimize gelince, kara çarşaf onun adeta, kâbusu olmuştur. Su halde bugün iktidar partisi veya iktidara çok yaklaşmış bir muhalif parti çarşaf yasağına cephe alıyorsa, veya inkılâplara bütün bağlılığına rağmen bu husustaki fikrini bir türlü resmen açıklıyamıyorsa, demek ki memlekette kara çarşafı benimsemiş olan muazzam bir kütle vardır. Bunların reyi bugün münevverin de, şuur sahibi Türk köylüsünün de miktarım asacak kadar fazla mıdır?

Eğer böyle ise, bir tehlike var demektir.Kadını kara çarşafa hapsetmek demek, onu yeniden zulmete boğmak demektir. On iki yaşındaki kızı okuldan alıp eve hapsetmek, onu cahil ve geri, bir süs ve zevk aleti haline getirmek demektir, medeniyeti inkâr etmek Türkiyenin varlığına kasdetmek demektir. Bugünkü medeni memleketlerin hangi birisinde kadın battal bırakılmıştır ve kadının cahil kaldığı hangi memleket medeni olabilmiştir? Garbı garp yapan ve şarkı şark yapan su* bu değil midir?

Böyle bir tehlike varsa yapılacak şey gayet basittir. Düşmanı oy birliğiyle, hep beraber, al aşağı etmek.. Mecliste, partiler, bu meseleyi, işbirliği yaparak hallederlerse mesele siyasî bir mesele olmaktan ve yanlış bir din anlayışı siyasete alet olmaktan kurtulur. Rey dâvası ortadan kalkar, yerine mukaddes bir memleket dâvası kaim olur.

Bugün Türk münevveri, erkek ve kadın, elele, tetikte, Mecliste cereyan edecek olan bu samimiyet imtihanının neticesini beklemektedir.

Cemiyet

Zeki kadınlar

Çok eski bir nazariyeye göre, erkekler zeki kadınları sevmezler. Hakikaten bakarsınız bayatta muvaffak olmuş birçok üstün erkekler, vasat zekâda kadınlarla mesut olurlar ve bir çok üstün zekâlı kadın da, ömürleri boyunca aşkı ve saadeti bulamazlar; Fakat acele hüküm vermeden, şunu da hatırlamak doğru olur

ki, tarihte en büyük aşkları ilham eden kadınlar, her şeyden evvel "zeki kadınlar" dır.

Şu halde erkekleri ürküten bir zekâ vardır. Buna mukabil, erkekleri çeken bir zekâ da mevcuttur.

İtici bir zeka

Selma cidden gıpta edilecek bir genç kızdı. Evvelâ okumuş ve hayatta muvaffak olmuştu. Mühendisti ve zengin bir şirkete, dolgun bir maaşla girmişti. Üstelik Selma güzeldi de.. Onun çalışmalarından son derece memnun olan patronu, bir gece, karısı ile tanıştırmak üzere evine davet etmişti. Patronun gizli bir projesi de vardı: Selmayı bekar bir yeğeni ile evlendirmek istiyordu. Yeğeni ve yeni. evli bir çift de, bu davette hazır bulunuyorlardı.

Selma odaya ilk girişinde iyi bir not almıştı. Güzel, zarif ve terbiyeli idi. Havadan, sudan bahsedilirken, onun geniş "meteoroloji' bilgisi biraz nazarı dikkati' celbetti ama bu, onun hususi bir merakı olabilirdi. Bir müddet sonra, patron masanın üstünde duran bir broşürü eline aldı. Otomobil firmalarından birine ait olan bu broşür elden ele dolaştı. Herkes son modelin güzelliğine, rahatlığına hayrandı. Sura Selmaya gelince, broşüre şöyle bir göz attı sonra tamamiyle teknik terimler kullanarak motörün fenalığını, yeni modelin kusurlarım saydı döktü. Misafirler hayretle birbirlerine bakıyorlardı. Solmanın "meteoroloji" merakından başka bir,de, otomobil merakı olduğu muhakkaktı. Patron biraz mahcup, biraz da sıkılmış bir sesle:

— Selma hanım, dedi. Biiiyor musunuz, ben bu otomobilden bir tane kendime ısmarladım...

Ev sahibesi, tam zamanında yardıma yetişmişti. Yeğenine bir konuşma fırsatı vermek ümidi ile ona döndü:

— Geçen gün atom hakkındaki fikirlerinizi herkes çok beğenmiş dedi, yalnız anlamadığım bir nokta var..

Genç yeğen, bu anlaşılamıyan noktayı izah etmeye can atıyordu, ne yazık ki Selmanın "atom" bilgisi de diğer bilgileri kadar genişti. Yemekten sonra "ev sahibesi" daha ihtiyatlı davranarak, yalnızca hafif mevzular açtı. Yeni halayından dönen çift, tatlı tatlı hatıralarım anlatıyorlardı. Fakat hayret Selma çok seyahat da etmişti. Hele moda bahsi açılınca, onun "Dior" hakkındaki bilgilerinin "atom" bilgisi kadar kati olduğu anlaşıldı.

Nihayet kalkıp gidince, herkes gayrıihtiyari geniş bir nefes almıştı,

Patron mahcup:

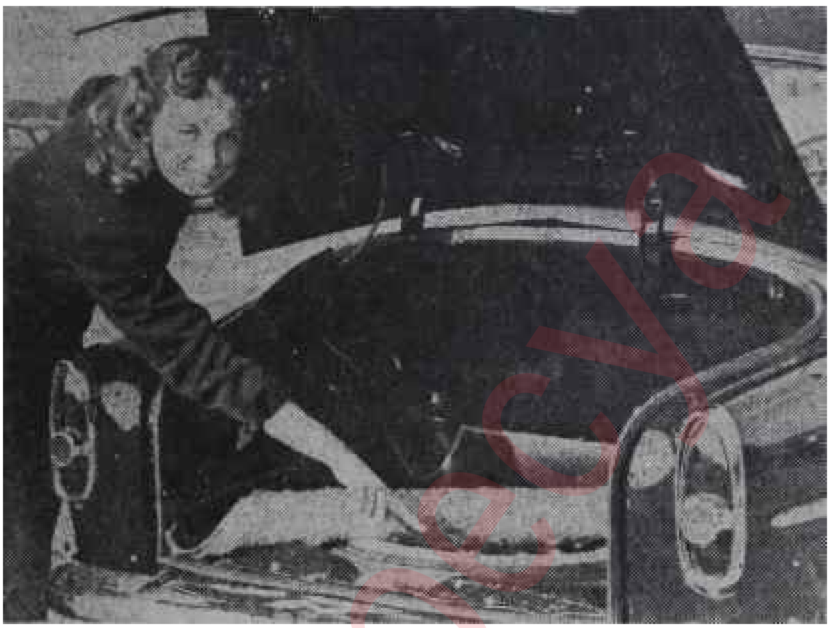
"— Zeki ve çalışkandır" diye mırıldandı.

Yeğeni:

"— Fazla zeki amcacığım, dedi, yaşasın aptal kadınlar."

Selma hemen hemen bütün söylediklerinde haklı idi. Fakat birçok zeki kadınların düştükleri hataya düşmüş, parlamak istemişti. Bir yeni zengin nasıl mütemadiyen mallarından bahsetmek isterse,, bazı kadınlar da, mütemadiyen zeki olduklarını, erkeklerle her sahada boy ölçüşebileceklerini ispata kalkarlar. .Bir yeni zengin mütemadiyen "Cadillac" otomobilinden bahsederse, kimseyi cezbedemez. Fakat her fırsatta, dostlarını bu otomobilden faydalandırırsa, alaka cezbeder. Zekâ da böyledir. İşe yaramadan, mütemadiyen kullanılırsa herkesi bıktırır. İnsanlar konuştukları zaman kendilerini susarak anlıyabilen neşelerine veya kederlerine aynı anlayışla iştirak edebilen, kendilerine istedikleri izahat veya nasihati verebilen zeki insanı çok takdir ederler ama tıpkı "cadillac" otomobil gibi onun mütemadiyen sesini duymak değil ondan, zamanında faydalanmak isterler.

Zeki kadın, yeni zengin gibi, zeka ve bilgi görgüsüzlüğü ile hareket ederse itici olur.

Otomobil tamir eden kadın

Elinin hamuru ile..

Kendi kendine yeten bir zeka

Ayşe de zeki bir genç kızdı. Onun da para getiren güzel bir mesleği vardı. Hem, hiç de çirkin değildi ama, otuz yaşına vardığı halde, hâlâ evlenememişti. Erkekler onun mevcudiyetinden hoşlanırlardı. Ona dertlerini anlatır, akıl danışırlardı. Hattâ onu şık ve zarif de bulurlardı. Ama hiçbirisi, hiçbir zaman, ufak bir flört arzusu ile bile, ona sokulmamıştı.

Ayşe, Selma gibi ukalâ değildi. Fakat çok küçük yaştan beri, kendi kendisine yeter bir insan olmak gayesi ile yetişmişti. Her işini mükemmelen kendisi görürdü, daima kuvvetli idi, ne kimseyi zahmete sokar, ne kimseden bir şey sorardı. Büroda erkek arkadaşlarının en ufak bir yardımına ihtiyacı yoktu. Tercüme işlerinde gösterdiği mahareti, ağır bir yük kaldırmak için de gösterebilirdi. Evde kömürünü kendi alır, piknikte otomobil bozulunca, tamiratı o yapardı. Fare görünce, haykırmazdı. Erkek arkadaşları onu ararlardı ama, konuşurken tıpkı bir erkekmiş gibi, omuzuna vurmaktan çekinmezlerdi.

Ayşe gibi, erkeklerden ne yardım, ne iş, ne de en ufak bir hizmet beklemiyen, istemiyen kadınlar da, onlardan hiçbir şey elde edemezlerdi tabii.

Onların zekâsı belki itici değildi ama kendi kendine yeter bir zeka idi.

Çekici bir zeka

Fakat zeki kadınlar muhakkak Selma veya Ayşe tipinde değildi Meselâ bir Neriman vardı. Zekâsı ile bütün erkekleri cezbederdi. O da okumuştu, entellektüel bir kadındı. Fakat erkekleri taklitten asla hoşlanmazdı. Bilirdi ki bir kopya daima bir kopyadır.Zaten erkekmiş gibi hareket etmek onun hoşuna gitmezdi; Kadın olduğunu her an hissederdi. Modayı, fistanı ve kurdeleyi severdi. Çalışırken aşkla, ilhamla, hisle çalışır ve kati mantık meselelerim daha ziyade erkeklere bırakırdı. Büroda onun kadınlık mevcudiyeti bütün ciddiyetine rağmen, her an hissedilirdi. Meseleleri, ekseri kadınlar gibi, his bakımından tahlil eder, böyle yaptığı için kadın arkadaşlarının sempatisini kazandığı gibi erkeklerin de alâkasını cezbederdi.

Mesleğinde mükemmeldi. Fakat bir erkek kadar iyi elektrik işlerinden anladığını, bir erkek kadar kuvvetli veya cesur olduğunu da iddia etmezdi. Otomobil tamir etmesini bilse bile, bu işi erkeklere bırakırdı.

Zeki, kültürlü kadın

Acaba mes'ut mu ?

Konuşmaktan ziyade dinlemesini bilirdi. Fakat yerinde kullandığı tek bir cümle ile erkekler, onun bir çok mevzularda hiç de cahil olmadığım derhal anlarlar ve bu bilgisinden dolayı ondan kaçmaz, ona yaklaşırlardı. Onun en çok dikkat ettiği şey, erkeklerin sahasına tecavüz etmeden kendi sahasında, her şeyi yaparak, yaşamaktı. Vakıa onun mantığı bazen bir erkeğinki kadar sağlamdı. Fakat o bu sağlam mantığı, otomobilin yedek lastiği gibi, ancak pek lüzumlu anda kullanırdı. Hele sevilmek için ona, hiç mi hiç ihtiyacı yoktu.

Erkek zekası — Kadın zekası

Aydınlatılması icap eden nokta şu idi: Erkekler zeki kadınlara düşman değildiler. Bilakis, zekâya zannedildiğinden de çok kıymet verirlerdi. Ama kadında aradıkları zeka kadın zekası idi, erkek zekâsı değil!

Erkek zekâsında hâkim olan şey 'mantık, kadın zekâsına hâkim olan şey ise histir. Vakıa kadınlar bu hisse lüzumundan fazla ehemmiyet verir, bazen de bu yüzden aldanırlar. Ama, "mantık" da bazen aynı şekilde insanı yanıltabilir.

Kadın zekâsı daha süratli, daha kavrayışlıdır. Fakat erkek zekâsı gibi sağlam ve emin bir zemine dayan» maz. Erkek, neticeye varmak için» mantığın düz ve sağlam yolunu seçerken kadın aynı neticeye, his yolundan sıçramalar yaparak gitmeyi tercih eder.

Erkek- zekâsına sahip olan kadın kuru, sevimsiz, fanteziden mahrum oluyor ve erkekleri cezbedemiyor, bilakis ürkütüyordu. Dr. Fahri Celale göre, kadınlar sanatçının ilham pınarı, şaheserlerin asıl mebdei ve daha birçok ve birçok şey idiler. Erkek işine karışmamaları şartı ile..

Moda

Hazır elbiseciliğin zaferi

Paristeki hazır elbiseciler 955 senesinin aralık ayından itibaren 956 ilkbahar ve yaz modellerini teşhire başlamışlardı. Bu modellerin Şubat ayında büyük terziler tarafından ortaya atılan "yeni çizgilere" tamamile uygun olarak, daha evvelden hazırlanmış olması, Pariste, hazır elbiseciliğe yeni bir taktir notu kazandırmıştır. Zaten son senelerde Pariste, hazır elbiselere rağbet fevkalâde artmış ve hazır elbisecilik, tıpkı Amerikadaki gibi, büyük hamleler yap maya başlamıştır.

Bir kadın, bahar güneşini görür görmez, muhakkak, yeni birşeyler ister, cebinde muayyen bir para vardır, sokağa çıkar ve vitrinlere bakarak hayal kurar. Kadınların hayali biraz geniştir. Bazen cazip bir kumaş onları rüya âlemlerine sürükler, dayanamaz olurlar. Nasıl olsa terzi parası sonradan verilecek değil mi, ötesi Allah kerim!. Fakat bu hayal âlemine sürükleyen kumaş ekseriya ihtiyaca cevap veren kumaş değildir. Terzi parası ilave edilince, bütçede gedik açılır ve çok zaman da bu canım kumaş acemi bir terzinin makasına kurban gider. Halbuki hazır elbiselerin teşhir edildiği bir salonda kadın kendi hayatının bütün realitesi ile karşı karşıyadır: Vitrinde göz alan şu nefis emprime, ancak böyle bir kokteyl elbisesi yapılınca, birşeye benziyecektir. Halbuki o kumaşı beğenen kadın kokteyllere pek gitmemektedir. Belki biraz içini çeker, ama başını çevirir çevirmez karşılaştığı bir keten döpiyes onu derhal teselli edecektir. İşte sabahları büroya giderken giyebileceği nefis bir takım. Hem, sonradan bütçede gedik açabilecek terzi parası da yok, elbisenin terzi elinde bozulması ihtimali de... Hazır elbiseciliğin kadına verdiği en büyük avantajlardan biri de, yakışacak biçimi derhal tecrübe ederek seçebilmek imkânıdır.. Zamandan, boş üzüntülerden ve yorgunluklardan yapılacak ekonomi ise aşikârdır.

Bir rob-manto

Bahara uygun

Yıkanabilir pamuklu

Ucuz ve rahat

Modası geçmeyen elbiseler

Hazır elbisecilik modanın bütün cazip taraflarını kabul etmekle beraber, hiçbir zaman acayipliğe ve faz la orijinaliteye kaçmamakta moda hudutları dahilinde adeta kendisine bir klasik sistem kurmaktadır .Öyle ki, hazır elbiseler eskimedikçe, demode olmıyacak kaliteye de haizdirler. Varsın dar etek modası alsın yürüsün, hazır elbiseciler dar eteği de, bol eteği de, yerinde kullanmak şartı ile, gayet cazip modeller meydana getirmişlerdir. Varsın ipekli emprimeler bütün vitrinleri istilâ etsin, hazır elbiseciler, yıkanıp ütülenen tiril, tiril duran pamuklulara gene mühim bir yer ayırmışlardır. Çünkü xx. asrın faal kadını "basma" dan hiçbir zaman vazgeçmeyecektir.

Parisin, 956 yazı hazır elbiseleri arasında her kadının ihtiyacına cevap verecek tipler mevcuttur.

Bahçe elbiseleri

İsminden de anlaşıldığı gibi, bu elbiseler sayfiye yerlerinde, deniz kenarlarında, evde ve bahçede bütün yaz rahat rahat giyelecektir. Etekler, jüponlarla da kabartılarak fevkalâde zenginleştirilmiştir. Gündüz giyilenler kareli, benekli veya çiçekli

Kiraz rengi gece elbisesi Dışı sizi yakar...

soluk, pastel renklerde yani temiz ve berrak çocuk renklerinde tercih edilmiştir. Gece için koyu zemin üzerine canlı renkler daha revaçtadır.

Hemen her elbisenin "bolero" "spenser" "karako" adını alan yapışık veya bol çok kısa bir ceketi vardır.

Gece elbiseleri

Hazır elbiseciler de, tıpkı büyük Paris terzileri gibi, gece elbiselerini bütün aşkları ve zevkleri Be hazırlamışlardır. Muslinler, organza ve işli organtinler, her türlü fantaziye müsaade etmektedir. Etekler daima zengin, göz alıcı, bedenler küçük, zayıf ve çıplaktır. Meşhur "Casalino" gece elbiselerinin en güzelini hazırlamıştır. Bu, kiraz rengi tafta elbisenin çok zengin hışırtılı eteği, beden kısmından, kesiksik olarak inen ve gittikçe genişliyerek vücudun etrafın da dönen çapraz ve. büzgülü parçalar la yapılmıştır. Elbisenin, içine giyilen kat kat kiraz rengi tül jüpon, eteğin bazı yerlerinden, gayri muntazam şekilde, gözükmektedir.

Şehir *kıyafetleri*

Buruşmaz ketenler, bu sene çok moda olan emprime pikeler, grog ran kumaşlar şehir kıyafetleri için bilhassa tercih edilmektedir. Bu kumaşlardan dekolte bir elbise ve üzerine bir ceket, tayyör ve manto takımları, döpiyes ve ceket kombinezonları yapılmaktadır. Bunların küçük şapkaları, bazan açık renk bir tayyör içine giyilen, çok canlı bir renkte seçilmiş yelekleri vardır. Çiçekli pikelerden yapılan rob-mantolar kanotiye şapkalarla beraber, momodanın en cazip yeniliğidir.

T I B

Tecrübeler

İnsanda tecrübe

Hastalar üzerinde tıbbi deneyler yapmağa hakkımız var mıdır? Yani insan, fare, kobay, tavşan veya maymun gibi bazı laboratuvar araştırmalarında kullanılabilir mi? Hastalar üzerinde yeni ilaçların tesirlerini, yeni cerrahi metodları denemeğe hekim yetkili midir?

timin ilerlemesini isteyen herkesin bu suallere vereceği cevap basit ve kısadır: Üzerinde tecrübe yapılan kimsenin hayatım garantiye almak şartile inanlar üzerinde deneyler yapmak zaruri ve faydalıdır. Bilgilerimiz ve hekimlik ilmi ancak bu sayede ilerler ve gelişir. Tıp tarihi tetkik edilecek olursa yeni bir ilacın veya yeni bir cerrahî metodun daima insanda tecrübe ile başladığı görülür. Daha neolitik devirde ilk trepanasyon - kafayı delerek beyne girmek - un yapıldığı o zamandan kalma insan iskeletlerinin tetkikinden anlaşılmaktadır. Tevrat'dan Cesarienne - çocuğun karından alınması - in o devirde yapıldığını öğreniyoruz. Hind ve Arap cerrahlar mesanedeki taşı kırarak çıkarabiliyorlardı: Lithotritie.. Hatta gözdeki perdeyi alıyor, katarakt ameliyatım becerebiliyorlardı. Eski Yunanlılar bazı zehirli maddeleri mesela jüskiyamı, afyonu, belladonu tedavi maksadile kullanmağa başlamışlardı. Görülüyor ki, tarihin en eski devirlerinden bu güne kadar tıbbi tedavi araştırmaları ve cerrahi denemeler canlı hayvanda - in anima vili - değil daha ziyade canlı insanda yapılmıştı. Eski Mısırlılardan, Yunanlılardan Hippocrate, Gailen ve Araplardan; Ambrotse Pare'ye Yenner, Pasteur, Lister'e kadar bütün tedavi tarihi; hayvanlar da ve kadavralarda yaptıkları tecrübeleri insanlara tatbik edebilen cesur insanların buluşlarıyla doludur.

Otlar, kökler vebitkisel maddelerin tetkikiyle başlıyan sonra tuzluların ilâvesiyle genişliyen farmakoloji ilmi sentetik yani yeni preparatların da bulunmasıyla büsbütün şumullü bir hal almıştır. Hergün daha tesrii maddeler bulunmakta, bunların toksisiteleri de kudretleri nisbetinde artmaktadır. Bitkilerden birçok alkaloidler çıkarılmakta, bir kısım maddeler de laboratuvarda kimyager kafasından potaya dökülmekte ve sentetik olarak yoktan var edilmektedir. Organik veya inorganik olan bu maddelerin kimya yapıları çok komplikedir. Bunlar arasında morfin, dijitalin, kokain, ergotin, striknin, barbütirikler, sülfamidler, antibiyotikler sayılabilir. Biyolojik maddelerin arasında da seromlar, aşılar, toksinler, hormonlar, vitaminler vardır. Bir de yeni ilim doğmuştur. Buna farmakodinami diyoruz. Bu ilim fizyoloji, **kimya biyolojinin de yardımıyla gitikçe gelişiyor Üniversitelerin laboratuvarlarında sayısız araştırmalara önderlik ediyor. Birçok ilâç firmaları da bu ilmin gelişmesine hizmet ediyor. Bu ilâçlar bir defa laboratuvarlarda uzun araştırmalarla elde edildikten sonra bunların bir tecrübe safhası geçiştirmeleri gerekiyor. Bu denemelerin de in vivo önce laboratuvar hayvanlarında sonra da insanlarda yapılması icab ediyor.**

Hagvanlarda deneyler

Tarihin en eski devirlerinde hekimlerin hayvanlarda deneyler yapması pek kolay olmamıştır. Kendisini savunmadan aciz, ıstırabım İfade edemiyen, çektiği acının maksadım anlayamıyan bu zavallı varlıklarda yapılan acıklı deneylere karşı insan ruhu zaman zaman isyan etmiştir. Onların kuduz, veba, kolera, ruam gibi amansız hastalıklara aşılanması ve iztıraplar içinde heba olmaları insanların çoğunun içini sızlatmıyor değildi. O zamanlar bu tecrübeler en iptidaî şartlar altında yapılıyordu. Anestezik maddeler mevcut değildi. Aşılandıkları hastalıklardan hayvanları kurtarmak da mümkün olmuyordu. Bu zavallılar yüzlerini kırıştıramadan, ağlıyamadan, göz yaşı akıtamadan, yani acılarım bile ifade edemeden kıvranıyor ve ölüyorlardı. Birçok memleketlerde hayvanlara yapılan bu ilmi işkencelere karşı insanlar isyan ettiler. Hatta İngilterede yayınlanan bir kanunla parlamento Vivisectomie'yi yasak etti. 1876 da çıkan bu yasaktan sonra bir İngiliz hekiminin bir kobaya herhangi bir mikrobu aşılaması için memleketi terk etmesi, meselâ Fransaya geçmesi yani kendisine başka yerlerde çalışma imkanları araması gerekiyordu. Antivivisectomiste'lerin bütün gayret ve arzularına rağmen bu kanun devam edemedi. İnsanların yaşamaları, kendilerini korumaları ve bilgilerini arttırabilmeleri için hayvanlardan faydalanmaları lâzım geliyordu. Bu bir tabiat kanunu idi. İnsan eliyle konulan kanunlar bunun hükmünü gideremezlerdi. Tıbbî deneylerin dışında da nice hayvan kesiliyor, kurban ediliyor, avlanıyor, savaşlarda harcanıyor, daha zor hizmetlerde kullanılıyordu. Suyun dibinde bin yıl ömür sürmesi mukadder olan sazan balığını avlamak da aynı derecede insafsızlık değil miydi? Sadece bir zevk için kafese konulan arslanın vahşi gözlerinde esaretin bütün sefaleti okunmuyor muydu? O korkunç kükremeler, değiştirilemez bir kadere ağlamaktan ve isyandan başka neydi? Kuzuların masum gözlerinden yaş gelmek kabil olsaydı, onların körpe etlerini büyük bir iştaha ile yemeğe, yanaklarım didiklemeğe ve beyinlerini eşelemeğe kimin gönlü razı olabilirdi? Kendilerine nefis müdafaası gibi, ilmin ilerlemesi gibi tatlı teselliler bularak, insanlar hayvanlara engizisyon zulümlerim tatbik etmekte devam ediyorlar.

Hayvanlara ilâçları tatbik ederken şu noktayı da *göz* önünden uzak bulundurmamak lâzımdır: Bir kobayın, bir tavşanın, bir maymunun gösterdiği reaksiyon insanınkine eşit olamaz. Bir çok hayvanlar insan hastalıklarına dayanıklıdırlar, refrakterdirler. Buna rağmen hayvanlar, ilâçların denenmesinde yine önemli bir vasıta olarak kalmakta-

Hayvan **üzerine** yapılan bir tecrübü

İnsanlık minnettardır !

darlar. Çok zaman uzun, masraflı, ö-. zel aletlere ihtiyaç gösteren, senelerce süren bu hayvan deneylerinden sonra da tatmin edici bir sonuç almak mümkün olmıyabilir. Bir üniversitenin veya büyük bir firmanın araştırma laboratuvarı ziyaret edilecek olursa bir yeni ilâcın insanlarda tatbik edilmeden önce ne kadar hayvan üzerinde denendiği ve ne ince tetkiklerden geçtiği görülecek, o zaman hem laboratuvar hayvanlarına hem de bilginlere karşı büyük şükran hisleri duyulacaktır. Laboratuvarların kuytu köşelerindeki tel örgülü evlerinde, insanlığın daha rahat bir hayata ulaşabilmesi için günlerce korkunç hastalıklarla boğuşan ve sonunda bu uğurda canlarım da feda eden kobaylara, tavşanlara ve farelere çok şeyler borçlu olduğumuz muhakkaktır.

İnsanlarda

Yeni bir maddenin tedavi edici tesiri ve toksisitesi hayvanlarda denendikten sonra bunun klinikte insanlar üzerinde de incelenmesi gerekmektedir. Bu zaman da insanın bir çok arızaları, hastalıkları, bünyesi, ruhi durumu, mukavemeti ve hassasiyeti hesaba katılmak lazımdır. Üzerinde ilâç denenen hayvan sağlam olduğu halde aynı tecrübede kullanılacak insan hasta bir varlıktır. Bir aşıyı, bir seromu, bir ilacı veya buna benzer muayyen toksisitesi olan bir maddeyi ilk defa bir insana şırınga etmek veya ağızdan vermek de o kadar basit bir şey değildir. Bele bir yeni ameliyat seklini canlı bir varlıkta denemek ve onun başarısızlıkla sonuçlandığı zaman şahsın bütün ıztıraplarını zehir gibi tatmak bir hekim için cehennem azabından daha müthiş bir şey olsa gerektir. Büyük Pasteur, köpek tarafından sırdan Alsaslı bir yavruya ilk "kuduz aşısını tatbik ederken herhalde az heyecan çekmemiştir. Fakat küçük J. Meister'in şifa bulması, buna benzer milyonlarca insanın da kurtuluşunu müjdeliyordu. İnsanlarda yapılan bu cesur denemeler sırasında felâketler de görülmüştür. Sülfamidlerin ilk kullanıldıkları sırada Amerikada önemli kazalar olmuştur. B.C. G. aşısının Lübeck'de tatbiki sırasında Deicke'nin başına gelenler hâlâ hiçbir hekimin hatırasından silinmemiştir. 50 yi mütecaviz çocuk bir laborantın hatası yüzünden ölmüş ve büyük alim hapse mahkum olmuştu. Difteri anatoksiniyle Fribourg'da aynı çeşit kazalar olmuştu. Üç beş ay önce Salk aşısı da çocuklar arasında bir felâket doğurmuştu. Hattâ çocuk felcine karşı bu aşının genel olarak tatbikine karar verilmişken sonradan bu emir bir müddet için durdurulmuştu.

Yeni ilâçların ve metodların klinikte denenmesinden söz açmışken gönüllüleri de hesaba katmamız lâzımdır. Domagk ilk sülfamidi kendi çocuğunda denemiş ve onu septisemiden ve muhakkak bir ölümden kurtarmıştı. Damara kaçan hava kabarcıklarının her zaman insanı öldürmediğini ispat için bir Japon âlimi damarına hava şırınga etmişti. Fairley malarya üzerindeki büyük araştırmalarım seri halinde gönüllüler üzerinde yaptığı uzun araştırmalarla başarmıştı. Kan aktarma usullerinin geliştirilmesi için bu gönüllülerin sarf ettikleri gayret ve fedakârlık sonsuzdur. Bugün de bir kan bankasını kurarken evvelâ onların temiz kanlarına müracaat zarureti hasıl oluyor. İlmin ilerlemesini ve gelişmesini hep bu cesur insanların hayatlarım harcamalarına borçlu bulunuyoruz. Elimize güzel bir anbalajla sunulan dünyanın en kudretli ve kurtarıcı ilâcım yutarken meselâ kir terramycine, bir chloromycetino, bir aureomycine, bir polycycline tableti ni elimize aldığımız zaman hep bu kobaylara, farelere, tavşanlara ve tecrübe insanlarına, gönüllülere neler borçlu olduğumuzu düşünmeli, onların hatıralarını hayırla, ve şükranla yadetmeliyiz.. Dr. E. E.

SİNEMA

Filmler

Dişi Yılan

Clemente Fracassi "Sensualita" isimli filminde cinsiyeti âdeta elle tutulur bir hale getirmeğe çalışmıştı. Ama film ticari maksatlarla çevrildiği için Fracassi satıhta kalmayı tercih etmiş, cinsiyetin psikolojik tesirlerini araştırmak gibi derinlere inmeğe kalkışmamıştı. Louis Bunuel "Susana" da bu işi daha büyük bir başarı ile ele almıştır.

Orhan Elmas'ın Dişi Yılan'da "Sensualita" yı örnek aldığı anlaşılıyor. Çiftlik, baba-oğul yerine bu sefer iki erkek kardeş, ahırda geçen aşk sahneleri, atlar, dereye düşmeler, tüfekli ölümler, velhasıl aktarılması mümkün olan bütün sahneler... Yalnız bu arada Alberto Moravia gibi bir yazardan mahrum olunduğundan, hadiseler İtalyan hayatından Türk hayatına iyice adapte edilememiş. Bir Türk filmi atmosferi elde etmek için göründüğü andan intihar edinceye kadar yüzünün bütün hatları aşağıya çekilmiş ağlamaklı bir kıs karakteri eklenmesi kafi görülmüş.

Cinsiyet sinemada sık sık ele alınan bir konudur. Film bir bütün halinde cinsiyete dair olmasa bile içinde sevişme sahneleri bulunur, cinsiyet teması bu vesileyle gene işlenir. Canlılardaki dinamizmin kaynaklarından biri olan cinsiyet insan hayatından nasıl sökülüp atılamazsa, insan dramının perdedeki aksi olan filmlerden çıkartılması da beklenemez. Ne var ki, bu konu işlene işlene bayağılaşmıştır. Şehvet duygusunu herhangi bir noktasından alıp incelemek yerine, halkın bu konuya rağbetini düşünüp işin kolayına kaçan rejisörler birbirlerini tekrar ve taklid yoluna gitmişlerdir. Ticarî rejisörler bu konuda ekseriya oyuncunun şahsiyetindeki cinsiyete sığınırlar. "Aşk ve İhtiras - Flame and Flesh" te Lana Turner ile Pier Angeli, "Niagara" da Marilyn Monroe ile Jean Peters bu şekilde kullanılmışlardır. Meselâ "Niagara" da Marilyn Monroe ile Jean Peters'in yerlerini bir değiştirin filmin o sathında kalanı da yok oluverecek, hiçliği ortaya çıkacaktır.

"Dişi Yılan" a gelince Türk cemiyetinin cinsiyet anlayışı bir tarafa cinsiyetin kendisi unutulmuş. Hayatında hiçbir erkeği sevmemiş, onlara sadece bir oyuncak gözü ile bakan erkek sarrafı Serap, bir görüşte sevgilisinin ağabeyi Tarık'a âşık oluverir. Şaşmaya lüzum yok. Çünkü Tarık Muzaffer Tema'dır. Tabii film artık çığrından çıkar. Cinsiyet diye Tarık ile Serap arasında platonik bir aşk hikâyesi papatya falı açar gibi anlatılır. Ha oldu, ha oluyor derken, Tarık kendisinden uzaklaşan Serap'ın adresini öğrenir. Bir otel odasının kapısını açar, Serap yatakta beklemektedir. Tarık'ın yüzünde yanıp sönen ışıklar, radyodaki davetkâr musiki, kadar dışı konuşmalar o kadar tesirlidir ki "İnsanlık Suçu - A Place in the Sun" da Montgomery Clift ile Sehelley Winters arasında geçen aşk sahnesini kimse hatırlamaz.

Film bir takım lüzumsuz şeyler gösterirken zaman dolar. Saçmalıkların daha fazla uzamasına mani olmak için olacak kahramanlar birer birer ölmeğe başlarlar. Tarık'ın kardeşi Suat'a aşık olan Gül, iskambil falında ölüm görür. Falı açan annesi kadere boyun eğmek gerektiğini bildiği için kızının ölüme gitmesine aldırış etmez, oturur ağlar. Dişi yılan Ayten Çankaya, Muzaffer Temayı çifteyle öldürüverir. Bu cinayete seyirci kalan Adnan Başaran da Ayteni vurur, civarda kendisine aynı kolaylığı gösterecek kimse kalmadığından karakolun yolunu tutar.

Hikâye baştan sonuna kadar yapmacık. Dolayısiyle bütün yük aktörlerin tipleri ile rejisörün anlatış kabiliyetine kalıyor. Ayten Çankaya dalgın ve durgun bir kadın; ancak dişi yılan olduğu hatırına geldiği zamanlar yüzüne şeytanî bir ifade takınmağa çalışıyor ama çok geçmeden eski haline dönüyordu. Muzaffer Tema filmde adam dövme fırsatını bol bol eline geçirdiği halde fizik yapısıyla bir cinsiyet duygusu uyandırmaktan uzak. Bir salon erkeği veya bir şehirli.. Adnan Başaran'ın yapısı bu bakımdan daha müsait. Hareketlerini kontrol altına alabildiği takdirde filmciliğimiz bir genç erkek kazanabilir. Gerek Muzaffer Tema, gerek Adnan Başaran'ın oyunları için aynı şey söylenebilir. Hiç lüzumu olmayan sahnelerde yüzlerine türlü şekiller vermeğe gayret ediyorlar; böylece beş dakika sonra ifadeli olması istenen bir sahnenin tesiri peşinen harcanmış oluyor. Alfred Hitchcock'un deyimiyle "Yazacak bir şeyi olmayan adam kâğıda karalamalar yapmamalıdır.'

Orhan Elmas'ın mizanseninde bir anlayış yerine mekanik hareketlilik endişesi seziliyor. Çok plan kullanmış. Diyaloglarda bile baş plân kullanmasından konuşmaların bir çoğu kadro dışında kalıyor. Böylece iki kişi arasında geçen konuşmanın tesiri şahıslardan yalnız birinin yüzünü, hem de hiçbir şey ifade etmeyen yüzünü, göstermekle kaybolup gidiyor. Sesli filmin icadıyla diyaloglarda büyük baş plânların eski etkilerinin kalmadığım Orhan Elmas her halde duymuştur.

Çıraklık devrinde bir rejisör sahne değil anlayış veya üslûp kopya etmeğe çalışmalıdır. Gül'ün intiharı "Humoresque", ölüsünün bulunması "Mask of Dimitrios", başında toplanmalar da "Pandora" dan mülhem olmuş sahneler.. Hem de aynı plan-. larda.. Elia Kazan'ın bugün kullandıklarının hepsi kendi buluşu değil. Sarsıcı kamera ve ses taktikleri Orson Welles'ten gelmedir. Acaba Orhan Elmas Elia Kazan'ın kopya ettiği bir Orson Welles sahnesi hatırlar mı?

Her sanat kolunda olduğu gibi sinemada da devrinin diğer sanatçılarını tesiri altında bırakanlar olmuştur. Fakat bu nihayet bir "tesir altında kalma"nın hudutlarını geçmemiştir. Büyük rejisörlerin muvaffakiyetli . sahnelerini ayni plânlarla kopya etme derecesine de asla varmamıştır. O filmden bir sahne, diğerinden başka bir sahne kopya etmekle meydana getirilen bir filme bir "antoloji" de denemiyeceğine göre "Dişi Yılan"ın hangi fikirlerin mahsulü olduğunu anlayamıyanları mazur görmek gerekir.

Ayten Çankaya "Dişi Yılan" da
Samanlıkta seyran..

M U S İ K İ

Konser

Atlantiğin ötesinden

Amerikalılar, kültür propagandalarında, turnayı gözünden vurdular. Atlantiğin ötesindeki zengin memleketin sadece gökdelenler, Holly wood dilberleri, Cadillac'lar veya Broadway revüleriyle temsil edilebilecek beyinsiz ve ruhsuz insanlar diyarı olduğuna halâ inananlar varsa - ki pek çoktur - Robert Shaw Koro ve Orkestrası sayesinde bu pek hatalı inanca bir darbe daha indirilmiştir. Nitekim, Birleşik Amerika'nın bu parlak musiki topluluğunun geçen hafta memleketimizde verdiği konserlerden sonra "Amerikalıları şimdi daha başka türlü seviyorum ve anlamaya başlıyorum", yahut "demek ki böyle musiki yalnız Almanya veya Avusturyada değil, Amerikada da varmış" diye düşünenler az değildi.

Robert Shaw'un Türkiyedeki konserlerini, Amerikan Milli Tiyatro ve Akademisi ile işbirliği yaparak tertipleyen Türk - Amerikan Derneği, grubun Ankaradaki iki konseri için de aynı programı bastırmıştı. Fakat aslında, basılı programda bulunan ve bulunmayan birçok eseri havi, birbirinden çok farklı iki program takdim edildi. Fiyatların yüksekliğine rağmen opera salonunu baştanbaşa dolduran dinleyici topluluğu, şimdiye kadar bizde ne konserlerde, ve ne de radyo yayınlarında rastlanan bir çok eseri, koro icrası sanatının zirvesine erişmiş bir gruptan dinledi. Anlaşılıyordu ki Ankara, ustalıkla takdim edilen, değişik bir musikiye susamıştı.

Geçen perşembe günü öğleden sonra saat dörtte verilen konser, Onaltı ve Onyedinci asır bestekârlarının dini ve din dışı musikisiyle başladı. Birinci grupta Victoria, Byrd ve Schütz'ün birer parçası vardı. İkinci grubu da Lassus'un "Yankı Şarkısı" ile Vecchi'nin bir canzonetta'sı teşkil ediyordu. Shaw topluluğunun neden dünya çapında bir şöhretin sahibi olduğu, neden "koro tegannisi" denince akla ilk gelen isimlerden birinin Robert Shaw olduğu apaçık anlaşılıyordu.

Schubert'in Sol Majör Missa'sında koro, yaylı sazların refakatinde, kabiliyetlerinin yeni örneklerini göstermeğe başladı; "Gloria" da dinamik derecelerine hakimiyet, "Sanctus" da heyecan saçan bir ihtişam vardı. Bu ara, solistlerin de kalitesi, dikkat çekti. Hiçbiri Amerikada birer sıra solisti olmaktan ileri geçemezlerdi; hiçbiri büyük seslere malık değildi. Fakat hepsi uslup tanıyan, seslerini kullanmasını bilen, derin musikişinaslardı. "Benedictus", üç solistin toplu teganni davranışını, "Agnus Dei" ise ferdi imkânlarını gösterme fırsatım sağladı.

Konserin ikinci kısmı modern Amerikan eserlerine ve zenci spiritu-

Robert Shaw
Kulaklarımız yıkandı

allerine ayrılmıştı İlk grupta, Aaron Copland'ın tenor solo ve koro için "Tarla Kuşu" adlı sevimli saçması bir tarafa bırakılırsa, gerek Barber'in "Kirkegaard'ın Duaları" ndan bir kısım, gerekse GershwinTn "Porgy ile Bess" operasından "Brother Robbins için Ağıt" sahnesi, Amerikan bestekarlığının sanıldığı kadar boş olmadığının deliliydiler. Gelenekçi ve romantik Samuel Barber, bu son koral-senfonik eserinde de yolundan ayrılmamıştı. Her zamanki gibi de "tonal sistem dahilinde söylenecek sözün bitmemiş olduğuna" belirtiyordu. Yirminci Asrın mühim üç dört operası arasında yer alacak cazibede bir eser olan"Pozgy ILE *Bear" ise* her ne kadar Robert Shaw grubu için uygun bir zemin degildiyese de beyaz ırkın bakanları nisbetinde ülsuba riayet ederek söylendi. Aranan tabiilik ancak zenci basso'da vardı. Zaten bu eserin zenciler tarafından terasının «art haline geldiği her fırsatta anlaşılmaktadır. Keza spiritualler de zenci ruhunun bir taklidi olmaktan ileri geçemediler ve bir kolej şarkısı gibi teganni edildiler.

Bir jest

Fakat herkes memnundu. Alkışların ardı arkası gelmiyordu. Koro, dört ilâve parça daha söyledi. Tezahürat dinmiyordu. Nihayet Robert Shaw, akşam konserine ancak iki buçuk saat kadar Ur zaman kalmış olduğunu söyledi ve halktan müsaade istedi.

Gece konserinde opera salonu, kordiplomatik, siyasi simalar, müzikal şahsiyetler ve resmi kıyafetlerle parlak bir gala gecesi manzarası arzediyordu. Bu ara koronun, "İstiklal Marşı" mızı yeniden seslendirilmiş olarak söylemek suretiyle konseri açması, düşünceli bir jest olarak takdir topladı. Sonra, programın ilk kısmım tamamen kaplayan Mozart Requiem'inin icrasına başlandı. Koronun kesinliği, orkestranın temizliği, solistlerin duygusu Mozart'ın bu yaratı kalmış büyük eserini, aradığı ifade yüksekliklerine kavuşturdu. Antraktta bir dinleyici, "musikinin bu derece tesirli olabileceğine inanmazdım" diyordu.

İkinci kısımda Brahms'ın, piyano refakatiyle söylenen, "Liebeslieder Walzer" inden dokuz parçaya verilen atmosfer ne kadar Almansa, Debussy'nin "Charles d'Orleans'dan ÜÇ Şarkı" sı da o derece Fransızdı. Fransız koroları bile her zaman Debussy"nin musikisini, bu yetkili Amerikalılar kadar incelikle gerçekleştiremezlerdi. Konser, daha önce icra edilen Amerikan eserleri, zenci spiritualleri ve halk parçalariyle so-

na erdi. Ankaralı müzikseverler, doya doya, büyük musiki dinlemişlerdi. Takdirler sadece Robert Shaw Korosu ve Orkestrası'nın müzikal icra mükemmeliyeti için değildi. Amerikalı sanatkârlar aynı zamanda olgun bir sahne terbiyesi, disiplin, halka ve şefe hürmet örneği verdiler.

Azimli bir genç

Grubun genç kurucusu ve şefi Robert Shaw California'da doğmuş, tahsilini Pomona kolejinde yapmış, ilk koro teşekkülünü orada meydana getirmişti. Daha sonra New York'ta kolej korosu ismi altında bir topluluk meydana getirmiş ve bu amatör koro, bugünkü profesyonel Robert Shaw Korosu'nun nüvesi olmuştu. Arturo Toscanini'nin radyo yayınlarına iştirak eden koronun bu ünlü şef ile beraber çalışmaları, RCA Victor plakları üstünde neşredilmişti.

Daha sonra, repertuarım zenginleştirmek maksadiyle, korosuna bir de orkestra ilâve eden Robert Shaw, kendi grubundan başka Boston Senfoni, NBC Senfoni ve Philadelphia orkestralarına da şeflik yapmış, ayrıca Berkshire Musiki Merkezi'nin ve Juilliard konservatuarının koro çalışmalarım idare etmiştir.

Saygun festivali

Ses ve Tel Birliği daha çok bir alaturka musiki cemiyetine yakışan garip ismine rağmen, Batı musikisi sahasında gerçekten varlık gösteren bir teşekkülün adıdır. Geçen hafta Birliğin, Kavaklıdere yolunda 369 numaradaki hususi konser salonunda, bir Adnan Saygun konseri verildi ve Yunus Emre Oratoryosu bestekârının birçok, eseri çalındı.

Konser, Martin Bochmann'ın çaldığı "Schiller'in Hatırasına" solo viyolonsel partita'sıyla açıldı. Bunu, Mezzo-soprano Necdet Demir'in söylediği iki şarkı - Muhip Dranas ve Necip Fazıl Kısakürekin sözleriyle - takip etti. Sonra Saygun'un son iki eseri Amerikan Balladları ve folklora müstenit Keman Süiti icra edildi. Birincisinde solist tenor Cemil Sökmen, diğerinde viyolonist Liko Amar'dı. Piyanistlerin üçü de - Metin Öğüt şarkılarda, Karl Oehring süitte ve Mithat Fenmen konseri kapayan viyolonsel sonatında - birbirinden iyi idiler.

Böylece Adnan Saygun'un Oratoryo ve Kerem vasıtasiyle sadece bir cephesi bilinen müzikal şahsiyetinin diğer bir kaç cephesi de açıklandı. Yalnız bu açıklamanın, daha geniş dinleyici topluluklarına yapılması ve böyle mühim bir konserin yan kapalı kapılar arkasında cereyan etmemesi istenirdi. Ancak Ses ve Tel Birliği, bu gibi programı olan konserlerin büyük halka hitap etmiyeceğini düşünüyor. Bu görüş münakaşa edilebilir. Fakat, zaten cesaret isteyen bir sahada işe girişen bir cemiyetin daha da "maceraperest" davranması, faaliyetini tel çitlerin arkasından kurtarması ve halka ulaştırması sanırız ki, böyle bir teşebbüsün asil sayesiyle de ilgilidir.

S P O R

Portekiz

Büyük fiyasko

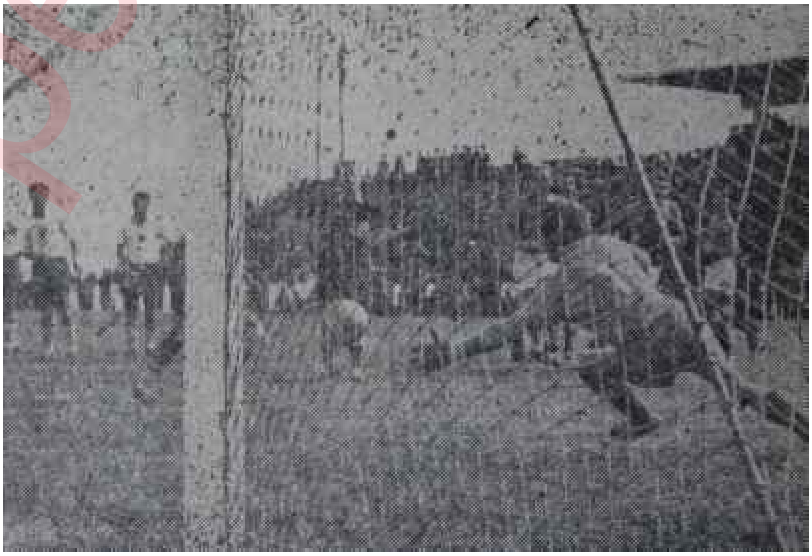
Macar galibiyetinden sonra teskilatta vazife alan şahıslar, tek seçici, futbolcular bir müddet bu galibiyetin sarhoşluğundan kendilerini kurtaramadılar. Sanki afyon yutmuş gibi tatlı tatlı bir hayal âlemine daldılar. Kimi bu arada futbolümüzün Avrupa çapındaki değerini metih etmekle, kimi de kazanılan başarıyı kendine mal eden beyanatlar vermekle, vakit geçirdiler. Eğer Portekiz mağlûbiyeti daha sonra junior takımın Budapeştede çok zayıf bir grup • içerisinde üçüncülük alması ve keza Dünya Ordulararası şampiyonasında takımımızın evvelâ 7-1, sonra da 6-2 lik ağır hezimetleri olmasaydı bu tatlı hayal âleminden daha bir müddet kendimizi kurtaramıyacaktık. Ama şu anda, Macar maçından sonra şişen ve havalanan balon peş peşe yediği üç ağır darbe ile sönmüş bulunuyor. Bütün kabahati bir kalemde teşkilâtta vazife alan şahısların sırtına yüklemek elbette ki hatalı bir yoldur. Spor teşkilâtımızın "A" dan "Z" ye kadar bozuk olmasında aramak eh doğru harekettir. Ama bilinen bir şey varsa biz gene uğradığımız ağır mağlûbiyetlerin sebebini kendi egoizmimizden kurtulamayarak hariçte arayacak ve Portekizde asker idarecilerin dediği gibi "çocuklar maç sabahı trenle gittiler. İki saat sandalye üzerinde oturdular. Balık yediler. Sahaya çıktıkları zaman çok kötü bir hakemle karşılaştılar" şeklinde sudan mazeretler bulmak yoluna sapacağız. Hal böyle olunca hadiselerden ders almak fırsatı da kaçırılacak ve başarısızlık, aksaklık böylece daha uzun yıllar devam edip gidecektir.

Ordu Maçları

Evora Lizbona yüz yirmi kilometre mesafede Atlas Okyanusu kıyısında şirin bir Portekiz şehridir. Yirmi bin kişi alabilecek ufak bir stada sahiptir. Bu şehrin insanları hakikaten hakka inanan ve doğrunun taraftarı olan kimselerdir. İşte bu sebeple Türkiye - İtalya arasında yapılan Ordu milli maçında Hollandalı hakemin Coşkunun attığı beraberlik golünü muteber addetmemesi üzerine gayet sert reaksiyon göstermişler ve takımımız lehine uzun uzun tezahüratta bulunmuşlardır. Ama ondan sonra futbolcularımızın birden sahada ne yaptığım bilmez vaziyette koçlar gibi rakiplerinin üzerlerine yürümeleri bize beslenen sempatiyi ortadan kaldırmaya kâfi gelmişti. Hollandalı hakem işlediği hatayı telâfi edebilmek için bir penaltı vermiş ve ilk devre böylece 2-1 mağlûbiyetimizle bitmişti. Ama ikinci devre aynı sertlik ve ayni şuursuzca oyun devam etmiş hattâ Şehmuz hakeme tekme atmış ve orada bulunan - idarecilerin değil - gazetecilerin müdahalesi ile sahadan zorla çıkartılmıştı. Tabii netice malum... Şampiyonluk ümidimiz farklı mağlubiyetten sonra ortadan kalkmıştı.

Türkiye - Portekiz Maçı

8 nisan pazar akşamı radyodan haberleri dinleyenler kulaklarına inanamadılar. Gerçekten böyle astronomik rakkamlar dinleyicilerin alışık olmadığı şeylerden değildi ama her şeye rağmen sporseverler spikerin bir hata işlediğine kani idiler.

Coşkun İtalyan Ordu Takımına gol atıyor
Teselli mükafatı!

Fakat hata yoktu Türk takımı bu sefer da Porto şehrinde Portekiz Ordu takımına 6-2 mağlûp olmuştu. İdareciler maçtan sonra mağlûbiyeti mazur gösterecek demeçler vermediler. Keza hakem İtalya macında olduğu gibi bir şaibe altına sokulmadı. Çünkü tevil için söylenecek her söz hakikatten uzaklaşıldığını ve mugalâta yoluna sapıklığını göstermekten başka bir işe yaramazdı. Bu parlak neticeden sonra takımımız turnuva dördüncüsü oldu. Ayni gün İtalya ile Mısır arasında oynanan final maçını İtalyanlar 2-1 kazanarak 1956 senesi Dünya Ordulararası Şampiyonu oldular.

Brezilya - Portekiz Maçı

Ordu takımımız Portoda Portekiz Ordu takımına 6-2 mağlûp olurken Lizbondaki National stadı tarih! günlerinden birini daha yaşıyordu. Avrupada bir ay içerisinde muhtelif şehirlerde altı millî maç oynamak üzere turneye çıkmış olan Brezilyalılar geride bıraktığımız hafta içerisinde Lizbona gelmişlerdi. Pek çok spor müşahidinin maçtan evvel fikri "siyah incilerin" bu maçı farklı bir şekilde kazanacakları merkezinde toplanıyordu. Hele çıplak ayakla yaptıkları antremandan sonra bu fikir daha da kuvvetlenmiş ve halk tarafından benimsenmişti. Ama netice hiç de umulduğu gibi olmadı. Brezilyalılar sahadan ancak 1-0 galip ayrılabildiler. Eğer renk bakımından Brezilyalılara uyan Matateu penaltıyı kaçırmamış olsaydı netice tahminler hilafına beraberlik olacaktı. Maçtan evvel kendisine sorulan' muhtelif sualleri cevaplandıran tek seçici Silavyo Coskta ihtiyatlı bir konuşma yapmış: "Her rakip bizim için tehlikelidir. Sahaya çıkarken daima mağlûp olacağımızı düşünürüz" demiştir. Silavyo Coskta şöhret yapmış bir idarecidir. 1950 senesinde Rioda oynanan Uruguay - Brezilya maçında Brezilyanın 2-1 mağlûp oluşundan sonra halk tarafından stadda muhasara edilmiş ve ancak kadın kıyafetine girerek oradan savuşmanın yolunu bulmuştu. Genç idareci - iktidar hatipleri gibi - gazetecilerden şikâyetçi.. "Ah şu gazeteciler! Beni çok müşkül durumlara soktular. Kadın kıyafetine girerek hayatımı kurtarmamla bile alay ettiler, O zamandan bu tarafa bana, Sinyorita dîye hitap ediyorlar. Halbuki görüyorsunuz. Ben bir sinyorum ve hayatımdan da memnunum..." diyordu.

1 Mayısta İstanbulda milli takımımızla karşılaşacak olan Brezilyalıların oyununu seyreden tek seçicimiz Eşfak Aykaç maçtan sonra Brezilyalıları "tatmin edici" bulmadığım söylemiştir.

Brezilyalıların, bu sözleri duyarak, biralı ve bol gollü bir oyunla tek seçicimizi iyice tatmin etmelerinden korkulur.

İstanbul

Vasco de Gama'nın Maçları

Geride bıraktığımız haftanın cumartesi ve pazar günleri Mithatpaşa stadında bir müddetten beri İstanbulda bulunan Brezilyanın şöhretli takımlarından Vasco De Gama Beşiktaş ve Fenerbahçe ile iki karşılaşma yaptı. Cumartesi günü mahşerî bir kalabalık Önünde kuru sahada oynanan ilk maçta misafirler rahat bir oyunla Beşiktaşı 2-0 mağlûp ettiler. Vasco De Gama için uzun boylu bir şey söylemek yersiz olur. Daha evvel, muhtelif tarihlerde şehrimizi ziyaret eden Brezilya takımları derecesinde.. İçlerinde Pinga ve Ademirden başka beynelmilel sahada şöhrete ulaşmış futbolcular yok. Misafir takım Diyagonal sistemi klasik bir tarzda sola çekerek oynamaktadır. Bütün yük bir mihrak noktası teşkil eden saf haf ile sol insaydin üzerine yüklenmiştir. Beşiktaş maçında sağ haf Maneca ile sol iç Pinga bu vazifeyi hakkı ile başarmışlardır. Ama tek devre.. İkinci devrede ise profesyonellik icabı misafirler attıkları gollerin üzerine yatarak sahadan 2-0 galip ayrılmışlardır.

Fenerbahçe - Vasco De Gama

Maçtan evvel pek çok kimse genç takımla sahaya çıkacak olan Fenerbahçenin mağlûbiyetine inanmış bulunuyordu. Fakat Sarı - Lacivertliler oyunun başından sonuna kadar mevsimin en iyi futbolünü oynıyarak şöhretli rakiplerini 2-0 mağlûp etmeğe muvaffak oldular. Kongre arefesinde bu başarı idare heyetini destekleyen grupta sevinç, ona muhalif olan tarafta ise üzüntü yarattı.

N. S.

1000 Meskenlik GARANTİ MAHALLESİ

GARANTİ BANKASI

1000 MESKENLİK
GARANTİ MAHALLESİ

MUHABANK MUHABANK MUHABANK
MUHABANK
HER NEVİ
BANKA
MUAMELELERİ
VE HER HESABA
BİR EV
MUHABANK MUHABANK MUHABANK